

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE'DE MESLEKİ HOMOİAMİ VE EĞİTİM
HOMOİAMİSİ: 2002 VE 2021 YILLARI KARŞILAŞTIRMASI**

Hatice Ecem AHİSHALI

Zonguldak 2024

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE’DE MESLEKİ HOMOĞAMİ VE EĞİTİM
HOMOĞAMİSİ: 2002 VE 2021 YILLARI
KARŞILAŞTIRMASI**

**Hazırlayan
Hatice Ecem AHISHALI**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Caner ÖZDEMİR**

Zonguldak 2024

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda ve basımda enstitü tez yazım ve basım yönergesine uygun davranıldığını taahhüt ederim.

Hatice Ecem AHISHALI

17.09.2024

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalında 215282126001 numaralı Hatice Ecem AHISHALI'nın hazırladığı “**Türkiye’de Mesleki Homogami ve Eğitim Homogamisi: 2002 ve 2021 Yılları Karşılaştırması**” başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 19/08/2024 Pazartesi günü saat 10:00’da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OY ÇOKLUĞUYLA / OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Banu AÇIKGÖZ
Başkan

Doç. Dr. Caner ÖZDEMİR
(Tez Danışmanı)
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Elif KARA YAVAŞ
Üye

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

19 /08/ 2024

Prof. Dr. Yücel NAMAL
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum : ZBEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı

Tez Başlığı : Türkiye’de Mesleki Homogami ve Eğitim Homogamisi: 2002 ve 2021 Yılları Karşılaştırması

Tez Yazarı : Hatice Ecem AHISHALI

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Caner ÖZDEMİR

Türü, Yılı : Yüksek Lisans, 2024

Sayfa Adedi : 87

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de meslek ve eğitim homogamisinin düzeyini tespit etmek, yıllar içerisindeki değişimini görmek ve bunların toplumsal tabakalaşma üzerindeki etkilerini tartışmaktır. Homogami basitçe sosyal, ekonomik ve/veya biyolojik olarak benzer özelliklere sahip bireylerin evlilik/partnerlik/arkadaşlık yoluyla bir araya gelmesidir. Her sosyal sınıf kendine ait ayrıştırıcı zevklere ve yaşam biçimine sahiptir. Dolayısıyla benzer zevklere sahip insanların birbirlerinden hoşlanması ve yakınlık duyması çok olasıdır. Evli çiftler, eğitim, ırk, din, meslek ve ailelerinin sosyo-ekonomik statüsü gibi birçok sosyal ve demografik özellik açısından benzerdir. Ülkemizde bu konuda yapılan araştırmalara bakıldığında homogaminin cinsiyet eşitsizliklerine etkisi veya eğitim homogamisinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi gibi konuların araştırıldığı görülse de homogaminin toplumsal tabakalaşma ile ilgisi üzerinde durulmamıştır. Bu çalışma bireylerin partner seçimlerinin toplumsal tabakalaşma üzerindeki etkisine odaklanırken, partnerlerin homogamik ilişkiler içerisinde olmalarının toplumdaki sosyal ve ekonomik eşitsizliklerinin yeniden üretilmesi üzerindeki rolü incelenmektedir. Bu amaçla, TÜİK tarafından hazırlanmış Hanehalkı İşgücü Anketlerinin 2002 ve 2021 verileri kullanılarak Türkiye’deki evli çiftler arasındaki mesleki ve eğitim homogamisi oranı hesaplanmıştır. Ayrıca, mesleki homogami ve eğitim homogamisi üzerinde etkili olan değişkenler lojistik regresyon analizi ile incelenmiştir. Yapılan analizler literatürle benzer olarak Türkiye’de de mesleki ve eğitim homogamisinde yıllar içerisinde küçük de olsa bir artışı göstermektedir. Homogami türleri kendi içerisinde karşılaştırıldığında eğitim homogamisinin mesleki homogamiden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum cinsiyetler arasındaki farklılaşmalardan kaynaklanıyor olabilir.

Eğitim homogamisi ilkokul mezunu ve ilkokul mezunu olmayan eğitim seviyelerinde olan çiftlerde daha çok görölmektedir. Mesleki homogami en çok profesyonel meslek gruplarında ve tarım işçileri arasında görölmüşür. Herhangi bir cinsiyetle özdeşleşmemiş olan mesleklerde mesleki homogami görölme ihtimali daha fazladır.

Anahtar Kelimeler: Homogami, Toplumsal tabakalaşma, Mesleki homogami, Eğitim homogamisi, Toplumsal eşitsizlikler

ABSTRACT

Institution : ZBEU, Institute of Social Sciences, Department of
Labour Economics and Industrial Relations

Thesis Title : Occupational and Educational Homogamy in
Türkiye: Comparison Between 2002 and 2021

Thesis Author : Hatice Ecem AHISHALI

Thesis Adviser : Assoc. Prof. Caner ÖZDEMİR, Phd.

Type, Year : MSc Thesis, 2024

Number of Pages : 87

The aim of this study is to determine the level of occupational and educational homogamy in Türkiye, observe its change over the years, and discuss its effects on social stratification. Homogamy refers to the phenomenon where individuals with similar social, economic, and/or biological characteristics come together through marriage, partnership, or friendship. Each social class has distinctive tastes and lifestyles, making it likely that individuals with similar tastes are attracted to one another. Married couples often share similarities in education, race, religion, occupation, and family socio-economic status. While previous research in Türkiye has explored the effects of homogamy on gender and income inequality, the relationship between homogamy and social stratification has not been thoroughly examined. This study focuses on individuals' partner choices in social stratification and investigates the role of homogamous relationships in the reproduction of social and economic inequalities. Using data from the 2002 and 2021 Household Labor Force Surveys prepared by TÜİK, the rates of occupational and educational homogamy among married couples in Türkiye were calculated. Logistic regression analysis was used to examine the variables influencing occupational and educational homogamy. The analyses indicate a slight increase in both occupational and educational homogamy over the years. When comparing different types of homogamy, educational homogamy found to be higher than occupational homogamy, possibly due to gender differences. Educational homogamy is more common among couples with lower primary education levels. Occupational homogamy is most frequently observed among professional groups and agricultural workers and is more likely to occur in gender-neutral occupations.

Keywords: Homogamy, Social stratification, Occupational stratification, Educational homogamy, Social inequalities.

ÖN SÖZ

İlk olarak yalnızca bir tez yazım sürecinde değil hayat içerisinde etik ve insani değerleri ile bana örnek olan ve benden emeğini hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım Doç Dr. Caner Özdemir'e motivasyonu ve sabrı için en büyük teşekkürlerimi sunarım.

Beni yakın ilişkiler bilimiyle tanıştıran, tez konumu seçmemdeki ilhamlarımdan olan Psikoloji bölümünden hocam Dr. Elçin Gündoğdu Aktürk'e başka bir kıtadayken bir mesaj kadar yakın olduğu ve motivasyon sağladığı için teşekkür ederim.

Lisans dönemimde aldığım dersle birlikte yüksek lisans için beni bu bölümle tanıştıran ve benim için çok geliştirici olan bu yolculuğa çıkmamda katkısı olan bölüm başkanımız Prof. Dr. Sadık Kılıç'a çok teşekkür ederim.

Geleceğe umutla bakmamı sağlayan ve sözleri ile beni motive eden sevgili kardeşlerim Mahinaz, Kerem ve Almina Ahışhalı'ya; eğitim hayatımı sorgusuz bir şekilde destekleyen ebeveynlerim Halise ve İbrahim Ahışhalı'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak aradığım her şeyi kendisinde bulduğum, ihtiyacım olduğunu bile bilmediğim her şeyi bana sağlayan, sonsuz güven ve koşulsuz sevgisini bana hissettiren, dayanağım çok sevgili nişanlım Mehmet Can Fındıkcı'ya çok teşekkür ederim. Bu tezi 10. yıl hediyesi olarak yetiştiremediğim için çok üzgünüm. 11. yılımız kutlu olsun sevgilim. Sen olmasan hiçbirisi olmazdı. Hayattaki en büyük başarımla olan ilişkimize...

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1
1. LİTERATÜR TARAMASI.....	14
1.1 Homogami.....	14
1.2. Eğitim Homogamisi.....	14
1.3. Mesleki Homogami	22
1.4. Sosyal Homogami	31
1.5. Homogami ve Gelir Eşitsizliği	34
2. YÖNTEM	39
2.1. Araştırma Soruları	39
2.2. Veriler	39
2.2.1. Veri Kaynakları	39
2.2.2. Değişkenler.....	40
2.3. Yöntemler.....	43
3. BULGULAR	46
3.1. Betimsel İstatistikler.....	46
3.2. Mesleki Homogami.....	54
3.3. Eğitim Homogamisi	58
SONUÇ	62
KAYNAKÇA.....	75
ÖZ GEÇMİŞ	86

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 2.1: Meslek grupları.....	41
Tablo 2.2: Eğitim seviyesi grupları.....	42
Tablo 3.1: Mesleki Homogami ve Eğitim Homogamisi Frekans Dağılımı, 2002-2021	46
Tablo 3.2: Erkek Kadın Eğitim Seviyesi Farkı Frekans Dağılımı, 2002-2021.....	47
Tablo 3.3: Hanehalkı Temsilcisi Yaşanılan Bölge Frekans Dağılımı, 2002-2021	48
Tablo 3.4: Hanehalkı Temsilcisi Eğitim Seviyesi Frekans Dağılımı, 2002-2021	49
Tablo 3.5: Hanehalkı Temsilcisi Gelirine (bin TL) Dair Betimsel İstatistikler, 2002-2021	49
Tablo 3.6: Hanehalkı Temsilcisi Meslek Grubu Frekans Dağılımı, 2002-2021.....	51
Tablo 3.7: Hanehalkı Temsilcisi Yaş Grubu Frekans Dağılımı, 2002-2021	52
Tablo 3.8: Hanehalkı Temsilcisi Cinsiyet Frekans Dağılımı, 2002-2021	52
Tablo 3.9: Hanehalkı Temsilcisi Bölge ve Eğitim Seviyesi Çapraz Tablosu, 2002-2021	53
Tablo 3.10: Mesleki Homogamiyi Etkileyen Faktörlere Dair Lojistik Regresyon Modeli Sonuçları, 2002.....	54
Tablo 3.11: Mesleki Homogamiyi Etkileyen Faktörlere Dair Lojistik Regresyon Modeli Sonuçları, 2021.....	56
Tablo 3.12: Eğitim Homogamisini Etkileyen Faktörlere Dair Lojistik Regresyon Modeli Sonuçları, 2002.....	58
Tablo 3.13: Eğitim Homogamisini Etkileyen Faktörlere Dair Lojistik Regresyon Modeli Sonuçları, 2021.....	60

KISALTMALAR LİSTESİ

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ISEI	: Sosyo-Ekonomik Durum Endeksi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
SEI	: Duncan Sosyo-Ekonomik Endeksi

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki homogami düzeyini tespit edip, homogaminin toplumsal tabakalaşmanın yeniden üretilmesindeki rolünü incelemektir. Homogami, benzer sosyal karakteristik özelliklere sahip bireylerin evlenmesi durumudur ve insan topluluklarında sıklıkla gözlemlenmektedir (Mare & Schwartz, 2006, s. 253). Literatürde mesleki tabakalaşma ve partnerlerin homogamik ilişkileri araştırıldığında genellikle İskandinav ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Kalmijn, 1994; Mäenpää & Jalovaara, 2015). Ülkemizde bu konuda yapılan araştırmalara bakıldığında homogaminin cinsiyet eşitsizliklerine etkisi (Mercan, 2012, s. 283) veya eğitim homogamisinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi (Acar, 2022, s. 209) gibi konuların araştırıldığı görülse de homogaminin toplumsal tabakalaşma ile ilgisi üzerinde durulmamıştır.

Bu tez bireylerin partner seçimlerinin toplumsal tabakalaşmaya etkisine odaklanmaktadır. Bu anlamda partnerlerin homogamik ilişkiler içerisinde olmalarının toplumdaki sosyal eşitsizliklerin yeniden üretilmesindeki rolü incelenmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Homogami

Bourdieu (1984)'ya göre zevkler (sanat, yemek, kıyafet, ev dekorasyonu, boş zaman aktiviteleri gibi) çiftler arasında bir çöpçatan görevi görürler. Her sosyal sınıf kendine ait ayrıştırıcı zevklere ve yaşam biçimine sahiptir, özellikle üst sınıfa ait olan zevkler ve kültür alt sınıflar için öğrenilemez veya öğretilemezdir: Zevkler yaşamın en başında gündelik zamanda aileden görülerek sosyalizasyon süreci içerisinde içselleştirilir (Mäenpää, 2015a, s. 16). Dolayısıyla benzer zevklere sahip insanların birbirlerinden hoşlanması ve yakınlık duyması çok olasıdır. Evli çiftler, eğitim, ırk, din, meslek ve ailelerinin sosyo-ekonomik statüsü gibi birçok sosyal ve demografik özellik açısından benzerdir (Kalmijn, 1991a, s. 790). Uygun eş adaylarının olduğu bir havuz düşünürsek bu havuzda öncelikle; fiziksel ve sosyal olarak bizlere yakın olan kişiler bulunurdu (Günaydın vd. 2013, s. 104). Öyleyse

aşık olmak, ilişki kurmak, evlenmek için beklediğimiz kişi fiziksel ve sosyal anlamda bize yakın bir yerlerde olmalıdır. Gelişmiş ülkelerde partner seçimi romantik aşk ve bireysel seçim ile ilişkili görülse de yine de bu seçimler sosyal normların ve toplumsal baskıların etkisinden tamamen arınmış değildir (Mäenpää, 2015a, s. 17). Öyle ki aşık olacağımız kişinin bize fiziksel ve sosyal anlamda da yakın olması gereklidir ki onunla tanışalım.

Eş seçimi yaparken bireylerin kendi kişiliklerine uygun romantik partner seçmeleri olağandır. Bireyler seçimlerinde belirli kriterlere sahip olabilirler. Bireylerin sahip oldukları kriterlere göre seçim yapmaları sınıflandırıcı eşleşmedir (*assortative mating*). Sınıflandırıcı eşleşme kavramı farklı anlamlarda kullanılabilir. Bazı durumlarda yapılan bir tercihi ifade eden bu kavram bazı durumlarda ise çiftleşme şekillerini ifade etmektedir. Biyoloji açısından bakıldığında benzer fenotiplere sahip bireylerin çiftleşmeleri homotipik bir çiftleşme olurken, farklı fenotiplere sahip bireylerin çiftleşmeleri heterotipik bir çiftleşmeyi işaret etmektedir (Burley, 1983, s. 195). Sınıflandırıcı eşleşmelerde bireylerin tercihleri kendilerine benzeyen kişileri eş olarak seçmek yönünde olabilir. Bu durumda pozitif sınıflandırıcı eşleşme gerçekleşmiş olur. Bireylerin eş seçimi sırasında kendilerinden farklı özelliklere sahip kişileri eş olarak tercih etmeleri durumunda ise negatif sınıflandırıcı eşleşme olmaktadır (Figueredo et al., 2006, s. 431). Sınıflandırıcı eşleşmenin pozitif olduğu durumlar homogami kavramı ile açıklanmaktadır. Homogami sınıflandırıcı eşleşmenin özel bir durumudur (Henz & Mills, 2018, s. 1219). Bu anlamda sınıflandırıcı çiftleşme kavramı şemsiye bir kavram olarak kullanılmaktadır. Bazı araştırmalarda sınıflandırıcı eşleşme kavramı ile doğrudan pozitif sınıflandırıcı eşleşme yani homogami işaret edilmektedir (Shafer & Qian, 2010, s. 661). Sosyolojide genellikle homogami kavramı tercih edilirken, iktisat biliminde sınıflandırıcı eşleşme kavramı pozitif sınıflandırıcı eşleşme kavramı yerine kullanılmaktadır (Bodenhorn, 2006, s. 256). Biyoloji ve etiyolojide ise genellikle sınıflandırıcı eşleşme kavramı kullanılırken pozitif ve negatif sınıflandırıcı eşleşme kavramları açıklanmaktadır (Burley, 1983, s. 193). Bu araştırmada temel kavramlardan biri olarak kullanılan homogami bireylerin birbirlerine benzer özellikleri taşıyan eşler tercih etmelerini ifade eden pozitif sınıflandırıcı eşleşme kavramını işaret etmektedir. Araştırmacılar homogaminin, bireylerin partner seçimlerindeki tercihlerinden kaynaklandığını göstermektedir.

Bu anlamda iki hipotez öne çıkmaktadır. İlk hipotez bireylerin kendilerine benzer bireyleri partner olarak tercih etmelerini açıklarken kullanılan “eşleştirme hipotezi”; bir diğeri ise bireylerin partner ararken çeşitli özelliklere odaklanmaları sonucunda olabilecek en iyi partneri bulmaya odaklanmaları ve kendilerinden daha düşük bir seviyede olan partner tercih etmemeleri sonucunda yine kendi seviyelerinden bir partnerle eşleşmelerini ifade eden “yarışma hipotezi”dir (Dimaggio & Mohr, 1985; Kalmijn, 1994; Schwartz, 2013). Becker’ın (1974, s. 11) görüşlerine göre bu hipotezler şu şekilde modellenenebilir: Her kişi kendi refahını en üst düzeye çıkaracak bir eş bulmaya çalışır, refah hane halkı tarafından üretilen mallar üzerinden ölçülür veya evlilik piyasası bir denge içerisinde ve bireyler kendilerinde bulunan özelliklere sahip bireyleri partner olarak tercih ederek bir değişim gerçekleştirmezler.

Bireyler partnerlerini ararken fiziksel yakınlığın da büyük bir önem taşıdığı bilinmektedir. Türkiye’de ADNKS verileri kullanılarak yapılan bir araştırmaya göre eğitim seviyesi farklı olan kişiler birbirlerine coğrafi olarak uzak konumlarda ikamet etmektedirler (Friedman et al., 2022, s. 1). Bu anlamda en büyük fark üniversite veya üniversite üzeri eğitim seviyesine sahip olan ve ilköğretim veya ilköğretim altı (hiç eğitim almamış olma durumu) arasında olmaktadır. Bu iki grup bölge olarak birbirlerine en uzakta oturan gruplardır. Bu gruplar yalnızca oturulan bölge olarak değil politik görüş olarak da birbirlerinden farklılıklar göstermektedir. Aynı çalışma Türkiye’de farklı eğitim seviyelerinden gelen bireylerin farklı politik partilere oy verme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Bu durum Türkiye’nin politik olarak kutuplaşmış yapısından kaynaklanıyor olabilir. Bireylerin farklı özelliklerine göre (eğitim, politik görüş vb.) coğrafi olarak bir ayrışma gösteriyor olması bu bireylerin coğrafi olarak birbirleri ile uzak olduğuna işaret etmektedir. Bu durum da bireylerin kendilerine benzer bireylerle ilişkiler kurduğuna işaret etmektedir. Bireylerin coğrafi yakınlıklarının araştırıldığı bir çalışmada gözlemlenmiştir ki zamanla partnerlerin birbirlerine olan coğrafi uzaklıkları artmış olsa da bu uzaklık halen ortalama 9 kilometreden fazla değildir (Haandrikman, 2018, s. 440). Bu araştırmaya göre bireylerin partner olmadan önceki uzaklıkları oldukça küresel olan bölgelerde bile halen büyük bir yakınlık göstermektedir. Bireyler kendilerine coğrafi anlamda da benzer ve yakın olan bireyleri partner olarak tercih etmektedirler. Benzer eğitim seviyelerindeki bireylerin konumsal olarak

birbirlerine yakın yerlerde bulunduğu göz önüne alındığında eğitim homogamisi üzerinde coğrafi konumun etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Küreselleşmiş birçok toplumda dahi bireyler halen coğrafi olarak kendilerine yakın yerlerden kişilerle partner olmaktadır. Homogami her zaman rasyonel bir seçim sonucu değil sosyal yapıların dinamiklerinden dolayı da olabilir (Xie et al., 2015, s. 5975). Buna göre homogami yalnızca bireylerin seçimlerinden değil birbirlerine olan fiziksel yakınlıklarından da kaynaklanmıştır.

Homogami toplumsal bakış açısıyla incelendiğinde ise birçok farklı başlık ortaya çıkmaktadır. İnsanın eş seçimi çoğu zaman, sosyal statü, sosyo-ekonomik özellikler, ırk, din gibi faktörlerden etkilenirken bu faktörlerin etkisi ülkelere ve cinsiyetlere göre de değişiklik gösterebilmektedir. Sosyal bilimcilerin sosyo-ekonomik homojenlik ve sosyo-ekonomik düzeyde homogami-partner benzerliği konularını araştırma eğiliminin iki nedeni vardır: İlk olarak sosyo-ekonomik homogami toplumda sınıflar arasındaki kapanmanın bir göstergesidir. Weber'e (2014) göre geçim rekabeti, bu rekabeti azaltmakla ilgilenen gruplar yarattığında, sosyal kapanma meydana gelir. Bu gruplar, kendi aralarında kapanarak sahip oldukları avantajları tekelleştirmeye ve sahip olacakları ödülleri artırmaya çalışırlar. Sosyal kapanmanın neden olduğu dışlama, ırk, sosyal geçmiş, dil, din ve cinsiyet dahil olmak üzere soyut veya görünür herhangi bir özelliğe dayanabilir. Ancak kapanış teorisyenlerine göre dışlama, eğitim belgeleri, bilgi veya mülk sahipliği gibi "bireysel" kriterlere dayalıdır (Weeden, 2002, s. 58). İkinci olarak homogami toplumdaki avantajların ve dezavantajların tek bir yerde toplanmasına neden olarak aileler arasındaki eşitsizliğin boyutunu artırmaktadır (Mäenpää, 2015a, s. 5). Homogaminin pek çok türü bulunmakla birlikte sosyal homogami ve eğitim homogamisi literatürde en popüler türlerdir (Kalmijn, 1991b, s. 786). İnsanlar geç yaşta evlendiklerinde, partnerlerinin ekonomik statüsü daha fazla önem kazanmaktadır (Kalmijn, 1994, s. 449). Bu durumda bireyler evlendikleri kişilerin ekonomik seviyelerinin en az kendilerinininki kadar yüksek seviyede olmasını beklemekte ve ilişkileri sosyo-ekonomik homogami temsili olmaktadır. Homogami gelecek nesillerin karakteristik özelliklerini şekillendirmekte ve bu anlamda da toplum üzerindeki önemini göstermektedir (Schwartz, 2013).

Evlilik uzun zamanlardan beri taraflar arasında bir anlaşma, sınıf ve statü eşitliğini ima etmektedir. Partnerler ortak olarak inşa ettikleri semboller üzerinden yeni bir statü kazanabilirler. Evlilik aileler arasında karşılıklı değişim unsuruyla (çapraz kuzen evliliği, kız kardeş değişimi); ailelerin çocuklarını en az kendi statüleri kadar yüksek bir statüye sahip ailelerden gelen bireylerle evlendirmeye çalışmalarıyla ortaya çıkabilir. Bu anlamda evliliğin, statüler arasında dikey geçiş aracı olarak kullanılma fonksiyonu da vardır (Davis, 1941). Benzer şekilde hipergamik ve hipogamik ilişkilerin de Hindu kast sisteminde, Amerikan toprak varislerinde örnekleri görülmektedir. Literatürde Değişim Teorisi olarak adlandırılan bu durumda bireyler kendilerinde olmayan bir özelliği olan partnerle sahip olduğu bir özelliği onunla paylaşmak üzere birliktelik kurarlar (Merton, 1941). Örneğin, sosyal statüsü ve ad değeri yüksek olan bir aileden gelen kadının eğitim seviyesi kendisinden yüksek olan bir erkekle birliktelik kurması durumunda kendisinden düşük bir eğitim seviyesine sahip bir kadınla evlenen erkek eğitimsel anlamda hipogamik bir ilişki kurarken, eşinin sosyal statüsü kendisinden yüksek olduğu için sosyal anlamda hipergamik bir ilişki içerisine girmektedir. Partnerler sahip oldukları statü ve eğitim seviyesinden karşılıklı olarak yararlanmak suretiyle değiştirdikleri için bu durum değişim teorisi olarak adlandırılmaktadır. Evliliğin anlaşma ve statüler üzerinde bir etki aracı olarak kullanımı homogamik ilişkilerin insanlığın eski çağlarına dayandığını ve farklı amaçlarla ortaya çıkabildiğine işaret etmektedir.

Çok kazanan ve az kazanan bireylerin homogamik ilişki eğilimleri toplumda çeşitli gelir eşitsizliklerine neden olmaktadır ve bu durum gittikçe artmaktadır (Blossfeld & Buchholz, 2009, s. 611). Ancak, homogami tek başına gelir eşitsizliğinin nedeni olarak görülmemektedir. Yeni Zelanda’da homogami üzerindeki diğer etkenlere kıyasla eğitim gelir eşitsizliğinde büyük bir role sahiptir ve aynı şekilde homogaminin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi yıllar geçtikçe artmıştır (Alimi et al., 2022, s. 171). Küreselleşme ile birlikte görülen çalışma esnekliği, düşük maaşlar dolayısıyla özellikle de eve ekmek getirenin erkek olduğu, eşlerden sadece birisinin çalıştığı durumlarda erkeğin kazancı aileye yetersiz kalmaktadır. Bu durumdan dolayı modern toplumlarda erkeğin “eve ekmek getiren” olduğu bir modelden “çift kazançlı” partnerlerin olduğu bir modele doğru geçiş yaşanmaktadır (Blossfeld & Buchholz, 2009, s. 611).

Ekonomik homojenliğin toplumdaki eşitsizlikleri etkileyen önemli sonuçları vardır (Ravazzini et al., 2017, s. 583). Bu sonuçlardan biri halihazırda yüksek statülü ve ekonomik olarak üstün olan bireylerin kendi aralarında evlenmeleri, düşük statülü bireylerin de eş seçiminde birbirlerini tercih etmeleri sonrasında haneler arası gelir farkının gittikçe açılmasıdır. Homogaminin artmasıyla birlikte sosyal bariyerleri aşmak daha da zorlaşacak ve sosyal akışkanlık potansiyeli düşecektir (Falcon & Joye, 2017, s. 469).

Araştırma Soruları, Yöntem ve Metodoloji

Bu çalışmada kullanılan anahtar kavramlar homogami ve eşitsizliktir.

Homogami partnerlerin herhangi bir şekilde paylaştığı, ortak bir özelliklerinin olması durumudur. Homogami bu anlamda benzerlik yönüne göre çeşitli türlere ayrılmaktadır. Eğitim seviyesi benzer olan bireylerin ilişkileri eğitim homogamisi; mesleki sınıflandırması benzer olan bireylerin ilişkileri mesleki homogami olarak adlandırılmaktadır. Genel olarak homogami, çiftlerin önemli sosyal ve demografik yönlerden benzerlikler taşıması olarak açıklanabilir (Liao & Stevens, 1994, s. 3). Bu anlamda bu tezde partnerlerin meslekleri ve eğitim seviyeleri incelenip aradaki benzerlik ve farklılıklar araştırılmıştır. Bu anlamda Türkiye’de partnerlerin hangi tür homogamik ilişkilerde bulunduğu incelenmiştir.

Analiz için Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’nun 2021 ve 2002 yıllarında yapmış olduğu Hanehalkı İşgücü Araştırması (HİA)’nın verileri kullanılmıştır. TÜİK tarafından işgücünün arz yönüne ilişkin temel verilere ulaşmak için düzenli olarak yapılan HİA, nüfusun işgücü oranına, istihdamda olan bireyler ve işsiz olan bireyler hakkında güncel bilgiler içermektedir. Aynı evin içerisinde yaşayan bireylere ait bu verilerden evli veya birlikte yaşayan partnerlerin eğitim, gelir ve mesleki sınıf bilgilerinden yararlanarak araştırma soruları yanıtlanmaya çalışılmıştır.

Teorik Çerçeve

Bu konudaki görüşler 2. Bölümde açıklanacaktır. Bu başlık altında ise konuyla ilgili ana görüşler özetlenmektedir. İlk olarak bireylerin kendilerine benzer özellikler taşıyan bireylerle bir araya gelmesi olan homogami üzerinden eş seçimi incelenecektir. Eş seçimi yalnızca bir tercih veya bir kişiyi seçmek anlamına

gelmez. Bireylerin ideal eş adaylarını ararken çıktıkları bu yolculuk, modern toplumlarda gün geçtikçe daha özgür bir seçim haline gelmektedir. Ancak özünde bireyler farkında olmadan partner havuzlarını birtakım faktörlerle kısıtlamaktadırlar. Bu faktörler homogaminin neden ve nasıl ortaya çıktığına dair farklı görüşlerin varlığının kökeninde yer almaktadır. Bireylerin partnerlerine dair yaptıkları seçimlerin birçok farklı açıklaması literatürde kendine yer bulmakla birlikte bunlar şu şekilde özetlenebilir: İçgüdüsel seçim (Jung), bireylerin ebeveynlerine benzer bireyleri seçmesine dayanan psikanaliz görüşü (Freud), bireylerin kendilerine benzer özelliklere sahip bireylere yönelmesi, bireylerin kendilerinde olmayan özellikleri taşıyan bireyleri potansiyel eş adayı olarak görmesi (Değişim Teorisi), karşıtların birbirini çekmesi (Eckland, 1968, s. 77).

Bireylerin eşlerini seçme nedenlerinin kökenine dair farklı görüşler olsa da literatür taraması kısmında da anlatılacağı üzere partnerlerin bireyleri ile belirli noktalarda benzeştiği ve homogaminin toplumlarda oldukça yaygın olduğu çeşitli çalışmalarla da ortaya konmuştur (Kalmijn, 1991). Bu anlamda homogami sınıfların ve partnerlerin birbirlerine olan uygunluklarına ilişkin normlar üzerinden çeşitli kuralların oluşumuna neden olmuştur ve bireylerin partner seçimleri bu kurallar içerisinde sınırlanmaktadır. Benzerlerin eşleşmesi olan homogami, bireylerin partner seçimlerini kısıtlarken bunu yaş, ırk, eğitim, din, ebeveynlerin sosyoekonomik durumu açısından gerçekleştirme eğilimindedir (Park, 1990). Bireylerin evliliklerinin yaşamlarının hangi zaman diliminde gerçekleştiği de bu anlamda önem kazanmaktadır. Öyle ki evlilik zamanının ertelenmesi daha yüksek kariyer ile ilişkilendirilirken eşlerin tanıştığı sıradaki eğitim seviyesi ne kadar yüksekse o kadar homogamik ilişkilerin gözlenebileceği bilinmektedir (Oppenheimer, 1988; Park, 1990). Bu anlamda söylenebilir ki bireyin eğitim alanındaki başarısı homogamik ilişkiler üzerinde artan bir etkiye sahip olmakla birlikte sosyal kökenin yerini almaya başlamıştır (Arum, Roksa, & Budig, 2008). Eğitimin sosyal sınıflar ile olan ilişkisi göz önüne alındığında aralarındaki ilişkinin göz ardı edilemeyeceği, sosyal kökenin halen çok önemli olduğu ve eğitim üzerinden şekillendiği sonucuna varılabilir. Bu anlamda zaman içerisinde doğal seçim veya homogamik eşleşmeler yoluyla kurulan ilişkilerin farklı sınıflardan aileler oluşturması ve bu sınıfsal farklılıkların birkaç nesil boyunca devam etmesine neden olabilmektedir (Becker, 1974). Araştırmalar homogaminin partnerlerin

işgücü istihdamı, mesleki sınıfları, sosyal köken açısından benzer olmalarının gelir eşitsizliklerini artırma eğiliminde olduğunu göstermektedir (Esping-Andersen, 2007). Bu anlamda homogami ve gelir eşitsizliklerinin, homogami ve mesleki tabakalaşmanın pozitif bir ilişki içerisinde olduğu ve birbirlerini etkiledikleri bilinmektedir. Sınıfsal bir bakış açısından evlilik incelendiğinde söylenebilir ki Marksist bir bakış açısıyla evlilik bireylerin ilişkiye getirdikleri varlıkların ve yükümlülüklerin olduğu bir anlaşmadır (Eckland, 1968). Bireylerin evliliklere getirdikleri varlıklar kendi sosyal kökenleri ile bire bir ilişki içerisinde. Modern toplumların birçoğunda kişinin içerisine doğduğu sosyal kökeni ilerleyen zamanlarda hangi sosyal sınıfta olacağını büyük oranda yordamaktadır (Erikson & Goldthorpe, 2002). Bu anlamda ilişkiye getirdikleri varlıkların her iki partner için de büyük olduğu, yüksek nitelikli sosyal kökenlere, mesleklere sahip çift kazançlı çiftler özellikle de alt sınıflarda işsizlik yaygın olduğunda diğer çiftlerin daha önünde olacaktır (Esping-Andersen, 2007).

Modern toplumlarda insanların bulundukları yerler belirli özelliklerden etkilenmektedir. Bireylerin yaşadıkları, çalıştıkları zaman geçirdikleri yerler onların sosyal sınıfları ile yakından ilişkilidir ve eş seçiminde bir faktör olarak yer almaktadır. Öyle ki evlilikten önce birbirine yakın oturan çiftlerin eşleri ile benzer mesleklerden olma ihtimali uzak oturan çiftlere göre daha yüksektir (Eckland, 1968). Bu durum mesleki kapanmanın partner seçimi üzerindeki etkisine işaret etmektedir. Mesleki tabakalaşmada iş bölümündeki pozisyonlar birbirinden farklılaştırılır; bu pozisyonlar derecelendirilir ve insanlar bu farklı şekilde ödüllendirilen pozisyonlara tahsis edilir. İş bölümündeki pozisyonlar etrafında oluşan sosyal gruplar -meslekler- sırasıyla, üyelerinin ödülleri etkileyen sosyal ve yasal sınırları inşa eder ve savunur. Mesleki kapanma, iş bölümündeki pozisyonlarını ve bu pozisyonların getirilerini olabildiğince muhafaza etmek ve paylarını maksimize etmek için kapalı bir grup olmayı önceler (Weeden, 2002). Mesleki kapanma sosyal kapanmanın bir alt türü olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal tabakalaşma sınıfsal farklılıkların koruyucusu olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal tabakalaşma partner seçimi, ebeveyn çocuk ilişkisi gibi ilişkilere nüfus ettiğinde eşitsizliklerin yeniden üretilmesi anlamına gelmektedir (Haller, 1981). Sosyal tabakanın üst kısımlarındaki bireyler sağlam aile bağlarının yanı sıra çocuklarının da benzer ailelerin soyundan gelen kişilerle ilişki kurmasını sağlayarak bu

homogamik evlilikler üzerinden sosyal tabakalaşmadaki yerlerini korurlar (Park, 1990). Alt sınıflardan gelen bireyler sınıf ayrımında yer edinebilmek için eğitim seviyelerinde yükselebilir ve sınıf temelli ayrımcılıklardan korunabilir. Bu anlamda eğitim bir “kalkan” haline gelmektedir (Grusky & Hill, 2018). Buna karşın eğitimin belirli seviyelerine ulaşmak sınıfsal bir olgu olmaktadır. Eğitim, sosyal sınıfların korumaya çalıştıkları bu baskın sınıf kültürünü yeniden üretmek için bir mekanizma olarak kullanılmakta ve böylece sınıf mirasını pekiştirmektedirler (Bourdieu, 2015; Park, 1990). Bu gibi durumlar alt sınıflardan gelen bireylerin fırsatlara ulaşımını zorlaştırmaktadır (Grusky & Hill, 2018).

Araştırmanın Katkısı ve Önemi

Literatürde mesleki tabakalaşma ve partnerlerin homogamik ilişkileri araştırıldığında genellikle İskandinav ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Ülkemizde bu konuda yapılan araştırmalara bakıldığında homogaminin cinsiyet eşitsizliklerine etkisi (Mercan, 2012, s. 283) veya eğitim homogamisinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi (Acar, 2022, s. 209) gibi konuların araştırıldığı görülse de homogaminin toplumsal tabakalaşma ile ilgisi üzerinde durulmamıştır. Bu çalışmada Türkiye’de homogaminin mesleki tabakalaşma, eğitim ve sınıflar üzerinden gelir eşitsizliklerinin ve tabakalar arasındaki farkların artması yönündeki etkileri incelenmiştir. Bu çalışma ile birlikte homogami üzerinde çalışıldığı coğrafyanın dışına çıkacak ve farklı toplumların farklı perspektiflerinden homogaminin eşitsizliklerin yeniden üretimi konusundaki rolünün daha iyi anlaşılması sağlanacaktır.

Araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye’de mesleki homogamiye kıyasla eğitim homogamisinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Homogaminin alt türleri arasında çıkan bu fark ilerleyen dönemlerde Türkiye’de sosyal politika anlamında atılacak adımlar için yol gösterici niteliğindedir. Mesleki homogaminin düşüklüğü üzerinden meslek ve istihdam konularında kadın erkek eşitliği üzerine yeni bir yaklaşım getirilebilir. Sonuçlara göre kadınların eğitimdeki temsillerinin yüksekliğinin neden mesleklerde karşılık bulamadığı konusu Türkiye’nin gelecekte tartışılması gereken bir gerçeği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında bu araştırmanın en önemli katkısı bireylerin yalnızca partner seçimi yaparak ülke

içerisinde gelir eşitsizliklerini etkilediklerinin ortaya konmasıdır. Bu etkinin ülke içerisindeki eşitsizlikleri önlemek için nasıl bir değişime uğraması gerektiği bireylerin partner seçimleri üzerinden anlatılmıştır.

Araştırmanın Arka Planı

Türkiye’de Aile Yapısı

Aile, kan bağı ile başlayan ardından bireylerin evlilik bağı ile devam eden bir birimdir (Eyce, 2000, s. 226). Türkiye’de çoğu aile çekirdek aile biçiminde yaşamaktadır. Çekirdek ailelerin Türkiye’de daha yaygın olduğu bilinse de (özellikle kentsel ve kısmen daha gelişmiş alanlarda) birçok çekirdek aile sosyal açıdan geniş aile olarak adlandırılabilir (Ünalın, 2005, s. 188).

Türk ailesi tarihsel süreçler içerisinde incelendiğinde aile yapısı içerisinde bulunan tüm bireylerin belirli sorumluluklara sahip olduğu gözlemlenmektedir. Aile bireyleri kendilerine yüklenmiş olan bu sorumlulukları yerine getirirler ve birbirlerini gözetirler (Eyce, 2000, s. 241). Türkiye ve benzeri bazı toplumlarda ailesel ve sosyal etkileşimler, bireyler arası bağlılık ve bireyler arasında oluşan karşılıklı bağımlılığa dayanırlar. Modern toplumun çekirdek aile kavramı da bu durumdan etkilenmektedir. Çekirdek aileler akrabalarından ekonomik olarak özgürleşmiş olsalar dahi duygusal olarak bağımlılıklarını sürdürmektedirler (Kağıtçıbaşı, 1991, s. 54). Ebeveynler veya yakın akrabalar genç çekirdek ailelerin karar verme mekanizmaları üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilirler. (Ünalın, 2005, s. 188).

Kağıtçıbaşı (1991)’na göre, aile kültürü özellikle geleneksel aile kültürünün bakış açısıyla incelenmelidir. Çünkü ailenin çıkış noktası bu gelenektir. Geleneksel kültür yapısı içerisinde aile dinamikleri yatay ve dikey olarak incelenmektedir. Yatay ekseninde aile içerisindeki kadın ve erkeğin rolleri incelenmiştir. Bu anlamda kadının ailede söz hakkının artması ekonomik özgürlükleriyle sağlanabilmektedir. Aile içerisinde kadın ve erkeğin eşitliği kentleşme süreci ile birlikte artış göstermiştir. Türkiye’nin 2000’li yıllardaki aile yapısı değişimleri incelendiğinde çocuklu çekirdek aile grubunda 2000’li yılların başına oranla günümüzde bir azalma olduğu görülürken çocuksuz ailelerin oranlarında ise artış görülmektedir. Bu artış yalnızca çocuksuz ailelerde değil yalnız

yaşayan bireylerde de görülmektedir (Işık, 2022). Geniş aile oranı 2023 yılına gelindiğinde %13,2'ye gerilerken tek kişiden oluşan hanelerin oranı %19,7'ye yükselmiştir (TÜİK, 2024). Bu artışların tek bir nedeni olmamakla birlikte sosyal yaşamdaki değişim, artan boşanma oranları, daha fazla kadının çalışması gibi durumlardan etkilenebilmektedir.

Türkiye'deki çekirdek aile yapısının aslında sosyal açıdan geniş aile olmasının da getirmiş olduğu bazı kültürel sonuçlar vardır. Bu durum ebeveyn çocuk ilişkisini de etkileyebilmektedir. Dikey ekseninde aile ilişkileri incelendiğinde ebeveyn ve çocuk ilişkisi gözlemlenmektedir. Ebeveynler tarafından çocuğa bakış açılarından biri faydacı bakış açısıdır. Bu bakış açısında çocuktan aileye ve ebeveynlere yönelik bazı beklentiler vardır. Çocuğun ekonomik olarak aileye destek olması veya ebeveynlerin ileri yaş dönemlerinde onlara bakım sağlaması gibi birtakım faydalar vardır. Bu beklentilerle birlikte faydacı bir bakış açısına sahip olan ebeveynler genellikle çok çocuklu olmayı tercih edebilirler. Ebeveynler ve çocuk arasında karşılıklı bağımlılığa dayanan bir ilişki Türk aile kültüründe ortaya çıkmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1991, s. 51). 2000'li yıllar bu açıdan da bir değişime işaret etmektedir. Son 20 yılda Türkiye genelinde geniş ailelerin oranında büyük bir düşüş yaşanmakta olup geniş aile türü düşük sosyoekonomik seviyeye sahip hanelerde daha fazla ortaya çıkmaktadır (Işık, 2022).

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte birçok değişim yaşanmıştır. Atatürk'ün önemle değiştirmek istediği yapılardan biri de aile yapısıdır. Aile yapısındaki değişim kadının özgürleştirilmesiyle sağlanmıştır. Medeni Kanun'un kabulü ile birlikte kadına verilen sosyal ve siyasal haklar onun aile ve toplum içerisinde de daha eşitlikçi bir konumda olmasını sağlamıştır (Bilge-Zafer, 2013, s. 132). Ekonomide yaşanan tarımdan endüstriyel üretime geçiş süreci toplumun en küçük birimi olan aileyi de etkilemiştir. Türkiye söz konusu olduğunda bu değişim 1950 yılında başlayan köyden kente yapılan göçlerle birlikte olmuştur. Köylerden kentlere farklı yaşam biçimlerine göç etmiş bireylerin uyum süreçleri, gecekondulaşma, toplumsal cinsiyet rollerinde meydana gelen değişimler, aile üyelerinin sorumluluklarının farklılaşması gibi birçok sosyolojik, hukuki ve psikolojik sorunu da beraberinde getirmiştir (Aktaş, 2015, s. 431). Eşler arasında eğitim seviyesinin yükselmesi ve şehirleşme gibi sosyo-ekonomik seviyeyi

etkileyen durumlardan dolayı aile içerisinde hiyerarşik yapı bir değişime uğramaktadır. Bu değişimle birlikte eşler arasındaki eşitlik artmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1991, s. 55). Geleneksel aile yapısının yerini alan çekirdek aile içerisinde eskiye göre bazı konularda değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişiklikler babanın aile üzerinde eskisi kadar gücünün olmaması, annenin ise daha fazla fonksiyona sahip olmasıdır. Ebeveynlerin çocuk yetiştirmedeki işlevleri de eskiye nazaran azalmakta olup kreş, bakımevi gibi farklı kurumlardan destek almaktadır (Aluş, 2015, s. 17).

Cumhuriyet ve endüstriyel gelişmeler ile birlikte gelen bu değişimler toplum tarafından cinsiyetlere yüklenen rolleri etkilese de günümüzde de köklü bir değişim yaşanmamıştır. TÜİK Aile Yapısı Araştırması'na (2021) göre bulaşık, yemek yapma, ütü yapma, ev temizliği gibi konularda hanedeki kadınlar ezici bir çoğunlukla bu işleri üstlenmektedir. Fatura ödeme, küçük bakım ve onarım işlemlerinde ise hanedeki erkek bireylerin öne çıktığı görülmektedir. Bu durumda Türkiye'de 2021'de de toplumsal cinsiyet rolleri ev içerisindeki işlerin dağılımında etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanında ev işlerindeki cinsiyet farklılıkları şehirler arasında manidar bir fark göstermemektedir. Bu oranlar metropol ve kırsal alanlarda benzer oranlara sahiptir.

Cinsiyetlere göre evlilik kararı almadaki oranlar incelendiğinde bireylerin görücü usulü tanışıp kendi kararları ile evlendiği durumların her iki cinsiyet için de en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Bu yüzdeyi ise bireylerin kendi karar verdiği ve ailelerinin de onayından geçtikten sonra evlenme kararı aldıkları durum takip etmektedir. Bireylerin kendi karar aldığı ve ailesinin desteğini gözettiği durum Türkiye'nin 3 büyük şehrinde (İstanbul, Ankara ve İzmir) en yüksek orana sahipken, bireylerin görücü usulü ile tanıştırıldığı ve kendi rızalarıyla evlendiği durum ise Anadolu'da ve Karadeniz'de en yüksek orana sahiptir (TÜİK, 2021). Evlilik kararı almada ailenin etkisi büyük oranda devam etmektedir. Bu durumda söylenebilir ki, bireyler için kendi ailelerine benzer aile yapılarındaki bireyleri partner olarak seçme eğilimi Türkiye'de yüksektir. Bu eğilim ise benzer sosyo-ekonomik ve eğitim seviyesine, benzer kültürel yapıya sahip ailelerden gelen bireylerin evlenme ihtimallerini artırmaktadır. Benzer bireylerin evlenmesi ise homogaminin artışına yol açmaktadır.

Türkiye ile ilgili homogami literatüründe kaynaklar yetersizdir ve çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Türkiye’de homogami ve çiftler arasındaki gelir benzerliği üzerine yapılan bir araştırmada, Türkiye’de homogami anlamında çiftler arasında zayıf pozitif ilişki bulunurken; en anlamlı ilişki Akdeniz’de en düşük anlamlı ilişki ise Karadeniz bölgesinde bulunmuştur (Mercan, 2019). Öte yandan evlilikte eş seçimi tutumunun X ve Y kuşakları arasında karşılaştırıldığı bir çalışmaya göre kuşaklar arasında bu anlamda bir fark bulunamamıştır. Bunun yanında çalışma örnekleminin evren temsili düşüktür (Sungur vd., 2017, s. 69).

Tezin Akışı

Tezin ilerleyen bölümlerinde giriş bölümünde açıklamaları verilen kavramlar derinlemesine incelenecektir. Bu kavramların literatürde ne gibi karşılıkları olduğu ve yapılan araştırmalarda nasıl sonuçlara ulaşıldığı literatür taraması kısmında anlatılacaktır. Literatür taraması kısmı homogami alt başlığı üzerinden dört farklı bölüme ayrılmıştır. Homogami alt başlığından homogaminin geniş tanımının verilmesinin ardından alt başlıklarda sırasıyla eğitim homogamisi, mesleki homogami, sosyal homogami ve homogami ve gelir eşitsizliği bölümleri yer almaktadır. Her bölüm homogaminin bir alt dalını temsil etmektedir. Bu bölümlerde homogaminin ilişkilendirildiği farklı alanlar ve bu alanların literatür üzerinden günlük hayatta ülkemizde ve küresel anlamda nasıl karşılık bulduğu örnekler üzerinden anlatılmaktadır. İkinci bölüm olan literatür taramasının ardından üçüncü bölüm olarak yöntem kısmı gelmektedir. Yöntemde ise alt başlıklarda araştırma soruları, hipotezler ve araştırmada kullanılan veriler, bu verilerin analiz yöntemleri yer almaktadır. Dördüncü bölüme gelindiğinde yapılan analizlerin sonuçlarına ve bulgulara yer verilmiştir. Beşinci bölüm olan tartışma kısmında bulgular kısmında yapılan analizler literatürdeki verilerde karşılaştırılarak yorumlanmaktadır. Son bölüm olan altıncı bölüme gelindiğinde ise bu bölüm olan sonuç kısmında ise tezin genel bir analizi yapılmaktadır. Tezde yapılan araştırmanın sınırlılıklarından bahsedilmekte ve gelecek araştırmalar için önerilerde bulunmaktadır.

1. LİTERATÜR TARAMASI

1.1 Homogami

Homogami, benzer sosyal karakteristik özelliklere sahip bireylerin evlenmesi durumudur ve insan topluluklarında sıklıkla gözlemlenmektedir. Bireylerin evlenme, boşanma, doğum ve hayatta kalma durumları gelecek nesilleri yaratmaktadır. Kadınlar ve erkekler arasındaki homogami ilişkileri ve değişen sosyo-ekonomik durumları gelecek nesillerin farklı ilişki yolları kurmalarına neden olmaktadır (Mare & Schwartz, 2006, s. 253). Homogaminin eğitim homogamisi, mesleki homogami, sosyal homogami gibi çeşitli alt türleri vardır. Birden fazla alt türe sahip olan homogami bireyler üzerinde dolaylı veya direkt yollardan gelir eşitsizliğine etki edebilmektedir. Homogaminin gelir eşitsizliğine de etkisi olan bu ekonomik yönü yalnızca bireyi değil bireyin içinde bulunduğu toplulukları da etkileyebilmektedir.

Literatür taraması kapsamında homogaminin alt türleri olan; eğitim homogamisi, meslek homogamisi ve sosyal homogami incelenektir. Homogaminin alt türleri ile birlikte homogaminin etkileyebileceği gelir eşitsizliği ve toplumsal tabakalaşmaya yer verilecektir.

1.2. Eğitim Homogamisi

Bireylerin eş seçimlerinde oldukça seçici ve birçok kritere sahip olduğu bilinmektedir (Bernasco vd., 1998, s. 16). Bireylerin kendi eğitim seviyelerine benzer eğitim seviyesine sahip bireylerle evlenmesi durumuna eğitim homogamisi denilmektedir. Birçok modern toplumda görülmekte olan bu durum bir çeşit sosyal ve sınıfsal kapanma durumu olarak da ifade edilebilir (Smiths, 2003, s. 252).

Araştırmalarda homogami çeşitleri arasında eğitimin etkisinin diğer homogami türlerine (sosyal, mesleki) kıyasla daha büyük olduğu görülmektedir. Örneğin; Finlandiya’da 1965-1973 yılları arasında doğmuş 30 yaş altı kadınlar arasında sosyal sınıf geçmişi ve eğitim seviyesine bağlı homogaminin karşılaştırıldığı bir araştırmaya göre eğitim homogamisi daha güçlü bulunmuştur. (Mäenpää, 2015b, s. 264). Yapılan kuşaklar arası (kohort) çalışmaları da bu durumu destekler niteliktedir. Öyle ki birçok kohort çalışması sonucu eğitim homogamisinde artış görülmektedir. Güney Kore ve Japonya üzerinde yapılan bir

araştırmada homogami düzeylerinde artış gözlenmiştir ki bu artış Güney Kore’de Japonya’ya göre daha fazladır (Seong & Sato, 2015, s. 1; Seong, 2014, s. 1). Benzer sonuçlara sahip başka ülkelerde yapılmış kohort çalışmaları da bulunmaktadır. Amerikan, Fransız, Macar, Portekiz ve Rumen çiftler üzerinde yapılan bir araştırmada 10 yıl içerisinde evlenen genç yetişkin çiftler karşılaştırılmıştır ve eğitim homogamisinde artış olduğu görülmüştür (Naszodi & Mendonca, 2022, s. 27). Başka bir örnekte ise 28 yıllık boylamsal bir çalışma olan British Columbia Paths on Life’s Way Projesinin verileri kullanmış olup eğitim homogamisi kuşaklar arası karşılaştırıldığında artış gösterdiğini vurgulamaktadır (Andres, 2022, s. 53). Sahra altı ülkelerde yapılan kohort çalışmasına göre kohortlar arası eğitim homogamisi artış göstermektedir (Pesando, 2021, s. 571).

Türkiye’de eğitimde geçirilen zamanın artması ile bireylerin evlenme yaşları gittikçe artmaktadır (Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi, 2018). Bireylerin evlilik yaşı arttıkça evlenme ile ilgili kriterleri daha çok sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özellikler taşımaktadır (Kalmijn, 1994, s. 449). Türkiye’de bireylerin evliliği erteleme nedenlerinin başında eğitim gelmektedir (TÜİK, 2022). Bu durum da bireylerin eğitime verdiği öneme işaret etmektedir. Dolayısıyla evleneceği partnerde de eğitim seviyesine önem vermesi beklenebilir. Eğitim seviyesi artan toplumlarda bireyler olası partnerlerinin eğitim seviyelerine de dikkat edeceğinden eğitim homogamisi de artmaktadır denilebilir. Bu karşılaştırmalar sonucunda görülmektedir ki bireyler giderek daha fazla kendileriyle benzer eğitim seviyesine sahip bireylerle evlenme eğilimi göstermektedir. 10 yıl içerisinde görülen bu artış çiftlerin evlilik tercihlerindeki değişim veya farklı eğitim seviyesindeki bireyler arasında sosyal ayırmadan kaynaklı olarak yorumlanabilir.

Homogami özellikle kırsal alanlarda, düşük eğitim seviyesine sahip bireyler arasında artış göstermektedir. (Pesando, 2021, 571). Kentsel alanlarda da yüksek eğitim seviyesine sahip bireyler arasında artış görülmekle birlikte kırsal alanlardaki kadar yüksek bir artış oranına sahip değildir. Bu durum eğitim seviyesi yüksek bireylerin kentsel alanlarda yaşam kurduğuna, eğitim seviyesi düşük bireylerin ise kırsal alanların dışına çıkış yapma olasılığının daha düşük olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla da eğitim seviyesi düşük bireyler yine eğitim seviyesi benzer olan bireylerle aynı sosyal ortamı paylaşacağından homogamik evliliklerin

olasılığının yüksek olacağı şeklinde yorumlanabilir. Bu yorum fiziksel yakınlığın eş seçimindeki önemini vurgular niteliktedir. Bireyler eğitim seviyelerine göre kentsel ve kırsal yaşam tercihleri dolayısıyla da coğrafi olarak ayrışma gösterebilmektedir. Türkiye’de çiftler giderek daha fazla oranlarda okul, dersane, kurs gibi eğitim içerikli kurumlarda tanışmaya başlamaktadırlar (Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi, 2018). Çiftlerin bu gibi ortamlarda tanışıp evlenmeleri eğitim homogamisinin artışına olumlu yönde etki edebilir. Lüksemburg Gelir Araştırması verileri kullanılarak 21 Avrupa ülkesi üzerinde yapılan simülasyonlara göre eğitim homogamisindeki değişimlerin gelir eşitsizlikleri üzerinde etkisinin sınırlı olacağına ve çok etkilemeyeceğine dair sonuçlara ulaşılmıştır (Boertien & Permanyer, 2019). Kadınların işgücüne daha fazla katılım göstermesi gelir eşitsizliğini artırıcı yönde bir etkide bulursa da bu durum nedensel bir bağa işaret etmemektedir. Japonya’da kadınların işgücüne katılım oranlarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmada Japonya özelinde görülmüştür ki kadınların işgücünde yeterince temsiliyetinin olmaması belirli sayıdaki kadının çok yüksek gelirlere sahip olmasına neden olmuş ve kadınlar arasındaki gelir eşitsizliğini artırıcı yönde etkide bulunmuştur (Sudo, 2017). Bununla birlikte gelir eşitsizlikleri açısından incelendiğinde kadınlar hane gelirine katkıda bulunmadığında kimin kiminle evlendiği çok da önemli değildir. Bu durum yalnızca kadınların ev gelirine ne kadar katkıda bulunduğu ile ilgili olmayıp aynı zamanda kadınların gelir seviyelerinde tabakalaşmalar olup olmadığı ile de ilgilidir (Breen & Salazar, 2011). Eğer daha fazla kadın işgücüne katılım gösterirse kimin kiminle evlendiği gelir eşitsizlikleri açısından önem kazanacaktır (Sudo, 2017). Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranları incelendiğinde eğitim seviyesi ile istihdamın pozitif bir ilişki içerisinde olduğu, eğitim düzeyi yükseldikçe işgücüne katılım oranının arttığı görülmektedir. Türkiye istihdam verileri incelendiğinde kadınların yalnızca %31,9’unun istihdam edildiği görülmektedir (TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2024). Dolayısıyla kadın istihdam oranları ile ilgili olan bunun gibi eşitsizliklerin Türkiye’de de görüldüğü söylenebilmektedir.

Eğitim seviyesindeki farklılıklar bireyler arasında değişik alanlarda kendini göstermektedir. Türkiye 2013 ADNKS verileri incelenerek yapılmış bir analizde görülmektedir ki, eğitim seviyesine göre bölgesel bir ayrışma vardır (Friedman vd., 2022, s. 1). Eğitim seviyesi farklı gruplar birbirlerine uzak yerlerde ikamet

etmektedir. Eş seçiminde coğrafi yakınlığın önemi göz önüne alındığında bireylerin kendilerinden farklı eğitim seviyelerine sahip bireyler ile karşılaşmalarının zor olacağı yönünde açıklanabilir.

Finlandiya’da 1957-1979 arasında doğan kohortlar üzerinde yapılan bir araştırmaya göre homogami düşük eğitilmiş bireyler arasında artış gösterirken yüksek eğitilmiş bireyler arasında düşüş göstermektedir (Mäenpää & Jalovaara, 2015, s. 76). Eğitim seviyesi yüksek bireyler arasında homogaminin düşüş yaşaması Fin toplumunun açıklığına bağlanmıştır. Eğitime ulaşımın kolay olduğu ve eğitimin bir tercih meselesi olduğu ülkelerde eğitim homogamisi farklılık gösterebilmektedir. Örneğin Çin’de 1950 yılında geçen kadın erkek eşitliği gibi modern maddeler içeren evlilik yasasından sonra bir değişim olup olmadığını incelemek için 1949 öncesi ve sonrası evli olan çiftler üzerinde yapılan bir araştırmaya göre bu iki dönem arasında homogami ve hipergami düzeylerinde bir değişim olmamıştır (Xing et al., 2020, s. 1). Bu durum bireylerin yasalardan bağımsız sosyal ve kültürel değerlerine bağlılığının değişmediği yönünde değerlendirilebilir. Homogami konusunda eğitimin önemini vurgulayan ve Finlandiya’da yapılan bir araştırmada ilişkilerin devam etmesinde bireylerin sosyal ve aile geçmişlerinin değil eğitim seviyelerinin önemli bir etken olduğu vurgulanmaktadır (Mäenpää, 2014, s. 1769). Çiftler ilişkilerinde bireysel özelliklere daha fazla dikkat etmektedirler. Bu çalışmaya göre eğitim seviyesi birbirinden çok farklı olan heterogamik çiftler, diğer çiftlerle karşılaştırıldığında daha fazla ayrılma riskine sahiptirler. Yüksek eğitim seviyesine sahip homogamik çiftler ise ayrılma olasılığı diğer çiftlere göre en düşük olan çiftlerdir. Bu çalışmayla paralel olarak hipogami (bireylerin kendilerinden düşük eğitim seviyesine sahip bireylerle ilişki kurmaları durumu) ve homogami ilişkilerinde görülen boşanma oranlarının karşılaştırıldığı bir araştırmada erkeğin kadından eğitim olarak daha yüksek seviyede olduğu hipogamik ilişkiler en yüksek boşanma oranına sahip bulunmuştur (Theunis vd., 2018, s. 663). Aynı eğitim seviyesine sahip olmanın partner seçiminde etkisi olduğu eğitim homogamisi üzerine yapılan araştırmalar dolayısıyla ortaya konmuştur (Ford, 2019, s. 1). Eğitim homogamisi, birlikte yaşayan çiftlerle karşılaştırıldığında evli çiftler arasında daha sıklıkla görülmektedir (Esteve et al., 2012, s. 81). Boşanmanın eğitimsel olarak homogamik olmayan çiftler arasında daha fazla görülmesine paralel olarak, bireylerin farklı eğitim

seviyelerine sahip olmaları onların evlilik kararı almaları anlamında bir engel teşkil ediyor olabilir. Eğitimsel olarak benzer seviyelere sahip bireyler daha fazla evlenme kararı alıyor olabilir. Dolayısıyla da eğitimsel homogamik evli olan çiftlerde daha fazla görülmektedir.

Ailenin oluşumunu en başından etkileyen bir durum da birlikte yaşayan bireylerin evliliğe adım atmalarıdır. Finlandiya’da sosyal homogami ve eğitim homogamisinin birlikte yaşayan çiftlerin evlilik eğilimi üzerindeki etkisinin incelendiği 20.000 birlikte yaşayan çift üzerindeki bir araştırmaya göre eğitim seviyesi yüksek olan çiftler diğer çiftlerle karşılaştırıldığında (düşük eğitim homogamisi veya heterogami) evlenme eğilimi en düşük olan çift bulunmuştur (Mäenpää & Jalovaara, 2013, s. 247). Bu durum bireylerin eğitim süreçlerinde daha uzun vakit geçirmeleri ve evliliğe geç adım atmaları ile ilgili olabilir.

Genç kohorttaki eğitim homogamisi artışı gençlerin eğitime daha fazla katılmasıyla ilişkilendirilebilir (Seong, 2014, s. 1). Türkiye’de 2002-2018 yılları arasındaki veriler incelendiğinde her yaş grubunun bir önceki yaş grubundan daha eğitilmiş olduğu görülmektedir (Işık, 2022). Topluma bakıldığında evliliklerde üniversite mezunu olan ve olmayanlar arasında bir kutuplaşma oluşmuştur. Çiftlerin bir kısmı üniversite mezunu iken bir kısmı üniversite eğitimini hiç almamıştır. Bu kutuplaşma tam anlamıyla homogami ile bağlantılı bulunmamakla birlikte toplumdaki üniversite mezunu bireylerin artış hızıyla ilgili olabilir (Permanyer vd., 2015, s. 2). Güney Kore 2000 yılı nüfus verileri kullanılarak yapılan bir araştırmada 21-30, 31-40, 41-50, 61-60 ve 61-70 yaşları arasında olan bireyler incelenmiştir (Seong, 2014, s. 1). İlkokul, ortaokul, lise ve lise üzeri eğitim seviyeleri karşılaştırıldığında bireyin kendi eğitim seviyesine benzer bir bireyle evlenme olasılığı ilköğretim ve lise sonrası eğitim seviyesinde diğer eğitim seviyelerine göre daha yüksek bulunmuştur. Bu durum üniversite mezunu bireyler ile üniversite mezunu olmayan bireylerin toplumda kutuplaşması durumu ile ilişkilendirilebilir. Bireyler bir üniversite diplomasına sahip olmasa ve hiç mezun olmasalar bile yalnızca kısa bir süreliğine üniversiteye gitmeleri dahi daha düşük eğitim seviyesine sahip akranlarına göre bireylerin üniversite mezunu bireylerle evlenme ihtimalleri daha yüksek olmaktadır. Karşılaştırma yapıldığında üniversiteyi yarıda bırakmış bireylere göre diplomalı bireyler daha fazla üniversite

mezunu kişilerle evlenme eğilimde bulunmuştur. Bu durum okulların eş bulma fırsatı yaratan sosyal mecralar olduğu yönünde yorumlanabilir (McClendon, 2018, s. 1). Eğitimin eş seçiminde yalnızca böyle bir etkisi yoktur. Çiftlerin her ikisinin de üniversite mezunu olduğu durumlarda bireylerin aynı üniversiteden mezun olma oranları %30 bulunmuştur (Ford, 2019, s. 1). Bireylerin eğitim dolayısıyla gösterdiği bu sosyal kapanma durumu yalnızca eğitim ile değil, üniversitelerin temsil ettiği farklı kültür ve altyapı ile de ilişkilendirilebilir. Örneğin homogami oranları seçkin üniversitelerden mezun kişiler arasında, seçkin olmayan üniversitelerden mezun kişilere göre daha yüksektir (Uchikoshi, 2022, s. 2161). Bu durum üniversitelerin seçkinlik durumuna göre oraya gelen öğrencilerin yalnızca eğitimsel değil sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik durumlarının farklılıklarına da işaret etmektedir. Öyle ki bireyler partnerlerini seçerken yalnızca eğitim durumlarının benzerliğine değil farklı alanlardaki benzerliklere de dikkat edebilmektedir. Farklı şekillerde karşımıza çıkan eğitimdeki bu bölünme bireylerin yaşamına çeşitli yönlerden etki edebilmektedir. Çin halkının verileri ile yapılan bir araştırmaya göre yüksek eğitim seviyesine sahip kişiler arasında eğitim homogamisi görülme ihtimali daha yüksektir (Huo & Chen, 2022, s. 82). Diğer değişkenler kontrol altına alındığında kadınlar ve yaşı kısmen ilerlemiş olan bireyler kendilerine benzer eğitim seviyesine sahip eşler bulma eğilimindedir.

Eğitimde kadınlar ve erkekler arasındaki bazı farklılıklar eğitim üzerinden kurulan ilişkileri de etkilemektedir. Hindistan'da yapılan bir çalışmada kadın okuryazarlığının en yüksek olduğu bölgeler eğitim homogamisinin en yüksek orana sahip olduğu yerler olarak işaret edilmiştir (Borkotoky & Gupta, 2016, s. 1). Kadınların eğitim düzeyi arttıkça ortalama eğitim düzeyi eşitlenmektedir. Dolayısıyla daha çok kadın ve erkek eşit düzeyde eğitim seviyesine sahip olmaktadır. Eş seçimindeki potansiyel partnerlerin olduğu bir havuzu düşünürsek bu havuzda kadınların eğitim seviyesine benzer eğitim seviyelerine sahip daha fazla erkek bulunacaktır. Bunun sonucunda ise homogami düzeyinin artması beklenebilir. Başka bir deyişle ülkelerin gelişim süreçlerinin başında erkeklerin eğitim seviyesi daha yüksek olmaktadır. Dolayısıyla bu dönemlerde eğitimsel olarak homogamiye daha az rastlanmaktadır. Ülkeler gelişmişlik seviyelerini arttırdıklarında kadınlar eğitimde daha fazla yer almakta ve potansiyel partnerlerini arayan erkekler için kendilerine benzer eğitim seviyesinde olan daha çok kadın

bulunmaktadır. Bu durumda homogami seviyelerinde artış görülmesi olasıdır. Ülkelerin gelişmişlik seviyeleri ileri seviyeye geldiğinde ise kadınlar eğitimde erkeklere göre daha fazla temsiliyet bulmaktadırlar. Neredeyse tüm OECD ülkelerinde kadınlar yükseköğretimde erkekleri sayıca aşmaktadır (Chudnovskaya & Kashyap, 2020, s. 351). Yirmi yedi Avrupa ülkesinden alınan veriler kullanılarak yapılan bir araştırmaya göre, eğitim seviyesinde bir artış görülmekte ve kadınlar artan oranlarda eğitime yönelmektedir (Erát, 2021, s. 165). Bunun yanında yüksek eğitimde daha fazla kadının olması kohortlar arasında statü değişkenleri ve homogami arasındaki ilişkinin artmasında ilişkili bulunmuştur (Chudnovskaya, 2016). Eğitimde cinsiyetler anlamında yaşanan bu tersine dönüş, önemli bir toplumsal dönüşüme de işaret etmektedir. Eş seçme desenlerinde yüksek eğitimli kadınların artan bir şekilde daha az eğitimli erkeklerle ilişki kurmaya başlaması dolayısıyla kadınların lehine yönde hipogamik ilişkilerde artış görülmektedir. Eğitim alanında kadın erkek eşitliği sağlanmış olup kadınlar yükseköğretimde erkekleri geçmeye başlamıştır. Ülkelerin ileri düzeylerde bir gelişim elde etmesi ve kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek eğitim seviyelerine sahip olmaları da homogaminin azalmasına neden olabilmektedir. Türkiye’de kadınların %15,9’u eşlerinden daha yüksek bir eğitim seviyesine sahiptir (TÜİK, 2022). Kadınların eğitim hayatında daha fazla yer almasıyla birlikte, kadınların kendilerinden yüksek eğitim seviyesine sahip erkeklerle birlikte olma oranlarında düşüş görülmektedir (Seong, 2014, s. 1). Bu durum erkeklerin domine ettiği sahalarda çalışan yüksek eğitim seviyesine sahip kadınlar için değişiklik gösterebilmektedir. Erkeklerin domine ettiği sahalarda çalışan yüksek eğitim seviyesine sahip kadınlar diğer sahalarda çalışan kadınlara göre kendilerinden düşük eğitim seviyesine sahip erkeklerle evlenme eğilimini daha az göstermektedir (Hamplová & Bičáková, 2022, s. 861).

Kadınlar eğitim seviyesi kendilerinden düşük erkeklerle birlikte olmaya giderek daha fazla eğilim göstermektedirler (Mäenpää & Jalovaara, 2015, s. 76). Evlilik söz konusu olduğunda kadınlar ve erkeklerden farklı özellikler beklenmektedir. Bu anlamda erkekler için evlilikte aranan özellikler bir evin gelirini sağlayabilmesi -ki bu durum eğitim seviyesi ile pozitif bir korelasyona sahiptir- ve bunun yanında sahip olduğu mesleğin prestiji ve statüsünün de yüksek olmasıdır. Bu özellikler bir erkeği sosyoekonomik açıdan çekici kılan özelliklerdir

(Barban vd., 2016, s. 22). Ekonomik koşullar erkekler kadar olmasa da kadınlar için de partner olarak seçilme ihtimalini artırmaktadır. İsveç'te 1940, 1950, 1960, ve 1970 yıllarında doğan yüksek eğitim seviyesine sahip kadın ve erkeklerin; sosyal sınıf geçmişleri, eğitim seviyeleri ve sosyoekonomik çıktıları açısından yıllar arasında ne tür farklılıklara sahip olduğunu inceleyen bir araştırma yapılmıştır (Chudnovskaya, 2016). Bu araştırmaya göre, daha yüksek eğitim seviyesine, sosyal sınıf geçmişine, mesleki prestije sahip kadınlar diğer kadınlara göre daha fazla homogamik ilişkiler içerisinde bulunma eğilimine sahiptir. Kadınlar için sosyo-ekonomik çıktılar ele alındığında, gelir ve mesleki prestij, homogami içerisinde olmak ile yüksek bir ilişkiye sahiptir; ancak bu durum erkekler için geçerli değildir. Bu durum yapılan çalışmalarla da desteklenmektedir. Örneğin İsveç'te resmi nüfus verilerinin kullanıldığı bir araştırmada, ilk çocuklarına birlikte sahip olan çiftler incelenerek çiftlerin sosyal sınıf kökenleri, mesleki grupları ve gelir seviyeleri analiz edilmiştir (Chudnovskaya & Kashyap, 2020, s. 351). Kadınların daha yüksek eğitim seviyesine sahip olduğu hipogamik ilişkilerde, kadınlar erkek partnerlerine göre daha yüksek bir sosyal aile kökenine ve mesleki prestije sahiplerdir. Bu durum, kadınların eğitim seviyesi, aile kökeni ve mesleki prestijinin arasında bulunun pozitif korelasyon dolayısıyla beklenen bir sonuç olarak yorumlanabilir. Türkiye'de Hanehalkı Bütçe Anketi (HBA) incelenerek yapılan bir çalışmaya göre erkeklerin kadınlardan yüksek eğitim seviyesine sahip olduğu hipergamik ilişkiler toplum genelinde büyük bir düşüşe sahiptir (Işık, 2022). Yine aynı veriler incelendiğinde ilişkilerde partnerler arasında görülen bu eğitim seviyesi farklılıkları hanelerin sosyoekonomik seviyeleri ile ilişkilidir. Kadının erkekten daha yüksek eğitim seviyesine sahip olduğu hipergamik ilişkiler Türkiye'de yüksek gelir gruplarında düşük gelir gruplarına göre daha fazla görülmektedir. Üst gelir gruplarının %70'inde eşler eşit eğitim seviyeli veya kadınlar erkeklerden daha yüksek bir eğitim seviyesine sahiptir. Eşler arasındaki eğitim farkları en alt gelir grubu hariç diğer tüm gelir gruplarında düşüş eğilimindedir. Bu sonuçlara göre eğitim homogamisinin görülme ihtimali yüksek sosyoekonomik seviyeye sahip bireylerde daha yüksektir (Işık, 2022).

Eğitim homogamisindeki artış, ailelerin gelir seviyesini, gelecek yatırım planlarını, fiziksel, zihinsel ve finansal iyi oluşlarını etkilemektedir (Courtioux & Lignon, 2022, s. 327). Bu etki eğitim seviyesine göre olumlu veya olumsuz yönde

olabilmektedir. Türkiye özelinde ve dünyada yüksek gelir seviyesine sahip bireyler eğitime daha fazla bütçe ayırmaktadır (Işık, 2022). Eğitim homogamisi eşitsizlik artışı üzerinde küçük fakat istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahiptir. Bu etki özellikle gelir dağılımının en üst kısmında olan bireylerin yaşam standartlarında görülmektedir. Hollanda Aile Anketi kullanılarak yapılan bir araştırmada çiftler farklı gruplara ayrılarak incelenmiştir (Visser & Fasang, 2018, s. 79). Erken yaşlarda eğitim homogamisi içerisinde olan çiftler ilerleyen yaşlarda ücretli iş bölümünde farklı avantaj ve dezavantajlara sahip olmaktadır. Yüksek eğitim seviyesine sahip homogamik çiftler ilerleyen yaşlarda yüksek statülü her iki çiftin de çalıştığı bir yaşama sahip olurken düşük eğitim seviyesine sahip olan çiftler ilerleyen yaşlara geldiklerinde yalnızca erkeğin eve ekmek getiren olduğu düşük statülü bir yaşam biçimine sahip olmaktadır. Eğitimin sınıfsal ayrımında da artan bir rolü olduğu görülmektedir. Eğitim sadece bir bireyin işgücü piyasasındaki konumunu, kiminle evleneceğini, nasıl bir sınıfa mensup olacağını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda sağlığını, evlilik fırsatlarını, kültürel davranışlarını ve siyasi ilgilerini de etkiler. Genel anlamda, yüksek bir eğitim seviyesi, daha uzun bir yaşam beklentisine, partner seçiminde daha fazla başarıya, yüksek kültürel etkinliklere katılım ve siyasi konulara daha büyük bir ilgiye yol açar. Bireylerin yaşam alışkanlıklarındaki değişimlerden biri de daha fazla bireyin yalnız yaşamaya başlamasıdır. Yalnız yaşayan bireylerin sayısı gün geçtikçe artarken aileleri ile birlikte yaşayan bireylerin sayısında azalma görülmektedir. Çiftler yalnızca bu anlamda değil eğitim seviyelerinin artması ve dolayısıyla gelirlerinin artması gibi değişimler geçirmektedirler. Eğitim homogamisinin arttığı görülse de en homogamik ilişkiler bile gelir eşitsizlikleri üzerinde kısıtlı etkilere sahiptir. Bu durumlarda gelir eşitsizliği normalde olduğundan daha fazla olmamaktadır (Breen & Salazar, 2011).

1.3. Mesleki Homogami

Homogaminin alt türlerinden bir tanesi de mesleki homogamidir. Mesleki homogami, eğitim homogamisinde olduğu gibi yüksek mesleki seviyelerden gelen partnerlerin birleşmeleri sonucunda toplumsal anlamda eşitsizliğe neden olacaktır.

Mesleki homogaminin artması -profesyonel mesleklere sahip bireylerin

birbirleri ile ilişki kurması- gelir eşitsizliği üzerinde küçük de olsa bir etkiye sahip bulunmuştur (Schwartz et al., 2021, 43).

Bourdieu (1984)'ya göre zevkler (sanat, yemek, kıyafet, ev dekorasyonu, boş zaman aktiviteleri gibi) çiftler arasında bir çöpçatan görevi görürler. Her sosyal sınıf kendine ait ayırıştırıcı zevklere ve yaşam biçimine sahiptir, özellikle üst sınıfa ait olan zevkler ve kültür öğrenilemez veya öğretilemezdir: Zevkler yaşamın en başında gündelik zamanda aileden görülerek sosyalizasyon süreci içerisinde içselleştirilir (Mäenpää, 2015a, s. 16). Beğeni; birbiriyle uyumlu bireyleri bir araya getirerek uyumlu çiftler oluşturma yanı sıra beğeniler bakımından insanları, renkleri eşleştirir. Bireylerin farklı yaşam tarzlarına karşı tahammülsüzlüğü sınıflar arasındaki farkların ve engellerin güçlü nedenlerinden biridir ve toplumda görülen homogamik ilişkiler bunu kanıtlar niteliktedir. (Bourdieu, 2015, s. 354). Bireylerin beğenileri üzerinden farklılaşması, birleşmesi bireylerin belirli özellikler üzerinden statüler oluşturmalarına neden olmaktadır. Statü; yaşam tarzı, eğitim, mesleki saygınlık, aileden gelen saygınlık gibi pozitif veya negatif türden ayrıcalıklar açısından sosyal bir itibara sahip olmak anlamına gelmektedir. Statü sınıfsal bir konumdan kaynaklanabilir ancak bu konum tek başına yeterli değildir. Örneğin: Para ve iş sahipliği konumu tek başlarına statü yeterliliği değildir ancak statüye yol açabilir (Weber, 2012, s. 423). İş sahipliği ve dolayısıyla bireylerin sahip oldukları meslekler de bireylere çeşitli özellikler üzerinden statü sağlayabilir. Mesleklerin sağladığı bu statüler bireylerin diğer mesleklerdeki bireylerden farklılaşmasına neden olmaktadır. Bu mesleki ayrımlar mesleğe girişin en başından kendini gösterebilir. Meslekler, mesleklere giriş için gerekli olan nitelikler üzerinden de bir sosyal kapanmaya neden olabilirler. Bu nitelikler açık veya örtülü olabilir. Örneğin: Avukatlık, tıp doktorluğu gibi mesleklerde diploma gerekliliği ve onun getirdiği örtülü nitelikler o diplomanın eğitimi için gerekli olan koşulları sağlayabilecek veya sağlayamayacak sınıfların ayrışmasına neden olmaktadır (Bourdieu, 2015, s. 159). Tıp ve hukuk eğitimleri uzun yıllar sürebileceği için maddi olarak her sınıftan bireyin karşılayabileceği eğitimler olmayabilir. Dolayısıyla bu mesleklere giriş en temelde sınıfsal olarak belirli bir sınıftan kişinin girebilmesi nedeniyle ayrılmıştır. Bazı mesleklerin toplum tarafından dayatılan özellikleri vardır. Bu özellikler o eğitimin getirdiği kültürel sermaye gerekliliği, belirli bir siyasi görüş veya cinsiyet olabilir. Birey bu özellikleri taşımadan o mesleği yaptığında yeterince aidiyet

hissetmeyecektir (Bourdieu, 2015, s. 162). Toplum tarafından veya mesleki örgütlerin kendi içlerinde oluşan bu statüsel farklılıklar benzer mesleki tabakaların bir araya gelmesine, daha fazla ilişki içerisinde olmalarına neden olabilmektedir. Bu ilişkiler de bireyleri homogamik ilişkilere itmekte ve benzer mesleki tabakalardan bir araya gelen bireylerin toplumsal eşitsizliklere katkı sağlamasına neden olmaktadır.

Mesleki kapanma, bir meslek içerisinde sınırlı kariyer hareketliliğine işaret etmektedir. Bu durum işgücünün az olması ve ücretlerin artması yönünde işçilere fayda sağlayabilir (Giesecke vd., 2020, s. 157). Bourdieu'nün kültürel sermaye teorisini Hollanda'da toplanan verilere uygulayan bir araştırmada bireylerin mesleki statüleri, kültürel statü ve ekonomik statü olarak iki ayrı kategoride incelenmiştir (de Graaf vd., 1989, s. 70) Mesleki statüsü yüksek olan kişilerin, kültür tüketmeye daha eğilimli oldukları dolayısıyla kültürel etkinliklere daha fazla katılım gösterdikleri ve modern sanata daha yüksek bir değer verdikleri görülmüştür. Bireyler ekonomik olarak benzer seviyelerde olsalar da mesleki anlamda kültürel olarak yüksek seviyeye sahip bireyler daha fazla sanatla ilgilenmektedirler.

Partner seçimi, genel anlamda iki insanın ortak bir paydada ve uyumda birleşmesi olduğu için, bu sağlanacak uyum üzerimde büyük ölçüde bireylerin sahip olduğu alışkanlıkların, tutumların, geçmişlerinin ve vermiş oldukları kararların benzerliği önem taşımaktadır. Bu faktörlerin büyük bir çoğunluğunun sosyo-ekonomik düzey ile ilişkili olması kişilerin mesleklerinin de partner seçimi kriterleri arasında öne çıkmasına neden olmaktadır (Popenoe, 1937, s. 270). Bireylerin mesleki tercihleri, mesleki başarıları birçok farklı nedenden etkilenebilmektedir. Bir bireyin kişisel özellikleri dahi o bireyin mesleki başarısı üzerinde etkiye sahiptir (Gelissen & de Graaf, 2006, s. 702). Bireyin seçmiş olduğu mesleği ve bu meslekteki başarısı onun kişiliği hakkında birtakım yorumları da içerebilmektedir. Bu durum da partner seçimi yapılırken onu mesleğinden ayrı düşünmeyi olanaksız kılmaktadır.

Toplumlarda eğitimin giderek önem kazanması bireylerin eğitimde geçirdiği sürenin artmasına neden olmaktadır. Günümüzde bireylerin kariyerleri hayatlarının büyük bir kısmında etkili olmaktadır. Bireyler günlerinin büyük kısımlarını işyerlerinde geçirmektedirler. Bireylerin zamanlarının büyük bir kısmını geçirdiği

bu işyerleri hayatlarında önemli durumların evrilmesinde de büyük rol oynayabilmektedir. Bireylerin işyerlerinde geçirdiği saatlerin gittikçe artması, mesleklerin bireylerin hayatında sahip olduğu yerin öneminin artmasına neden olmaktadır. Bu durum ise dolaylı yollardan bireylerin evlilik yaşının artmasına ve iş piyasasına girdikten sonra evlilik kararı almasını etkilemektedir. Aynı zamanda mesleki özellikleri benzer olan bireylerin hem birlikte daha fazla vakit geçirmesine hem de benzer özelliklere sahip olup uyum göstermesine neden olmaktadır. Bu ve benzeri durumlar mesleki homogamiyi artırabilmektedir. Bu anlamda işyerleri bireylerin eş adayları ile karşılaşabilecekleri potansiyel yerler olabilmektedir. Bireyler, evlenme yaşı arttıkça evlenecekleri kişilerin mesleklerine daha fazla önem göstermeye başlamaktadırlar (Kalmijn, 1994, s. 444). Bireyin iş deneyimi arttıkça mesleki homogami olasılığı da artacaktır. Bu durum bireyin okul gibi başka ortamlardan uzak kalması, zamanının çoğunluğunu işyerinde geçirmesi ve beraberinde potansiyel partnerini işyerinde tanıma olasılığını artırması ile ilişkili olabilir. Birleşik Devletler’de yapılan bir araştırmada 1970 ve 1980 nüfus verileri kullanılarak mesleki homogami düzeyi ölçülmüştür. Bu araştırmaya göre her iki yılda da evlenen bireylerde yüksek oranlarda mesleki homogami görülmüştür (Kalmijn, 1994, s. 425). Bireylerin partnerleriyle benzer mesleki tabakalardan gelmelerinin dışında mesleki başarıları ve statüleri de partner seçimlerini etkileyebilmektedir. Bu durum da toplumsal birtakım eşitsizliklere yol açabilir (Verbakel & de Graaf, 2008, s. 83).

Amerikan Toplum Anketi 2009-2018 verileri kullanılarak yeni evlenmiş çiftler üzerinde yapılan bir çalışmaya göre mesleki homogami, üniversite mezunu bireyler arasında diğer eğitim seviyesindeki bireylere göre daha yüksektir (Han & Qian, 2021, s. 2). Bu durum özellikle bireyler aynı alanlarda eğitim almışlarsa artış göstermektedir. Amerikan mesleki yapısının 1970 ve 2015-2017 yılları arasında nasıl bir değişime uğradığını araştıran bir çalışmaya göre her iki bireyin de profesyonel bir mesleğe sahip olduğu çiftler bu tarihler arasında neredeyse üç katına çıkmıştır (Schwartz vd., 2021, s. 1). Bu durum profesyonel mesleklerin sayısındaki artış ile ilişkilendirilebilir. Bu mesleki homogami özellikle belirli meslekler arasında daha fazla artış göstermiştir. Bu mesleklere örnek olarak doktorlar ve avukatlar gösterilebilir. Erkek bir doktorun kadın bir doktorla evlenme olasılığı, erkek bir avukatın kadın bir avukat ile evlenme olasılığı artmıştır. Bu araştırmaya

göre profesyonel mesleklere sahip çiftlerin artması daha fazla kadının profesyonel meslek sınıfları içerisinde yer almasından kaynaklanmaktadır. Bu durum benzer meslek seviyelerinde daha fazla kadının temsil edilmesi dolayısıyla da potansiyel partner sayısının artmasına işaret etmektedir. Mesleki homogaminin artması, - profesyonel mesleklere sahip bireylerin birbirleri ile ilişki kurması- gelir eşitsizliğinin artması üzerinde küçük de olsa bir etkiye sahip bulunmuştur. Avrupa ülkelerinin bazılarında mesleki homogami düzeylerini karşılaştıran bir araştırmaya göre, mesleki homogami Hollanda'da en güçlü iken İtalya'da ise en zayıftır. Bu araştırmada, Fransa ve İngiltere de bulunmakta olup bu konuda orta bir konumda yer almaktadırlar (Smits vd., 1999, s. 59). Bireylerin kendi meslekleri içerisinde evlendiği mesleki homogaminin en yüksek oranda görüldüğü meslek grupları profesyonel ve teknik mesleklerde gözlemlenmektedir. Bu anlamda Birleşik Devletler 1970-1980 yılları nüfus araştırmaları verileri kullanılarak yapılan analizlerde yüksek oranda homogamik olan mesleklere örnek olarak avukatlar, doktorlar, akademisyenler ve dini çalışanlar gösterilebilir. Bunun yanında sekreterler ve satış elemanları en az homogamik ilişki gösteren gruplardır (Kalmijn, 1994, s. 430).

Mesleki homogaminin kohortlar arasında artış gösterdiği görülmektedir. Avrupa'da mesleki homogaminin kohortlar arasında nasıl değişiklik gösterdiğini inceleyen bir araştırmaya göre 1975-1989 dönemi boyunca takip edilen kohortlarda, çiftlerin meslekî benzerlik derecesinin azaldığı görülmektedir. (Smits vd., 1999, s. 60). Bu durum Avrupa'nın o dönem bir ekonomik darboğazdan geçmesi ile ilgili olabilir. Birçok kadın haneye maddi olarak katkıda bulunmak için çalışmak zorunda kalmış ve mesleki anlamda seçici davranmamış olabilirler. Son yıllarda kohortlar arasında homogaminin artış göstermesi ise hem kadının hem de erkeğin iş yaşamında temsiliyeti ile ilişkili olabilir. Son yıllarda endüstrileşmiş toplumlar kadınların iş hayatına yaptığı büyük katkıyı gözlemlene fırsatı buldu. Kadınların iş hayatındaki temsiliyeti büyük bir artış gösterirken erkeklerin iş hayatındaki varlığı ise ufak bir düşüş yaşadı (Bernasco vd., 1998, s. 16). Özellikle de evli kadınların iş hayatında bulunmasında bir artış yaşandığı görülürken her iki partnerin de maddi kazanç sağladığı çiftlerin sayısı da artmaktadır (Bernasco vd., 1998, s. 16). Türkiye'de de kadınların eğitim düzeyleri arttıkça işgücüne katılma oranları artmaktadır (TÜİK, 2021). Mesleki eğitim kadınlar için evlilik şansını da

artırmaktadır. Birleşik Devletler’de eğitim seviyesi yüksek olan kadınlar daha fazla evlenmiştir (McClendon vd., 2014, s. 1320). Bu durumda çalışan kadınların çalışma hayatı dolayısıyla daha farklı sosyal ortamlarda bulunmaları ve bir iş ağına sahip olmaları da etkili olmaktadır. Hollanda Sosyo-Ekonomik Panel verileri kullanılarak partnerlerin meslek ve eğitim durumlarının, kadınların işgücünden ayrılıp ev hanımı olmaları üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu anlamak amacıyla boylamsal bir çalışma yapılmıştır (Vandecasteele & Esche, 2015, 35). Çalışmaya göre daha yüksek eğitim düzeyleri ve meslek pozisyonları, bir kadının işgücünden çıkma olasılığını azaltmaktadır. Eğitim seviyesinin yanı sıra bireylerin çalışma saatleri ve süreleri de işten ayrılma olasılıklarını etkilemektedir. Yarı zamanlı çalışan kadınlar, çocuk sahibi kadınlar ve doğum iznindeki kadınlar arasında işgücünden çıkma olasılığı daha yüksektir. Kadınların işgücüne olan bağlılıkları eşlerinin mesleki durumları ile de ilgilidir. Mesleki anlamda güçlü bir konumda olan bir partnere sahip olmak veya aktif olarak çalışmayan bir partnere sahip olmak işgücüne daha yüksek bir bağ ile yani işten ayrılma olasılığının düşüklüğü ile ilgili bulunmuştur (Vandecasteele & Esche, 2015, s. 35). Sonuç olarak, yüksek bir mesleki seviyeye sahip kadınlar, yüksek bir mesleki seviyeye sahip bir erkekle birlikte olduklarında, partnerlerinin mesleki durumu onların ev hanımı olma olasılığı üzerinde olumlu bir etki yaratırken, kendi statüleri negatif bir etki yaratacaktır. Bu çalışmaya göre, kadınların ev hanımı olup olmayacakları üzerinde kendi mesleki durumları partnerlerinin mesleki durumlarına göre daha büyük bir etkiye sahiptir. Bu anlamda kadının daha yüksek bir mesleki statüye sahip olduğu hipogamik ilişkilerde kadının işgücünden ayrılma ihtimali diğer ilişkilere göre en düşüktür. Bu sonuçlara göre bireyin sahip olduğu partneri, bireyin mesleği üzerinde büyük bir öneme sahiptir. Mesleki homogami açısından cinsiyetlerin genel farkları incelendiğinde ise çiftlerin erkekler lehine bir hipergami eğiliminde olduğunu söylemek mümkündür. Benzer eğitim seviyelerinden ve benzer sosyal geçmişlerden gelen kadın ve erkeklerde, erkekler daha yüksek bir mesleki seviyeye sahip olmaktadır (Bouchet-Valat & Grobon, 2019, s. 131).

Hollanda Nüfusu Aile Anketi’nin 1940-2003 arasındaki verileri kullanılarak ilişki durumunun ve partnerin bireyin mesleki hayatını ne yönde etkilediği üzerine bir araştırma yapılmıştır (Verbakel & de Graaf, 2008, s. 83). Araştırmaya göre mesleki yaşamı olan bir partnere sahip olmak cinsiyet farkı gözetmeksizin

bireylerin mesleki yaşamı üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Evli olan ve evli olmayan kadınlar karşılaştırıldığında, evli olan kadınların hem aşağı yönlü hem de yukarı yönlü mesleki değişimlerde daha stabil iken; evli olmayan kadınlar ise her iki yönde de daha hareketlidirler. Eşinin mesleki seviyesi diğer kadınlara kıyasla en yüksek seviyede olan kadınların mesleki alanlarında yükselme olasılığı %73 daha fazladır. Bireylerin eğitim seviyesi de bu çalışmada önemli bulunmuştur. Yüksek eğitim seviyesi yüksek mesleki konumlarda mobilize olma eğilimine neden olurken düşük konumlarda olma durumunu olumsuz etkilemektedir. Benzer bir çalışmada ise Hollanda İşgücü Anketi 1994-2006 verileri kullanılarak 234.688 çift üzerinde yapılan bir araştırmada bireylerin iş durumlarının eşlerini nasıl etkilediği incelenmiştir (Verbakel vd., 2008, s. 270). Bu araştırmaya göre eşlerin işlerindeki statüleri ve mesleki başarıları birbirlerini olumlu anlamda etkilemektedir ve bu durum kohortlar arasında artış göstermektedir. Bu bulguya göre başarılı eşlerin eşleri de başarılı olur dolayısıyla mesleki anlamda başarının getirmiş olduğu kaynaklar hanehalkı içerisinde birikim gösterir. Aile içerisinde oluşan bu birikim aileler arasında eşitsizliğin artmasına neden olur. Aileler arasında oluşan bu eşitsizlik bireyler arasında oluşan eşitsizlikten daha fazladır. Bu araştırmaya göre eğitim homogamisi mesleki homogami üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Yüksek eğitilmiş çiftler daha fazla tam zamanlı işgücünde bulunurken, çocuk sahibi olduklarında istihdam dışı kalma durumları daha az görülmektedir. Avrupa Birliği üyesi 8 ülke (Almanya, Belçika, Britanya, Danimarka, Fransa, Hollanda, İrlanda, İtalya) üzerinde yapılan bir araştırmaya göre eşler arasındaki mesleki benzerlik seviyesi 1975-1989 yılları arasındaki verilere bakıldığında %16 oranında düşüş göstermektedir (Smits vd., 1999, s. 56). Çalışmada belirtilmektedir ki bu yıllar arasında 8 ülkenin sosyal yapısı daha açık hale gelmiştir. Dolayısıyla sosyal akışkanlığın mesleki homogami üzerinde etkisi olabilir. Hollanda'da 1977-2006 yılları arasında yapılmış çeşitli tarihlere ait Hollanda İşgücü Anketlerinden elde edilen veriler kullanılarak 26-54 yaşları arasında 267.498 çift üzerinde yapılan çalışmalarda partnerin işgücüne katılımının bireyin işgücüne katılımı üzerinde etkisi kohortlar arasında incelenmiştir (Verbakel & de Graaf, 2009, s. 636). Özellikle erkekler için yüksek eğitilmiş veya yüksek statüye sahip bir eşe sahip olmak genellikle daha yüksek iş seviyesinde olmak ile ilişkilendirilmiştir. Kadın eşin eğitimi ekstra olarak 1 yıl arttıkça, erkek eşin iş seviyesi yaklaşık olarak ISEI mesleki prestij ölçeğinde yarım puan artmaktadır. Benzer etkiler kadınlar için,

erkeklerde olduğu kadar yüksek olmasa da istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Bu araştırmanın sonuçlarına göre yüksek düzeyde eğitim ve iş düzeyi olan bir partnere sahip olmak bireyin çalışma saatlerinin düşmesi yönünde bir etki yapmaktadır. Söylenebilir ki bireylerin kariyer kaynağı yüksek olan bir partnere sahip olduklarında gelirleri ortak olacağından dolayı uzun saatler çalışmaya gerek duymamaktadırlar. Öte yandan araştırmaya göre yüksek eğitim ve iş seviyesine sahip bir partnerinin olması bireyin iş seviyesini olumlu yönde etkilemektedir. Yüksek eğitilmiş ve yüksek iş seviyesine sahip olan bireyler birbirlerinin kariyer kaynaklarından faydalanmakta ve bu yönde birbirlerini desteklemektedirler. Tayvan’da yapılan bir araştırmaya göre mesleki homogaminin özellikle gelir dağılımının üst kısımlarında yer alan aileler için aile içi gelir anlamında olumlu etkileri vardır (Tsai & Kuan, 2003). İsviçre’de 20. yüzyılın başlarındaki veriler kullanılarak yapılan bir çalışmada Winterthur kasabasında yaşayan göçmenler ve yerliler mesleki homogami anlamında karşılaştırılmıştır (Schumacher & Lorenzetti, 2005, s. 65). Bu çalışmaya göre mesleki homogami sosyal tabakalaşmanın en üst ve en alt kısımlarında (yöneticiler, profesyonel meslekler ve vasıfsız işçiler, fabrika işçileri) yaygındır. Göçmenlerde mesleki homogamiye eğilim görülmezken yerlilerde homogamik ilişkiler daha sık gözlemlenmektedir. Bu anlamda homogami bireylerin sosyal geçmişleri ile değil coğrafi kökenleri ile ilgili bulunmuştur. İrlanda Cumhuriyeti ve Kuzey İrlanda’nın mesleki homogami açısından incelendiği bir çalışmada her iki ülke için de eşler arasındaki mesleki benzerlik istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur (Hayes, 1993, s. 99). Bu karşılaştırmaya göre Kuzey İrlanda’da mesleki homogami İrlanda Cumhuriyeti’ne göre daha yüksek görülmektedir. Ancak İrlanda Cumhuriyeti’nde eş seçiminde meslek halen çok büyük önem taşımaktadır. Bu anlamda bu iki ülke için de mesleki homogami yüksek olmakla birlikte eşitsizliğin yeniden üretimi anlamında önemli rol üstlenmektedir.

İşyerlerinin mesleki anlamda bir homogamiyi teşvik edip etmemesi yapılan mesleğin yapısına göre değişiklik gösterebilir. Örneğin cinsiyet temsillerinin dengeli olduğu meslekler ve işyerleri homogaminin en yüksek olduğu yerlerdir. Örneğin bir araştırmaya göre polis memurluğu ve posta memurluğu, alanlarında cinsiyetler açısından en heterojen yerleri oluşturan işyerleri konumundadırlar (Kalmijn, 1994, s. 433). Bu araştırmaya göre tarım işçileri de yüksek düzeyde

mesleki homogamiye sahiptir ve bunu etkileyen etkenlerden biri işyerinin izolasyonu olabilir. Tarım işçileri genel olarak kırsal alanlarda ikamet etmekte olup bu gibi yerlerde mesleki farklılık sağlayacak durumlar çok olmamaktadır. Dolayısıyla kırsal alanda yaşayan bireylerin büyük bir kısmı tarımla ilgilenmektedir. 1975 ile 1989 yılları arasındaki verileri kullanarak yapılan bir araştırmada Avrupa Birliği'nin sekiz ülkesinde eşlerin meslek grupları arasındaki ilişki incelenmiştir (Smits vd., 1999, s. 60). Bu araştırmaya göre, bireylerin büyük bir çoğunluğu eşleri ile aynı meslek grubu içerisinde çalışmaktadır. Eşler arasında görülen bu mesleki benzerlik eğilimi çeşitli meslek gruplarına göre değişiklik göstermektedir. Örneğin yöneticilerin eşleri farklı meslek gruplarından olma eğilimini, çiftçilere göre daha fazla göstermektedir. Yöneticiler bu anlamda daha açık bir mesleki grupken en kapalı mesleki grup çiftçiler bulunmuştur. Bireylerin kendi meslek gruplarından bireyleri partner olarak tercih etmesi durumu olan mesleki homogami, özellikle profesyonel meslekler için düşünüldüğünde, yüksek gelir ve uzun süren eğitimlerle ilişkili olan bu mesleklerin özgün yapısı dolayısıyla toplumdaki gelir eşitsizliğini etkileyebilmektedir. Farklı etnik gruplardan gelen erkeklerin karşılaştırıldığı bir araştırmaya göre bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik gibi alanlarda çalışmak %39 oranında mesleki homogami ile ilişkili bulunmaktadır. Asyalı erkeklerin bu meslek türlerinde daha fazla temsil edilmesi, onların mesleki homogamide daha yüksek oranlarda bulunmalarına neden olabilir. Asyalı Amerikanların, diğer etnik gruplarla karşılaştırıldığında belirgin derecede yüksek bir mesleki homogamiye sahip olmalarının nedeni meslek seçimleri ve evlilik kararlarını meslek bazında vermeleri ile ilişkili olabilir (Choi & Qian, 2023, s. 502).

Mesleki homogamiyi etkileyen etkenlerden birisi de bireyin yaşam alanlarıdır. Bu yaşam alanları bireyin yaşadığı şehir, gününün büyük bir kısmını geçirdiği bir işyeri, eğitim aldıkları bir kurum olabilir. Örneğin bireyin mesleğinin herhangi bir grup çalışması gerektirip gerektirmediği, bireysel bir meslek olması da meslek homogamisini etkileyebilir. Amerika'da birçok farklı etnik gruptan erkeğin mesleki homogami açısından karşılaştırıldığı bir çalışmaya göre tek çalışanın bulunduğu bireysel içerikli mesleklerde çalışmak, eğitimsel anlamda heterojen bir ortamda olmak ve farklı özelliklerden gelen birçok kişinin bir arada yaşadığı bir

metropolde yaşamak mesleki homogami olasılığını düşürmektedir (Choi & Qian, 2023, s. 483).

Farklı etnik erkek gruplarının karşılaştırıldığı Amerika’da yapılmış bir çalışmaya göre Hispanik ve Asyalı erkekler beyaz erkeklere göre daha fazla mesleki anlamda homogamik ilişkilerde bulunmaktadır (Choi & Qian, 2023, s. 502). Bu karşılaştırma Hispanik ve Asyalı erkekler arasında ise Asyalı erkeklerin lehine bir sonuç doğurur ki bu durum Asyalı erkeklerin daha fazla kadın istihdam eden mesleklerde çalışması ile ilişkili olabilir. Asyalı Amerikan erkeklerin diğer etnik gruplardan erkeklere göre mesleki homogamide öne çıkmalarının nedeni daha yüksek oranda ileri düzey eğitim seviyelerine sahip olmaları ile ilişkili olabilir.

Ebeveynlerin mesleki durumlarının bireyin mesleki durumu üzerindeki etkisinin yanında, partnerin ailesinin mesleki durumu da mesleki homogamiyi etkileyebilmektedir. Yapılan bir araştırmada erkeğin mesleği ile gelinin babasının mesleği arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Popenoe, 1937, s. 270). Çin Genel Sosyal Anketi (CGSS) verileri kullanılarak yapılan bir çalışmaya göre bireyin babasının mesleki statüsü ve eşinin mesleki statüsü arasında ilişki bulunmuştur (Hu, 2016, s. 575). Her iki eşin babaları da mesleki ve demografik özellik olarak benzer özellikler taşımaktadırlar. Bireylerin ebeveynlerinden gelen ve evlilik kararlarını etkileyen bu özellikler, kişilerin bazı özelliklerinin doğuştan kazanıldığına ve dışına çıkmanın zor olduğuna işaret etmektedir. Bireylerin kendi sınıfları dışında partner bulma olasılıkları düşüktür. Bu araştırma Çin’de bireylerin evlilik kararlarının eşitsizliğin yeniden üretimi üzerindeki etkisine işaret etmektedir. Benzer sonuçlar Almanya ve İngiltere’deki çiftler üzerinde yapılan çalışmalarda da görülmektedir. (Ermisch vd., 2005, s. 1). Benzer mesleklerden bireyler birbirleri ile evlenerek mesleki homogami oluşturmaktadır. Bireyler kendi ebeveynlerine benzer işler yapmakta ve eşitsizliğin yeniden oluşumuna neden olmaktadır.

1.4. Sosyal Homogami

Sosyal homogami genellikle kişilerin benzer statü seviyesine sahip kişilerle ilişki kurmasına denilmektedir (Kalmijn, 1994, s. 422). Birbirlerine sosyal açıdan benzer bireylerin ilişki kurması durumu olan sosyal homogami bireylerin sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik, demografik birçok farklı özelliğinden

etkilenebilmektedir. Sosyal homogami genellikle partnerlerin eğitim seviyeleri ve mesleki sınıfları üzerinden ölçülmektedir (Falcon & Joye, 2017, s. 454).

Kültür, bireylerin eş seçimi üzerinde her toplumda büyük bir etkiye sahiptir (İslam, 2021, s. 2). Bireyler eş seçimi yaparken kültürlerinin belirlediği birtakım kurallar çerçevesinde eş arayışı içerisinde olmaktadır. Kültür, benzer ailevi değerlere sahip olma ve benzer gelir seviyesine sahip olma gibi nedenler bireylerin coğrafi olarak yaşadığı yerleri de etkilemektedir (Toft & Jarness, 2021, s. 71). Dolayısıyla eğitim homogamisinde olduğu gibi sosyal homogamide de coğrafi yakınlığın etkisinden söz etmek mümkündür. Bireylerin partnerlerle tanışabileceği mekanlar da onların sınıfsal ve sosyal geçmişleriyle ilgilidir. Sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan bireylerin bulunduğu ortamlarda, sosyo-ekonomik seviyesi düşük bireylerin bulunma ihtimali de düşüktür. Böylelikle bireyler coğrafi yakınlık etkisiyle kendilerine benzer sosyal sınıflardan, kültürlerden gelen bireylerle partner olma eğilimindedirler. Bireylerin benzer sosyal çevrelerden kişileri eş olarak tercih etmeleri her ne kadar coğrafi yakınlık, kültür vb. durumlar ile bilinçsiz bir seçim gibi görünse de araştırmalarda bireylerin bilinçli tercihlerinin de kendilerine benzer sosyal geçmişlere sahip kişileri eş olarak seçmek olduğu görülmektedir.

Sosyal homogamide bireyler çöpçatanlık olarak da adlandırabileceğimiz ebeveyn veya arkadaş aracılığıyla tanışabilmektedir (Kalmijn, 1994, s. 422). Çin’de anket verileri kullanılarak yapılan bir araştırmaya göre, genç yetişkinlerin %20’si eşlerini ailelerinin tanıştırmaları sonucu bulmuşlardır (Tian & Davis, 2019, s. 337). Bireylerin eş seçimini etkileyen faktörlerden biri olan ebeveynlerin görüşlerini inceleyen bir çalışmada Hollanda’da yaşayan Türk ve Faslı göçmenlerin partner seçimlerinde ebeveynlerin etkisi vardır (Van Zantvliet vd., 2014, s. 387). Bu etki bireyin ebeveyninin eğitim seviyesine göre de değişebilmektedir. Yine bu çalışmaya göre yüksek eğitim seviyesine sahip ebeveynler çocuklarının partner seçiminde diğer ebeveynlere göre daha az etkili olmaktadır. Türkiye’de ise aile, komşu, akraba, mahalle ve benzeri sosyal ortamlarda tanışma durumlarında azalma görülmekte olup; dersane, okul, kurs ve benzeri eğitim içerikli kurumlarda tanışma durumlarında artış görülmektedir (Türkiye Aile Yapısı Araştırması İleri İstatistik Analizi, 2018). Ailelerin çöpçatanlık yaptığı durumlarda, ailelerin kendilerine uygun bir aday bulma arzularından dolayı sosyo-kültürel açıdan benzer bir aday

seçme ihtimalleri yüksek olabilir. Dolayısıyla ailelerin, bireyin evleneceği adayı seğtiği durumlarda sosyal açıdan homogamik bir iliğki yağanma ihtimali artabilir. Ailelerin çiftleri tanıştırmaları homogamiyi arttırırken kadın hipogamisinin düğmesine neden olmaktadır. Ancak hem kadınlar hem erkeklerde eğitim seviyesi arttıa eğini kendi seçme ihtimali artmaktadır (Tian & Davis, 2019, s. 337). Bireylerin eğitim seviyeleri arttıa yağları da artığ gösterecektir. Bir arağtırmaya göre bireyler geç yağta evlendiklerinde ekonomik statü ve ekonomik faktörler partner seçimi üzerinde daha büyük rol oynamaktadırlar. (Kalmijn, 1994, s. 449). Dolayısıyla bireyler, eğitim seviyeleri yükselip yağ olarak ilerlediğinde ve eė seçimlerini kendileri yaptıklarında ailelerin dikkat ettiği gibi sosyal açıdan kendilerine benzer bireyleri tercih etme eğiliminde olabilirler. Bireyler arasındaki sosyal benzerlikler ve farklılıklar iliğki içerisinde farklı alanlarda etki gösterebilmektedir. Çin Genel Sosyal Anketi (CGSS) verileri kullanılarak yapılan bir alığmada partnerlerin sosyal statü, gelir ve eğitim düzeyi karėılaėtırılarak partnerler üzerindeki etkileri incelenmiğtir (Zhang & Santtila, 2022, s. 1). Eğler arasındaki sosyal statü farkının, yüksek statülü erkeklerde uzun vadeli iliğkilere eğilim ve ocuk yapma olasılığının artığı gibi eğilimler ile iliğkili olduğu grlmğtr. Ayrıca, yüksek sosyal statüye sahip kadınlarda cinsel iliğki ve üreme bağarisının daha dğk olduğu grlmğtr. Eğler arasındaki sosyal statü farkının, çiftlerin üreme kararları üzerindeki etkileri incelenmiğ ve eğler arasındaki statü farkının ocuk yapma kararını kadınlarda olumsuz, erkeklerde olumlu yönde etkilediği grlmğtr. Bu durumda da cinsiyetler arası farkların ortaya çıktığı söylenebilir.

2014-2016 Avrupa İğgc Anketi (Eurostat) 26 Avrupa ülkesinin 149 alt bölgesindeki verileri kullanılarak yapılan bir arağtırmada eğitimsel ve sosyal homogami seviyeleri karėılaėtırmalı bir şekilde llmğtr (Bouchet-Valat, 2018, s. 75). Genel olarak, eğitimsel ve sosyoekonomik homogaminin Avrupa'nın doğusundaki daha az geliğmiğ bölgelerde daha yaygın olduğu görülmektedir. Eğitim homogamisi, Doğu Avrupa'da daha yüksektir. Dini kurumların gl olduğu bölgelerde ise sosyal homogami daha fazla görülürken Avrupa'nın kısmen daha geliğmiğ bölgelerinde homogaminin iki türü de daha az görülmektedir. Sosyal homogamide yağanılan yerlerin beraberinde getirdiği sosyo-kültürel faktörlerin etkileri vardır. Bireylerin yağadığı ėehirlere veya kırsal, kentsel bölge ayrımlarına

göre farklı eş seçme kriterlerine sahip olabileceği bilinmektedir. (Bouchet-Valat, 2018, 53). Fransa’da yapılan bir çalışmada partnerlerin homogamik ilişkilerde bulunma oranları, bireylerin tanışma yerlerine göre karşılaştırılmıştır (Bouchet-Valat & Grobon, 2019, s. 131). Eğitimsel anlamda homogamik ilişkiler içerisinde olan bireylerin çoğunluğunun tanışma yerleri okuldur. Okulda tanışan bu çiftler diğer homogamik türlerde ilişki kurmuş çiftler ile karşılaştırıldığında daha yüksek oranlarda benzerlik göstermektedir. Araştırmaya katılan tüm çiftlerin %35’i homogamik bir ilişki içerisindeyken eğitim homogamisi ekseninde bu durum %50’ye çıkmaktadır. Okulda tanışan çiftlerin %50’si eğitimsel olarak homogamik ilişkiler kurmaktadır. Ancak okulda tanışan bu çiftler eğitimsel anlamda homogamik olurken diğer çiftlere göre sosyal geçmişleri açısından homogami derecesi en düşük kategoriye oluşturmaktadırlar. Buna karşılık, kamuya açık alanlarda tanışan çiftler diğer çiftlere kıyasla en yüksek sosyal homogamiye sahiptirler.

1.5. Homogami ve Gelir Eşitsizliği

2013 ve 2021 yılları arasındaki veriler incelendiğinde, Türkiye’de en yüksek gelir grubunun toplam gelirden aldığı oranın gittikçe arttığı görülmektedir (TÜİK, Gelir Dağılımı İstatistikleri 2022). Gelir eşitsizliğindeki bu artışın olası nedenlerinden biri de homogamidir (Kuhn & Ravazzini, 2017, s. 1). Son yıllarda eğitim, gelir ve sosyal sınıf temelinde ayrımcılığın arttığı görülmektedir (Mijs & Roe, 2021, s. 10). Bu ayrımcılık, bireylerin sahip olduğu ve edindiği arkadaşlar, seçtiği romantik partnerler, yaşadığı mahalleler ve çocuklarını büyüttükleri yerler, katıldığı okullar ve günün büyük bir kısmını geçirdiği işyerleri gibi alanlarda kendini göstermektedir. Bu durum toplumda farklı sosyal gruplar arasındaki ayrımcılığın arttığını ve bu ayrımcılığın birçok farklı alanda kendini gösterdiğini ifade etmektedir. Bireylerin evlenirken tercih ettiği bireyler eşitsizliğin yeniden üretimi açısından büyük önem taşımaktadır (Hu, 2016, s. 557). Homogaminin gelir eşitsizliği ile doğrudan ilişkisi, bireylerin evlilik tercihleri dolayısıyla da gelir eşitsizliğine katkı yapmasına işaret etmektedir. Günümüzde çift-kazançlı çiftlerin sayısı artmaktadır (Shen, 2021). Çift kazançlı çiftlerin homogamik ilişkiler içerisinde olmaları da gelir eşitsizliğini doğrudan etkilemektedir. Daha fazla birey kendisine benzer bir gelir seviyesine sahip bireyle ilişki kurmaktadır. 1970 ile 2013 arasında eşlerin kazançları arasındaki ilişkinin artışını ve bu artışın eşitsizliğe

katkısını ölçmek amacıyla Panel Gelir Dinamikleri Çalışması verileri kullanılarak bir araştırma yapılmıştır (Gonalons-Pons & Schwartz, 2017, s. 986). 1970 ve 2013 yılları arasında yeni evlenen çiftlerin gelir seviyelerindeki benzerlik artış göstermektedir. Bu artış gelir homogamisinin direkt olarak artışına işaret etmemektedir. Bu artışın kadınların işgücünde daha fazla bulunması, çiftlerin evlilik içerisinde birbirlerine daha fazla benzemeleri ile ilişkili olabileceği öne sürülmektedir. Sosyal akışkanlığın 11 ülkede 1970-2000 yılları arasında nasıl bir değişim gösterdiğini araştıran bir çalışmaya göre sosyal akışkanlıkta bir artış görülmektedir (Breen & Luijkx, 2004, s. 60). Bu ülkeler aralarında karşılaştırıldığında sosyal akışkanlığın en düşük olarak Almanya, Fransa, İtalya, İrlanda, Macaristan ve Hollanda'da görüldüğü; en yüksek olarak da Britanya, İsveç, Norveç, Polonya ve İsrail'de görüldüğü ifade edilmektedir. Finlandiya'da 18 ve 20. yüzyıl arasındaki gelir eşitsizliğini inceleyen bir araştırmaya göre, özellikle 19. yüzyılın ortalarından 20. yüzyılın başlarına kadar, kuşaklar arası meslek devamlılığı ve gelir eşitsizliklerinde önemli bir artış yaşanmıştır (Roikonen, 2021). Bu artış, öncelikle tarım toplumundan endüstrileşmeye geçiş süreci ve ekonominin yapısındaki değişiklikler dolayısıyla olmuştur. Danimarka'da 1987 ve 2013 arasındaki kohortlar üzerinde yapılan bir çalışmaya göre gelir düzeyi yüksek ailelerden gelen bireyler, homogamik ilişkiler oluşturma olasılığı en yüksek olanlardır ve düşük gelir seviyesine sahip ailelerden gelen bireylerle partner olmaktan kaçınırlar (Wagner vd., 2020, s. 1809). Amerika'da 1970'li yıllarla karşılaştırıldığında günümüzde artan gelir eşitsizliği seviyelerinin, arkadaşlık ağları ve romantik partnerler, konut mahalleleri, anaokulundan liseye ve üniversite eğitime, ve işyerleri ve iş piyasası dahil olmak üzere artış gösterdiğini ve bu sosyoekonomik ayrımcılığın hayatın birçok yönünü etkilediği görülmektedir (Mijs & Roe, 2021, s. 1). Bu durum, zengin ve fakir Amerikalıların birbirini daha az tanıdığı ve aynı sosyal alanları paylaşma olasılıklarının azaldığını gösteriyor. Sonuç olarak, bu eşitsizliklerin sonuçlarının 1970'lerle karşılaştırıldığında daha fazla toplumsal bölünmeye yol açtığı vurgulanmaktadır. Diğer ülkelerin aksine Romanya üzerinde yapılan bir araştırmada görülmüştür ki, zaman içinde daha fazla kişi, düşük sınıflardan daha ayrıcalıklı sınıfa yükselmektedir (Pop, 2015, s. 50). Bu, nesiller arasında yukarı yönlü bir toplumsal hareketlilik olduğuna işaret etmektedir yani daha az ayrıcalıklı arka plana sahip bireyler, zaman ilerledikçe daha yüksek bir toplumsal statü elde etmişlerdir. İsviçre Hanehalkı Paneli (1999-2015) verileri

kullanılarak partnerlerin homogamik ilişkilerinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini araştıran bir çalışmaya göre, partnerlerin gelirleri arasında herhangi bir korelasyon görülmemiştir (Kuhn & Ravazzini, 2017, s. 2). Dolayısıyla yüksek maaşlı bireyler, yüksek maaş alan partnerlere sahip değildirler. Bu çalışmaya göre İsviçre’de partnerlerin gelirlerinin gelir eşitsizliği üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Finlandiya’da yapılan bir araştırmada çiftlerin sosyo-ekonomik geçmişlerinin evlilik kararları üzerindeki etkisi incelenmiş ancak herhangi bir etkisi bulunamamıştır (Mäenpää & Jalovaara, 2013, s. 247). Yapılmış bu iki çalışmada ülkelerin refah seviyelerine göre gelir eşitsizliği üzerindeki etkenlerin değişebileceği, etkisinin azalabileceği göz önüne alınmalıdır. Lüksemburg Gelir Çalışması verileri kullanılarak Almanya, İsveç, İtalya ve Birleşik Devletler’i homogamik ilişkilerin gelir eşitsizliğine etkisi üzerinden karşılaştıran bir çalışmaya göre çiftler, özellikle kadınlar, eğitim düzeyi gibi becerilerini iş piyasasında etkili bir şekilde kullanabildiklerinde homogami gelir eşitsizliklerini arttırabilmektedir. (Büyükkeçeci, 2015). Bu durumda eğitim homogamisi ortaya çıkabilir. Araştırmaya göre, gelir homogamisi zaman ve ülkelere göre farklılık göstermektedir. Gelir homogamisi en güçlü şekilde İtalya’da, sonra İsveç ve en zayıf şekilde Almanya’da görülmektedir (Büyükkeçeci, 2015). Ayrıca, İtalya haricinde incelenen ülkeler için gelir homogamisinin zaman içinde arttığı görülmektedir. Her iki durumda da yapılan analizler, benzer eğitim düzeyine sahip bir partnerin gelir homogamisi üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermiştir. Ancak, eğitim homogamisinin zaman ve ülkeler arasındaki farklılıkları açıklayamadığı gözlemlenmiştir. Bireysel düzeyde kadın işgücünün, partnerlerin gelirleri arasındaki ilişki üzerinde olumlu bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan bir araştırmada, 1988-2013 yılları arasında Çin’deki kentsel bölgeler incelenmiştir. Bu araştırmaya göre gelir homojenliğindeki artış, evli çiftler arasındaki gelir eşitsizliğinin artışının bir parçasıdır (Shen, 2021, s. 527). Ancak, bu etkinin büyük bir kısmı, en yüksek %20’lik gelir grubundaki erkekler ve eşlerinin gelirlerindeki artıştan kaynaklanmaktadır. Çalışmadakine benzer sonuçlar Amerika Birleşik Devletleri’nde de doğrulanmaktadır. Aile yapısının sosyoekonomik düzeyle doğrudan bir ilişkisi çoğu durumda ortaya çıkabilmektedir. Bilindiği üzere Türkiye’de son 20 yılda tek çocuklu ve çocuksuz hanelerin oranında artış görülürken geniş ailelerin sayısında düşüş yaşanmaktadır (TÜİK, 2022). Bu anlamda hanelerin büyüklüğü ve sosyoekonomik düzeyleri incelendiğinde geniş

aileler yoksulluğa karşı en kırılgan hane türü olmaktadır (Işık, 2022). Kişinin içerisine doğduğu hanenin büyüklüğü kişinin sosyoekonomik seviyesi konusunda belirleyici bir etkidir. Benzer şekilde bireyin ebeveynleri de bireyin sosyal ve ekonomik yaşantısı üzerinde doğrudan etkilere sahiptir. Belirli bir sınıfın içerisinden gelen bir ebeveyne sahip olan bireylerin ebeveyninin sahip olduğu sınıftan olma ihtimali yüksektir (Flemmen vd., 2017, s. 1277). Gürcistan Nesiller ve Cinsiyet Anketi'nin 1926-1985 arasındaki verileri kullanılarak yapılmış bir araştırmada ebeveyn ve çocuklarının meslekleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir (Gugushvili, 2012). Ebeveynlerin meslek kökenleri çocuğun mesleki yaşamını ve eğitim seviyesini etkilemektedir. Bireylerin ebeveynlerinin sunmuş olduğu imkanlar dahilinde yetiştirilmelerinden dolayı benzer sınıflarda kalmaları olasıdır. Bunun yanında toplumların akışkanlığına göre bireyler üst sınıflara veya alt sınıflara geçiş yapabilmektedir. Ancak bazı sınıfsal konumlarda bu akışkanlık daha da zor olmaktadır. Tüm toplumsal kökenler, vasıfsız işçi kökeninden daha iyi yukarı doğru sosyal hareket imkanları sunmaktadır (Pop, 2015, s. 53). Yani, bir kişinin sosyal sınıfı ne olursa olsun, vasıfsız işçi kökeninden gelen bir kişinin sınıfsal anlamda yükselme olasılığı daha düşüktür. Eğer bir kişinin babası yönetici ise, çocuklarının yönetici, profesyonel veya kendi işini yapan birey olma olasılığı daha yüksektir. Toplumsal sınıf, bir kişinin gelecekteki mesleki ve sosyal durumunu büyük ölçüde etkilemektedir ve bazı sınıf kökenleri diğerlerine göre daha fazla yükselme fırsatı sunmaktadır. Finlandiya'da 30 yaş ve üzeri evli veya ilişkisi olan kadınlar üzerinde yapılan bir çalışmaya göre beyaz yakalı ailelerden veya çiftçi ailelerden gelen bireyler kendilerine benzer sosyal sınıflardan ve benzer gelir seviyesine sahip bireylerle partner olma eğilimindedir (Mäenpää, 2015b, s. 264). Amerika'da yine kadınlar üzerinde yapılan bir çalışmaya göre gelir seviyesi yüksek kadınlar gelir seviyesi yüksek bireylerle ilişki kurma eğiliminde olmuşlardır (Armstrong, 2021, s. 1004). İngiltere ve Almanya'daki çiftler üzerinde yapılan benzer bir çalışma da benzer sonuçları desteklemektedir (Ermisch vd., 2005, s. 30). Bireyler ailelerinden getirmiş olduğu sınıfsal ayrımı kendi ailelerini kurarken de devam ettirmektedirler. Bu çalışmaya göre bireylerin sosyal sınıf geçmişleri eş seçiminde etkili olsa da eğitim kadar büyük bir etkiye neden olmamaktadır. Ancak eğitim ve gelir arasında pozitif bir korelasyon vardır. Ebeveyn servet homogamisinin artan seviyeleri, zamanla partnerlik davranışının çiftler arasındaki servet eşitsizliği üzerinde daha etkili hale geldiğine dair endişelere yol açmaktadır.

Dolaylı yollardan bireylerin kendilerine benzer sosyo-ekonomik düzeylerden gelen kişiler ile ilişki kurmaları eşitsizliğin bu anlamda yeniden üretilmesine neden olmaktadır.

Amerikan toplumundan farklı yıllara ait gelir, üniversite mezuniyeti, demografi ve nüfus gibi farklı anketler kullanılarak yapılmış bir araştırmaya göre ebeveynlerin eğitim seviyelerinin çocukların üniversite ve üzeri eğitime erişiminde kalıcı bir etkileri vardır (Cha, 2021). Eğitim seviyesi ve gelir düzeyi arasındaki pozitif ilişki, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin çocukların sosyo-ekonomik düzeyi ile doğrudan ilişkisine işaret etmektedir. Türkiye’de en yüksek yıllık ortalama esas gelir yükseköğrenim mezunlarına aittir (TÜİK, 2022). Bu durum da yükseköğrenim seviyesindeki çiftler arasında görülen homogaminin gelir eşitsizliğine olası etkisine işaret etmekte ve bu gelir eşitsizliğinin farklı ekonomik seviyelerden çiftlerin çocuklarında da devam edebileceğini göstermektedir. Ekonomik farkların yarattığı sosyo-ekonomik ayırım, üniversite eğitimi ile engellenememektedir (Armstrong, 2021, s. 1004). Bireyler benzer eğitim seviyelerinden gelmiş olsalar dahi iş hayatına girdiklerinde sosyal köken öne geçmektedir (Gugushvili, 2012). Bu durum da aile kökeninin gelir eşitsizliği anlamındaki önemine vurgu yapmaktadır. Gelir seviyesinin yarattığı sosyal farklar çocuklukta başlayarak yaşam boyu devam etmektedir. Bireyler üniversiteden mezun olduktan sonra sosyal sınıfları onların nerede yaşadıklarını, ne iş yaptıklarını ve sosyal çevrelerini etkilemektedir. Bireyler kendilerine benzer sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeylerde bireylerle homogamik ilişkiler kurduğunda toplumda tekrardan sınıfsal bir ayrıma neden olmaktadır. Bu durum da gelir eşitsizliğini doğrudan veya dolaylı yollarla etkilemektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Soruları

Bu araştırmanın amaçları Türkiye’de mesleki homogami ve eğitim homogamisi düzeylerini belirlemek, son 20 yıl içerisinde homogami düzeyinin nasıl değiştiğini tespit etmek ve eğitimsel ve mesleki homogamiyi etkileyen sosyo-demografik faktörleri incelemektir. Eğitim, meslek grupları, gelir durumu gibi faktörler açısından eşler arasında karşılaştırmalar yapıp homogami düzeyleri tespit edilmiştir. Bu temel amaç kapsamında aşağıdaki sorular da cevaplanmıştır:

- Türkiye’de homogami çeşitleri arasında en çok hangi homogami çeşidi görülmektedir?
- Hipergamik evliliklerde cinsiyetler arası farklılıklar görülmekte midir?
- Homogamide yıllar arasında değişim var mıdır?
- Homogami en çok hangi eğitim seviyelerinde görülmektedir?
- Homogami en çok hangi meslek grupları arasında görülmektedir?
- Homogami düzeyini etkileyen faktörler nelerdir?
- Türkiye’nin hangi bölgelerinde homogami düzeyi daha fazladır?

Bu soruları cevaplamak için betimsel istatistikler ve lojistik regresyon yöntemi kullanılmıştır. İki sonuçlu bir bağımlı değişken ve bağımlı değişkenin anlaşılmasını sağlayan birkaç açıklayıcı değişkenin ilişkisini incelemek için lojistik regresyon kullanılabilmektedir. Lojistik regresyon, bağımlı değişkenin sayısal değil iki sonuçlu kategorik bir değişken olduğu durumlarda tercih edilmektedir (Tranmer & Elliot, 2008).

2.2. Veriler

2.2.1. Veri Kaynakları

Bireyler ve eşler arasındaki homogami çeşitlerini ve oranlarını ölçmek için veri kaynağı olarak TÜİK’in yapmış olduğu Hanehalkı İşgücü Anketi’nin 2002 ve 2021 verileri kullanılmıştır. Hanehalkı İşgücü Anketi’nde fert geliri ilk kez

doğrudan sorulduğu için başlangıç verisi olarak 2002 yılı tercih edilmiştir. Çalışmaya başlandığında en güncel veri olan 2021 verileri de durumu tespit etmek için tercih edilmiştir. 2002 yılı verisinde 64.847 çifte ulaşılırken bu sayı 2021 yılı verisinde 148.896'dır.

2.2.1.1 TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi

Türkiye'de cumhuriyet rejimine geçişle birlikte kalkınmayı sağlamak için yeni planlar oluşturulmuştur. Bu planların ışığında aktif nüfus yapısı hakkında bilgi elde edilmesi gerekliliğinden beş yılda bir Genel Nüfus Sayımları ve işgücü anketleri yapılmıştır. İncelendiğinde 1988 yılına kadar bu verilerin tanım, kavram, değişken ve birtakım sınıflandırmalardaki farklılıklar dolayısıyla zaman içerisinde birbiri ile karşılaştırılması mümkün olmamaktadır. Bu anlamda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) yöneticiliğinde İşgücü Piyasası Enformasyon Sistemi (İPES) Projesi kapsamında Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gibi çeşitli uluslararası kurumların destekleri ile çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda işgücü piyasalarının göstergelerinin daha doğru sonuçlar vermesi ve amacına uygun ölçümler yapmasına yönelik olarak işgücü anketlerinin yenilenmesine karar verilmiştir. Hanehalkı İşgücü Araştırması'nda halihazırda kullanılan mevcut işsizlik ve istihdam tanımlarına köklü değişiklikler sonucunda 2013 yılında karar verilmiştir. 2013 yılında alınan kararlar ve Eurostat'ın ortak revizyonu üzerinde 2021 yılı ocak ayı itibarıyla yeni hazırlanan soru kağıdının alan uygulanması başlatılmıştır. Günümüzde üçer aylık hareketli ortalamalar yöntemi kullanılmakta olup aylık yayınlanan istatistiki veriler yerine bağımsız aylık tahminlere dayanan sonuçların yayımlanmasına karar verilmiştir (TÜİK, 2021).

2.2.2. Değişkenler

2.2.2.1. Bağımlı Değişkenler

Mesleki Homogami: ISCO88 ve ISCO08 mesleki sınıflandırmalarına göre kodlanan mesleklerin 6 ayrı kategoriye ayrılmış hali üzerinden bu 6 kategoriden aynı kategoride bulunan çiftler mesleki anlamda homogamik çiftler olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar ve karşılıkları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.1: Meslek grupları

HIA2002-ISCO88	Meslek grubu
1- Kanun yapıcılar üst düzey yöneticiler ve müdürler	1-Yönetici/Müdür
2- Profesyonel meslek mensupları	2- Profesyonel Meslek
3- Yardımcı profesyonel meslek mensupları	
4- Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar	3- Hizmet Sektörü Çalışanı
5- Hizmet ve satış elemanları	
6- Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanları	6- Tarım
7- Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar	4- Tekniker
8- Tehsis ve makine operatörleri ve montajcıları	5-Vasıfsız işçi
9- Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	
HIA 2021-ISCO08	Meslek grubu
11-Başkanlar, üst düzey yöneticiler ve kanun yapıcılar	1- Yönetici/Müdür
12-Ticari ve idari müdürler	
13-Üretim ve uzmanlaşmış hizmet müdürleri	
14-Ağırlama, perakende ve diğer hizmet müdürleri	
21-Bilim ve mühendislik alanlarındaki profesyonel meslek mensupları	2- Profesyonel meslek
22-Sağlık profesyonelleri	
23-Eğitim ile ilgili profesyonel meslek mensupları	
24-İş ve yönetim ile ilgili profesyonel meslek mensupları	
25-Bilgi ve iletişim teknolojisi ile ilgili profesyonel meslek mensupları	
26-Hukuk, sosyal ve kültür ile ilgili profesyonel meslek mensupları	
31-Bilim ve mühendislik ile ilgili yardımcı profesyonel meslek mensupları	
32-Yardımcı sağlık profesyonelleri	
33-İş ve idare ile ilgili yardımcı profesyonel meslek mensupları	
34-Hukuk, sosyal, kültür ve benzeri alanlar ile ilgili yardımcı profesyonel meslek mensupları	
35-Bilgi ve iletişim teknisyenleri	3-Hizmet sektörü çalışanı
41-Genel büro elemanları ile klavye kullanan büro elemanları	
42-Müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar	
43-Sayısal işlemler yapan ve malzeme kayıtları tutan büro elemanları	
44-Diğer büro hizmetlerinde çalışan elemanlar	
51-Kişisel hizmetler veren elemanlar	
52-Satış hizmetleri veren elemanlar	
53-Kişisel bakım hizmetleri veren elemanlar	
54-Koruma hizmetleri veren elemanlar	
61-Pazara yönelik nitelikli tarım çalışanları	6- Tarım
62-Pazara yönelik nitelikli ormancılık, su ürünleri ve avcılık çalışanları	
63-Kendi geçimine yönelik çiftçiler, balıkçılar, avcılar ve toplayıcılar	
71-İnşaat ve ilgili işlerde çalışan sanatkarlar (elektrikçiler hariç)	4- Tekniker
72-Metal işleme, makine ve ilgili işlerde çalışan sanatkarlar	
73-El sanatları ve basım ile ilgili işlerde çalışanlar	
74-Elektrik ve elektronik işlerde çalışan sanatkarlar	
75-Gıda işleme, ağaç işleri, giyim eşyası ve diğer sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar	
81-Sabit tesis ve makine operatörleri	
82-Montajcılar	
83-Sürücüler ve hareketli makine ve teçhizat operatörleri	
91-Temizlikçiler ve yardımcılar	5- Vasıfsız İşçiler
92-Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinde nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	
93-Madençilik, inşaat, imalat ve ulaştırma sektörlerinde nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	
94-Yiyecek hazırlama yardımcılar	
95-Cadde ve sokaklarda satış ve hizmet işlerinde çalışanlar	
96-Çöpçüler, atık toplayıcılar ve diğer nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Eğitim Homogamisi: Bireylerin en son bitirdiği eğitim düzeyi üzerinden düzenlenen 5 kategoriden aynı kategori içerisinde yer alan çiftler eğitimsel anlamda homogamik çiftler olarak tanımlanmıştır. Tanımlamalar ve karşılıkları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.2: Eğitim seviyesi grupları

HIA 2002	Eğitim Seviyesi
0- 6 yaşından küçük veya okur yazar olmayan	1- İlkokuldan az
1- Okur yazar olup, bir okul bitirmeyen	
2- İlkokul	
3- Ortaokul, mesleki ortaokul ve ilköğretim	3- İlköğretim/lise
4- Genel lise	4- Lise mezunu
5- Meslek lisesi	
6- Yüksekokul, fakülte ve üzeri	5- Yüksekokul veya daha yüksek
HIA 2021	Eğitim Seviyesi
1. Bir okul bitirmedi	1- İlkokuldan az
2. İlkokul	2- İlkokul mezunu
3. Genel ortaokul, mesleki veya teknik ortaokul ve ilköğretim	3- İlköğretim/ortaokul
41. Genel lise	4- Lise mezunu
42. Mesleki veya teknik lise	
511. 2 veya 3 yıllık yüksekokul	5- Yüksekokul veya daha yüksek
512. 4 yıllık yüksekokul veya fakülte	
52. 5 veya 6 yıllık fakülte, Yüksek Lisans (5 veya 6 yıllık fakülteler hariç) veya Doktora	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

2.2.2.2. Bağımsız Değişkenler

Yaş: Bireyin bitirdiği yaştır. Analizlerde sürekli bir değişken olarak temsil edilmektedir.

Eğitim Seviyesi: Kişinin en son bitirdiği eğitim seviyesinin 5 kategoriye göre uygun olduğu kategoriye yerleştirilmesi durumudur. Kategoriler; ilkokuldan az, ilkokul mezunu, ilköğretim/ortaokul, lise mezunu, yüksekokul ve üzeri şeklindedir.

Yaşanılan Bölge: Anketin yapıldığı, bireyin yaşadığı bölgedir. Bu bölgeler 2002 verilerinde kır/kent kategorilerine göre kodlanmıştır. 2021 verilerinde ise

bireylerin İBBS Düzey1 ve İBBS Düzey 2 olarak kodlanmış verileri bulunmaktadır. 2021 verileri için kategoriler azaltılmak adına tekrar düzenlenmiş ve 4 kategoride birleştirilmiştir. Kategoriler; Marmara, Akdeniz (Akdeniz ve Ege coğrafi bölgeleri), Anadolu/Karadeniz (İç Anadolu ve Karadeniz coğrafi bölgeleri), Doğu Anadolu (Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu coğrafi bölgeleri) şeklindedir.

Gelir: Bireyin anketten önceki ay elde ettiği net kazancıdır. Değişkenin daha doğru yorumlanabilmesi adına gelir değişkeni 1000'e bölünmüş şekilde analiz edilmiştir.

Meslek: Kişinin çalıştığı işyerinde yaptığı işin ISCO88 ve ISCO08 sınıflandırmasına göre kodlanmış hallerinin 6 ayrı kategoriye ayrılmış durumları. Kategoriler; yönetici/müdür, profesyonel meslek, hizmet sektörü çalışanı, tekniker, vasıfsız işçi ve tarım olarak 6 tanedir.

2.3. Yöntemler

Literatürdeki benzer çalışmaların yöntemleri incelendiğinde Kalmijn (1991)'nin yaptığı çalışmada Nesiller Arası Değişim Anketi verileri kullanılmıştır. 10 yıl arasındaki veriler üzerinden nesiller arası bir karşılaştırma yapılmış olup bu veriler çok değişkenli log-lineer modellemeler üzerinden istatistiki olarak analiz edilmiştir. Uluslararası literatürde genel anlamda istatistiki analiz yöntemi olarak log-lineer modellemeler kullanılmıştır (Mäenpää, 2015; Hayes, 1993; Xing, Campbell, Li, Noellert, & Lee, 2020). Türkiye'de yapılmış benzer çalışmalara örnek olan Acar (2022)'in yaptığı çalışmada, 2006-2020 yıllarına ait TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti kullanılarak, üniversite mezunu eşlerin bulunduğu (gözlemlenen) ve bulunmadığı iki örneklem arasındaki gelir eşitsizliği düzeyleri karşılaştırılmıştır (Acar, 2022). Analiz için Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2006, 2011, 2016 ve 2020 yıllarına ait Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti (Kesit) kullanılmıştır.

2.3.1. Lojistik Regresyon

Lojistik Regresyon, bağımlı değişkenin iki sonucu olan bir olay olduğu regresyon modelidir. Bir bağımlılık yapısına bakmak istendiğinde bağımlı bir değişken ve bir dizi açıklayıcı değişken (bir veya daha fazla) ile lojistik regresyon çerçevesi kullanılmaktadır (Tranmer & Elliot, 2008, s. 20). İstatistikte, iki durumlu

lojistik regresyon analizi, bağımlı değişkenin iki durumlu olduğu bir regresyon modelidir.

2.3.2. Yazılım

İstatistiki analizler için kullanılan yazılım SPSS 23.0 yazılımı kullanılmıştır (IBM Corp., 2020). İstatistiki yazılımın yanı sıra, bazı grafiksel temsiller için MS Office 365 Personal (Microsoft, 2024) de kullanılmıştır.

2.3.3. Yöntemsel Sınırlar

Kullanılan veri setinin büyüklüğüne ve uygulanan çeşitli istatistiksel yöntemlere rağmen, bunları analiz etmenin yanı sıra tezin metodolojik bazı sınırlamaları da bulunmaktadır.

Bunların ilki diğer ülkelerde yapılan benzer anketlerden farklı olarak TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi'nde bireylerin ebeveynlerinin verilerine ulaşılabilmesidir. Bu anlamda bireylerin kendi mesleklerini seçerken ebeveynlerinden ne anlamda farklılaştığını görmek bu çalışma için anlamlı olacaktı. Ancak ankette bu anlamda bir soru bulunmadığından ötürü bu verilere ulaşılabilmiş ve analiz yapılamamıştır. Bunun yanında yıllar içerisinde sorulan soruların değişiklik göstermesi, 2002 yılından önceki anketlerde bireylerin gelirlerine dair herhangi bir sorunun bulunmaması; eğitim, meslek, yaşanılan bölge gibi sorularda cevap kategorilerinin değişmesi çeşitli sınırlılıklardandır. 2005 öncesinde Türk lirasından 6 tane 0'ın atılmamış olması 2002 ve 2021 gelir verilerinin birbirlerinden farklılaşmasına neden olmuştur. Aynı şekilde 2002 verilerinde gelir bilgisi olmayan bireylerin geliri "0" olarak girilmiş ve ortalamalara katılmıştır. 2021 verisinde ise geliri olmayan bireylerin geliri "missing" olarak girilmiş ve ortalamaya katılmamıştır. Bu durum 2002 ve 2021 yılı verileri arasında betimsel istatistiki anlamda farklara neden olmaktadır. Örneğin 2002 verilerinde meslek sınıflaması ISCO88 iken 2021 verilerinde meslek sınıflaması ISCO08 üzerinden yapılmış olup bu iki sınıflandırma arasındaki farklılıklar (örneğin, bazı mesleklerin kategorilerinin değişmesi, bazı kategorilerin eklenmesi, çıkarılması vs.) araştırma içerisinde ortak bir meslek sınıflandırması olması adına yeniden kategoriler oluşturulmasını gerekli kılmıştır. Eğitim sisteminin sürekli olarak değişim göstermesi (zorunlu eğitimin yıl sayısının farklılaşması, ilköğretim, ortaokul,

ilkokul gibi kavramların farklılaşması vs.) kategorilerin yıllar içerisinde değişim göstermesine neden olmuştur. 2002 yılı bölge verilerinde cevaplar kır/kent arasında değişiklik gösterirken 2021 yılı verilerinde bireylerin yaşadıkları bölgeler İBBS Düzey1 ve İBBS Düzey 2 olarak cevaplandırılmıştır. Bu durum da bireylerin yaşadıkları bölgelerin istatistiki olarak sınıflandırılıp analiz edilmesini sınırlandırmıştır.

3. BULGULAR

TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi'nin 2021 ve 2002 yılları verileri mesleki homogami ve eğitim homogamisi oranlarını ve bu oranları etkileyen değişkenleri incelemek amacıyla betimsel istatistikler hesaplanmış ve lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan bu analizlerde 2002 yılına ait 64.847 çiftin; 2021 yılına ait 148.896 çiftin verisi kullanılmıştır. Hanehalkı temsilcisi olarak kodlanan bireylerin cinsiyetleri incelendiğinde 2021 yılında %95,1'i 2002 yılında ise %99,6'sı erkektir. Bu anlamda sonuçlar incelenirken bu dağılım dikkate alınmalıdır. Başlangıçta lojistik regresyon analizinde kullanılan tüm değişkenlerin betimsel istatistikleri tablolar halinde açıklanacaktır. Değişkenlerin açıklanmasının ardından mesleki homogami ve eğitim homogamisi için hazırlanan çok değişkenli lojistik regresyon analizlerine yer verilecektir.

3.1. Betimsel İstatistikler

Tablo 3.1: Mesleki Homogami ve Eğitim Homogamisi Frekans Dağılımı, 2002-2021

Yıl	2002			2021		
Değerler	Homogami	N	%	Homogami	N	%
Eğitim Homogamisi	0	30609	47,2	0	76469	51,4
	1	34238	52,8	1	72427	48,6
	Toplam	64847	100	Toplam	148896	100
Mesleki Homogami	0	57923	89,3	0	130465	87,6
	1	6924	10,7	1	18431	12,4
	Toplam	64847	100	Toplam	148896	100

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Eşleri ile aynı meslek grubu içerisinde olan bireylerin oluşturduğu mesleki homogamik ilişkiler 2021 yılına ait ankete katılan çiftlerin ilişkilerinde %12,4'lük bir orana sahiptir. Eğitim homogamisi 2021 verilerine göre çiftlerin %48,6'sı eğitimsel anlamda bir homogami görülmektedir. Mesleki homogaminin 2002 yılına ait verilere göre hazırlanmış frekans dağılımına göre ankete katılan hanehalkı temsilcileri %10,7 oranında eşleri ile aynı mesleki kategoride bulunmaktadır. Söylenebilir ki ankete katılım gösteren çiftlerin %10,7'si mesleki anlamda homogamik bir ilişki içerisinde. Eğitim homogamisinin 2002 yılına ait verilere

göre hazırlanmış frekans dağılımına göre ankete katılan hanehalkı temsilcilerinin eğitim seviyesi kategorisi %52,8 oranında eşleri ile aynıdır. Bu anlamda ankete katılan çiftlerin %52,8'inin eğitimsel olarak homogamik bir ilişki içerisinde olduğu söylenebilir. Genelleme yapacak olursak Türkiye'deki çiftlerin yarısına yakın bir kısmının eğitimsel olarak homogamik olduğu, evlenen çiftlerin partner seçimlerinde kendilerine benzer eğitim seviyelerinden gelen bireyleri tercih ettikleri söylenebilir. 2002 verilerinde %52,8 olan bu oran 19 yıl içerisinde %48,6'ya düşmüştür. Bu oranların bu araştırma kapsamında belirlediğimiz kategorizasyona göre hesaplandığını hatırlamak gerekir. Daha farklı bir eğitim veya meslek kategorizasyonu yapıldığında bu oranlar değişebilir. Ancak, hesaplamaların karşılaştırılabilir olması açısından 2002 ve 2021 yılı verilerinde yöntem bölümünde açıklandığı üzere ortak sınıflandırmalar kullanılmıştır.

Tablo 3.2: Erkek Kadın Eğitim Seviyesi Farkı Frekans Dağılımı, 2002-2021

2002				2021	
Eğitim Seviyesi Farkı (Temsilci eğitim seviyesi-Eşinin eğitim seviyesi)	Kişi Sayısı	%	Eğitim Seviyesi Farkı (Temsilci eğitim seviyesi-Eşinin eğitim seviyesi)	Kişi Sayısı	%
-4	3	0	-4	45	0
-3	98	0,2	-3	760	0,5
-2	1106	1,7	-2	4533	3
-1	3236	5	-1	13946	9,4
0	34238	52,8	0	72427	48,6
1	17509	27	1	36364	24,4
2	6454	10	2	14542	9,8
3	2094	3,2	3	5705	3,8
4	109	0,2	4	574	0,4
Toplam	64847	100	Toplam	148896	100

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Eğitim seviyesi değişkeni 5 alt kategoride incelenmektedir: ilkokuldan az, ilkokul mezunu, ilköğretim/ortaokul, lise mezunu, yüksekokul ve üzeri. Tablodaki farklar bu kategorilerin ilkokuldan az "1" ve yüksekokul ve üzeri "5" olmak üzere küçükten büyüğe doğru kodlanmasıyla oluşturulmuştur. 2021 yılı anketine katılım

gösteren çiftlerin eğitim seviyeleri farkları incelendiğinde negatif yönlü sonuçların kadınların erkeklerden daha yüksek eğitim seviyesine sahip olduğu durumlar görülürken pozitif yönlü sonuçlarda erkeklerin kadınlardan eğitim seviyesi anlamında daha yüksek olduğu sonuçlar görülmektedir. Bu tabloya göre eğitim seviyeleri incelendiğinde çiftlerin yarısına yakını eğitim seviyesi anlamında bir homogami göstermektedir. Eğitim seviyelerinin birbirlerine yakın olduğu durumlarda daha fazla çift temsil edilirken değerlerin minimum ve maksimum olduğu bölümlerde temsil edilen çift sayısı azalmaktadır. Bu durumda söylenebilir ki birliktelik kuran çiftler eğitimsel anlamda birbirlerine yakın olma eğilimi gösterirken, bir partnerin diğer partnerden daha yüksek bir eğitim seviyesine sahip olduğu durumlar olan hipergamik ilişkilerde erkeklerin kadınlardan daha yüksek eğitime sahip olduğu durumlar daha fazladır. 2021 yılında partnerlerinden daha yüksek eğitim seviyesine sahip olan kadınların sayısı (%12,9) 19.284 iken partnerlerinden daha yüksek eğitim seviyesine sahip erkeklerin sayısı (%38,4) 57.185'tir. 2021 verilerine benzer olarak 2002 verilerinde çiftlerin yarısından fazlası eğitimsel homogamik bir ilişki içerisindeydi. 2002 yılı için de söylenebilir ki bireyler kendilerine benzer eğitim seviyelerinden gelen bireyleri tercih etmektedirler.

Tablo 3.3: Hanehalkı Temsilcisi Yaşanılan Bölge Frekans Dağılımı, 2002-2021

Yıl	Bölge	N	%
2002	Kent	49277	76
	Kır	15570	24
	Toplam	64847	100
2021	Marmara	40736	23,7
	Akdeniz	43027	25
	İç Anadolu/Karadeniz	54057	31,4
	Doğu Anadolu	34343	19,9
	Toplam	172163	100

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

2021 anketine katılan hanehalkı temsilcisi olarak seçilen bireylerin büyük çoğunluğu İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerinden temsil edilirken bunu sırasıyla Akdeniz (Akdeniz ve Ege), Marmara ve en düşük temsiliyet ile Doğu Anadolu (Doğu ve Güneydoğu Anadolu) takip etmektedir. 2021 verilerinden farklı olarak

2002 verilerinde yaşanan bölge bilgisi İBBS'ye göre değil yalnızca kent ve kır olarak kategorilendirilmiştir.

Tablo 3.4: Hanehalkı Temsilcisi Eğitim Seviyesi Frekans Dağılımı, 2002-2021

Yıl	2002		2021	
Eğitim Seviyesi	N	%	N	%
İlkokuldan az	6423	9,9	10674	7,2
İlkokul mezunu	34243	52,8	59442	39,9
İlköğretim/ortaokul	7100	10,9	21474	14,4
Lise mezunu	10513	16,2	28693	19,3
Yüksekokul veya daha yüksek	6568	10,1	28613	19,2
Toplam	64847	100	148896	100

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Hanehalkı temsilcilerinin eğitim seviyeleri 2021 yılı anketinde katılımcıların büyük çoğunluğu ilkokul mezunu olacak şekilde görülmektedir. Hanehalkı temsilcilerinin %39,9'u ilkokul mezunu iken bunu takip eden eğitim seviyeleri oranı kendi aralarında benzerlik göstermektedir. Genellikle kişinin okuryazar olmadığı durumları temsil eden ilkokuldan az eğitim seviyesi kategorisi %7,2 ile en düşük temsiliyete sahiptir. 2002 yılı Hanehalkı temsilcisinin eğitim seviyesi 2021 verileri ile karşılaştırıldığında ilkokuldan az eğitim seviyesi benzer bir oran seyrederken 2021 verilerinde diğer kategorilere dağılımın 2002'ye göre daha dengeli olduğu söylenebilir. 2002 yılı verilerinde katılımcıların büyük bir kısmı ilkokul mezunu kategorisinde temsil edilmektedir. 2021 yılı katılımcılarında ise bu durum %39,9'a gerilemiştir. Dolayısıyla bireylerin eğitim seviyelerinde bir artış yaşanmaktadır.

Tablo 3.5: Hanehalkı Temsilcisi Gelirine (bin TL) Dair Betimsel İstatistikler, 2002-2021

Yıl	2002	2021
Geçerli N	64847	62096
Eksik N	0	86800
Ortalama	0,1733	4,2519
Medyan	0	3,5
Mod	0	3

Standart Sapma	0,53813	2,95905
Minimum	0	0
Maksimum	100,3	100

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

2002 ve 2021 anketlerindeki gelir verilerinde birtakım eksikliklerden bahsetmek gereklidir. 2002 gelir verisinde verisi eksik olan birey bulunmazken birçok kişinin gelirinin 0 olarak kodlandığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra 2021 verilerinde verileri eksik olan girilmemiş bireyler mevcutken aynı zamanda geliri 0 olarak kodlanmış bireyler de bulunmaktadır. Bunun nedeni bilinmemekle birlikte araştırma için bir sınırlılıktır. Gelir verisinin yıllar içerisinde Türk Lirası bazında gerçekleştirilen 6 tane 0'ın atılması gibi bir değişimden etkilenilmemesi adına analizlerde 2002 ve 2021'de 0'lar eşitlenmiştir. Gelir verisi genel olarak 2002'de milyar TL, 2021'de bin TL olduğu için analizlerde 2002 geliri bir milyara 2021 verileri ise bine bölünerek analizler yapılmıştır.

Tablo 3.6: Hanehalkı Temsilcisi Meslek Grubu Frekans Dağılımı, 2002-2021

Yıl	2002		2021	
Meslek Grubu	N	%	N	%
Yönetici/Müdür	6759	10,4	6831	4,6
Profesyonel Meslek	5663	8,7	15116	10,2
Hizmet Sektörü Çalışanı	6964	10,7	20864	14
Tekniker	12974	20	26332	17,7
Vasıfsız İşçi	4833	7,5	10523	7,1
Tarım	7367	11,4	18256	12,3
Toplam	44560	68,7	97922	65,8
Eksik/Geçersiz	20287	31,3	50974	34,2
Tüm Toplam	64847	100	148896	100

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Hanehalkı temsilcisi 2021 verilerine göre en fazla tekniker ve hizmet sektörü çalışanı olarak temsil edildiği görülmüştür. Katılımcıların mesleki kategorilerde sayısal olarak dengesiz bir dağılım göstermediği ve her kategorinin temsiliyetinin birbirine yakın olduğu söylenebilir. Tabloya bakıldığında frekansı en düşük olan kategorilerin yönetici/müdür ve vasıfsız işçi kategorileri olduğu söylenebilir. Bu analizlerde 2021 verisinde %34,2'lik; 2002 verisinde %31,3'lük bir kısmın mesleğini belirtmediği de göz önüne alınmalıdır, öyle ki 148.896 kişiden yalnızca 97.922 kişi mesleğini belirterek meslek kategorilerini oluşturmuştur. 2002 verilerinde en büyük payın vasıfsız işçi kategorisinde ardından tekniker ve hizmet sektörü çalışanı şeklinde olduğu tabloda gösterilmiştir. 2021 verilerinde en büyük payın hizmet sektörü çalışanlarına ait olduğu bilinmekle hizmet sektörünün zaman içerisinde gelişim gösterdiği ve istihdam oranını artırdığı söylenebilir. Bu farkların bir nedeni de 2002 verilerinde ISCO'88, 2021 verilerinde ise ISCO'08 meslek sınıflandırmalarının kullanılması olabilir.

Tablo 3.7: Hanehalkı Temsilcisi Yaş Grubu Frekans Dağılımı, 2002-2021

Yıl	2002		2021	
Yaş Grubu	N	%	N	%
18-29	6117	9,4	6641	4,5
30-39	17909	27,6	29515	19,8
40-49	17354	26,8	37834	25,4
50-59	12000	18,5	33644	22,6
60+	11467	17,7	41262	27,7
Toplam	64847	100	148896	100

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Anket katılımcılarının büyük çoğunluğu 60 yaş ve üzeri grubu tarafından oluşturulmaktadır. 2002 yılı verilerinde beklenildiği üzere 18-29 yaş aralığı en düşük temsiliyete sahipken en yüksek temsiliyet orta yaşlarda görülmektedir. 2021 verilerinde %27,7 olan 60 yaş ve üzeri kategorisi 2002 verilerinde %17,7 ile temsil edilmektedir. Bunun nedeni araştırma örnekleminde sadece evli çiftlerin bulunması ve genç yaş grubunda evlilik oranının düşük olmasıdır. Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülke için bu durum beklenen bir durumdur.

Tablo 3.8: Hanehalkı Temsilcisi Cinsiyet Frekans Dağılımı, 2002-2021

Değişkenler				Eğitim Seviyesi					Toplam
				ilkokuldan az	ilkokul mezunu	ilköğretim/ ortaokul	lise mezunu	lise üstü	
2002	Bölge	Kent	N	3493	24412	5999	9314	6059	49277
			% Bölge	7,10%	49,50%	12,20%	18,90%	12,30%	100,00%
		Kır	N	2930	9831	1101	1199	509	15570
			% Bölge	18,80%	63,10%	7,10%	7,70%	3,30%	100,00%
		Toplam	N	6423	34243	7100	10513	6568	64847
			% Bölge	9,90%	52,80%	10,90%	16,20%	10,10%	100,00%
2021		Marmara	N	1387	13354	4906	7729	7287	34663
			% Bölge	4,00%	38,50%	14,20%	22,30%	21,00%	100,00%
		Akdeniz	N	2554	21104	7319	9616	10719	51312
			% Bölge	5,00%	41,10%	14,30%	18,70%	20,90%	100,00%
		Anadolu/ Karadeniz	N	1986	14206	4734	6159	5758	32843
			% Bölge	6,00%	43,30%	14,40%	18,80%	17,50%	100,00%
	Doğu Anadolu	N	4747	10778	4515	5189	4849	30078	
		% Bölge	15,80%	35,80%	15,00%	17,30%	16,10%	100,00%	
	Toplam	N	10674	59442	21474	28693	28613	148896	
		% Bölge	7,20%	39,90%	14,40%	19,30%	19,20%	100,00%	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Haneyi temsilen seçilen bireyin evin reisi olarak kabul edilmesi ve toplumda evin yöneticisi olarak çoğunlukla erkeklerin görevde bulunması göz önüne alındığında kadınların hanehalkı temsilcisi olarak temsiliyetinin az olması beklenen bir durumdur. 2002 verilerinde hanehalkı temsilcilerinin tamamına yakını erkeklerden oluşurken kadın hanehalkı temsilcilerinin oranının yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Kadın hanehalkı temsilcisi oranı 2021 yılında 4,9’a yükselmiştir. Bu durum daha fazla kadının hane temsilcisi olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 3.9: Hanehalkı Temsilcisi Bölge ve Eğitim Seviyesi Çapraz Tablosu, 2002-2021

Değişkenler				Eğitim Seviyesi					Toplam
				ilkokuldan az	ilkokul mezunu	ilköğretim/ ortaokul	lise mezunu	lise üstü	
2002	Bölge	Kent	N	3493	24412	5999	9314	6059	49277
			% Bölge	7,10%	49,50%	12,20%	18,90%	12,30%	100,00%
		Kır	N	2930	9831	1101	1199	509	15570
			% Bölge	18,80%	63,10%	7,10%	7,70%	3,30%	100,00%
		Toplam	N	6423	34243	7100	10513	6568	64847
			% Bölge	9,90%	52,80%	10,90%	16,20%	10,10%	100,00%
2021		Marmara	N	1387	13354	4906	7729	7287	34663
			% Bölge	4,00%	38,50%	14,20%	22,30%	21,00%	100,00%
		Akdeniz	N	2554	21104	7319	9616	10719	51312
			% Bölge	5,00%	41,10%	14,30%	18,70%	20,90%	100,00%
		Anadolu/ Karadeniz	N	1986	14206	4734	6159	5758	32843
			% Bölge	6,00%	43,30%	14,40%	18,80%	17,50%	100,00%
	Doğu Anadolu	N	4747	10778	4515	5189	4849	30078	
		% Bölge	15,80%	35,80%	15,00%	17,30%	16,10%	100,00%	
	Toplam	N	10674	59442	21474	28693	28613	148896	
		% Bölge	7,20%	39,90%	14,40%	19,30%	19,20%	100,00%	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Hanehalkı temsilcilerinin eğitim seviyeleri yaşadıkları bölgelere göre ayrıldığında 2021 yılında en yüksek eğitim seviyesi olan lise üstü eğitim seviyesindeki bireylerin en fazla Marmara bölgesinde, en düşük eğitim seviyesi olan ilkokuldan az eğitim seviyesinin en fazla Doğu Anadolu bölgelerinde temsil edildiği görülmektedir. Yaşanılan bölgenin 2002 ve 2021 yılları arasında farklı şekillerde kodlanmasından dolayı iki yılın verisi arasında bölge isimleri değişiklik

göstermektedir. 2002 yılına bakıldığında lise üstü eğitim seviyesine sahip olan bireylerin çoğunluğu kentlerde yaşarken, ilkokuldan az eğitim seviyesine sahip bireylerin çoğunluğu ise kırlarda yaşamaktadır. 2021 verisi ile kıyaslama yapılırken Marmara bölgesindeki kentsel nüfus yoğunluğu, Doğu Anadolu bölgesinde ise kırsal nüfusun Türkiye ortalamasına göre yüksekliği dikkate alınarak yıllar arasında benzer dağılımlar olduğunu söylemek mümkündür.

3.2. Mesleki Homogami

Tablo 3.10: Mesleki Homogamiyi Etkileyen Faktörlere Dair Lojistik Regresyon Modeli Sonuçları, 2002

Değişkenler		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Yaş		-,028	,008	10,981	1	,001	,973
Eğitim Seviyesi ^a	İlkokuldan az	-1,449	,090	260,240	1	,000	,235
	İlkokul mezunu	-1,465	,073	401,505	1	,000	,231
	İlköğretim/ortaokul	-1,821	,093	384,457	1	,000	,162
	Lise mezunu	-1,300	,068	361,234	1	,000	,273
Meslek ^b	Yönetici/müdür	-4,934	,118	1746,118	1	0,000	,007
	Profesyonel meslek	-2,593	,078	1112,064	1	,000	,075
	Hizmet sektörü çalışanı	-3,349	,075	1994,411	1	0,000	,035
	Tekniker	-3,441	,062	3033,802	1	0,000	,032
	Vasıfsız işçi	-2,884	,070	1704,164	1	0,000	,056
Bölge ^c	Kent	-,517	,044	136,813	1	,000	,596
Gelir	Bin (TL)	-,002	,026	,006	1	,939	,998
Sabit		2,330	,114	418,489	1	,000	10,277

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Bağımlı Değişken: Mesleki homogami. Referans Kategoriler: a Yüksekokul mezunu veya daha az, b Tarım çalışanı, c Kır

-2 Log likelihood: 25039,918^a Cox & Snell R Square: ,261 Nagelkerke R Square: ,451

2002 yılı verisinde mesleki homogaminin bağımlı değişken olduğu lojistik regresyon modeli sonucu Tablo 11’de verilmiştir. Yaş, eğitim seviyesi, bölge (Kır-Kent), meslek ve gelir bağımsız değişken olarak modellere eklenmiştir. Bağımsız değişkenlerin etkileri incelendiğinde 2021 verilerinde meslek değişkenindeki iki kategori hariç tüm değişkenlerin anlamlı etkilerinin olduğu modele oldukça benzer olarak 2002 modelinde gelir dışındaki diğer bağımsız değişkenlerin mesleki

homogami üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmektedir. Yaş değişkeni 2021 ile benzer olarak 2002 yılı verilerinde de her bir yaş artışı için yaklaşık olarak %1 oranında mesleki homogami olasılığını düşürücü bir etkiye sahip görünmektedir.

Eğitim seviyesi değişkeninde tüm daha düşük eğitim seviyelerinin referans grup olan lise ve üstü eğitilmişlere göre mesleki homogami olasılığının daha düşük olduğu görülmektedir. Bu anlamda 2021 verilerinde olduğu gibi yüksek eğitilmiş olmanın mesleki homogami olasılığını arttırdığı söylenebilir.

Meslek bağımsız değişkenine baktığımızda ise 2021 verilerinden farklı olarak tüm meslek kategorilerinin mesleki homogami üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir. Bunun yanında en yüksek mesleki homogami olasılığı referans kategori olan tarım çalışanlarıdır. Söylenebilir ki tarım çalışanları, -eğitim, yaş, bölge ve gelir değişkenleri kontrol edildiğinde- en yüksek mesleki homogami olasılığına sahiptir. Meslek dallarındaki değişimler yıllar içerisindeki değişim üzerinde etki sahibi olabilir.

Bölge bağımsız değişkeninde de referans kategori olan Kır değişkeninin Kent değişkenine göre mesleki homogamiyi daha fazla etkilediği söylenebilir. Her ne kadar HİA 2021 verisinde kır-kent değişkeni bulunmasa da Doğu Anadolu bölgesinde kırsal nüfus oranının çok yüksek olduğunu biliyoruz. TÜİK'in 2022 Kent-Kır Nüfus İstatistiklerine göre Türkiye nüfusu içerisinde kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanların oranı %17,26 iken TRA, TRB ve TRC bölgelerindeki toplam 24 şehirde kırsal alanlarda yaşayanların oranı %32,33'tür. Bu anlamda mesleki homogaminin 2002 verilerinde kırsal yerleşim bölgelerinde daha yaygın olduğu söylenebilirken 2021'e gelindiğinde daha gelişmiş bölgelerde mesleki homogami olasılığının da daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.11: Mesleki Homogamiyi Etkileyen Faktörlere Dair Lojistik Regresyon Modeli Sonuçları, 2021

Değişkenler		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Yaş		-,010	,001	53,140	1	,000	,990
Eğitim Seviyesi ^a	İlkokuldan az	-,902	,111	65,560	1	,000	,406
	İlkokul mezunu	-,612	,046	180,380	1	,000	,542
	İlköğretim/ortaokul	-,855	,050	293,564	1	,000	,425
	Lise mezunu	-,844	,037	515,799	1	,000	,430
Bölge ^b	Marmara	,710	,040	314,283	1	,000	2,035
	Akdeniz	,596	,039	238,865	1	,000	1,814
	Anadolu/Karadeniz	,433	,043	100,759	1	,000	1,542
Meslek ^c	Yönetici/müdür	-1,414	,140	102,045	1	,000	,243
	Profesyonel meslek	,723	,119	36,789	1	,000	2,062
	Hizmet sektörü çalışanı	-,088	,118	,559	1	,455	,916
	Tekniker	-,678	,117	33,423	1	,000	,508
	Vasıfsız işçi	,047	,118	,160	1	,689	1,048
Gelir (Bin TL)		,024	,004	30,438	1	,000	1,024
Sabit		-1,569	,135	135,171	1	,000	,208

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Bağımlı Değişken: Mesleki homogami. Referans Kategoriler: a Yüksekokul mezunu veya daha yüksek, b Doğu Anadolu, c Tarım çalışanı

-2 Log likelihood Cox:81779,316^a Snell R Square: ,124 Nagelkerke R Square: ,200

2021 yılı verisinde mesleki homogaminin bağımlı değişken olduğu lojistik regresyon modeli sonucu Tablo 10’da verilmiştir. Yaş, eğitim seviyesi, bölge, meslek ve gelir bağımsız değişken olarak modellere eklenmiştir. Bağımsız değişkenlerin etkileri incelendiğinde meslek değişkenindeki iki kategori hariç modeldeki tüm bağımsız değişkenlerin mesleki homogami üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmektedir. Bağımsız değişkenlerin etkilerine baktığımızda ilk olarak yaştaki her bir yıllık artışın homogami olasılığını %1 oranında düşürdüğünü söylemek mümkündür. Genç kuşaklarda homogaminin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Eğitim seviyesi bağımsız değişkeni incelendiğinde bütün eğitim seviyelerinin mesleki homogami üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Eğitim seviyelerindeki kategorilerin B katsayısı yönü incelendiğinde bütün kategorilerin negatif yönlü olduğu bu anlamda da referans kategori olan yüksekokul mezunu

veya daha yüksek kategorisinden daha düşük mesleki homogami etkisi olduğu görülmektedir. Katsayıların birbirlerine oldukça yakın olması bütün eğitim seviyelerinin mesleki homogami üzerinde benzer etkiye sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Özellikle referans kategori olan yüksekokul veya daha yüksek eğitim kategorisi ve ardından en yüksek etkiye sahip olan ilkokul mezunu kategorisinin eğitim seviyesi spektrumunda farklı iki uç noktayı temsil ettiği söylenebilir. Bununla birlikte bu iki uç noktanın mesleki homogamiyi diğer kategorilere kıyasla daha fazla etkilemesi eğitim seviyesinin yükseldiği ve alçaldığı yerlerde daha fazla mesleki homogami görüldüğüne işaret etmektedir.

Bölge bağımsız değişkeninde de Marmara, Akdeniz ve Anadolu/Karadeniz bölgelerinde yaşayanların referans grup olan Doğu-Güneydoğu'da yaşayanlara göre mesleki homogami olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bölgeler arasında en yüksek mesleki homogami olasılığının Marmara bölgesinde olduğu görülmektedir. Gelişmişlik seviyeleri düşünüldüğünde en gelişmiş bölge olan Marmara'da en yüksek homogami olasılığının, referans kategori olan ve gelişmişlik düzeyi diğer bölgelerle kıyaslandığında düşük olan Doğu Anadolu bölgesinde en düşük homogaminin görülmesi mesleki homogaminin gelişmiş bölgelerde daha yüksek bir olasılığa sahip olduğuna işaret etmektedir.

Meslek grubu bağımsız değişkenine baktığımızda ise profesyonel meslek ve vasıfsız işçi kategorileri dışındaki tüm meslek kategorilerindeki değişkenlerin mesleki homogami olasılıklarının referans kategori olan tarım çalışanlarına göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bunun yanında hizmet sektörü çalışanı ve vasıfsız işçi olmanın mesleki homogami olasılığı anlamında tarım çalışanlarına göre bir fark yaratmadığı görülmektedir. Söylenebilir ki profesyonel meslek çalışanları, -eğitim, yaş, bölge ve gelir değişkenleri kontrol edildiğinde- en yüksek mesleki homogami olasılığına sahiptir. Meslek değişkeni üzerinde cinsiyetlerin mesleki temsillerinin de önemli bir etken olduğu göz önüne alınmalıdır. Homogami oranlarının yüksek olduğu meslek gruplarında kadınların temsiliyetinin de yüksek olduğu söylenebilir. Yönetici/müdür kategorisindekilerin mesleki homogami olasılıklarının tarım çalışanlarına göre daha düşük olması da cinsiyet değişkeni ile açıklanabilir. Kadınların yönetici gruplarında erkekler kadar istihdam edilmemesi mesleki homogaminin bu kategoride düşük olmasını açıklayabilir.

Gelir mesleki homogami ilişkisi incelendiğinde anlamlı bir etki görülmektedir. Gelir etkisi incelendiğinde olasılık değerinin (odds ratio) 1.024 olduğu ve bu anlamda gelir bin TL arttığında homogami olasılığı %2,4 oranında arttığı görülmektedir. Yani, gelir arttıkça homogami artmaktadır.

3.3. Eğitim Homogamisi

Tablo 3.12: Eğitim Homogamisini Etkileyen Faktörlere Dair Lojistik Regresyon Modeli Sonuçları, 2002

Değişkenler		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Yaş		-,132	,006	523,555	1	,000	,876
Eğitim Seviyesi ^a	İlkokuldan az	3,251	,073	1988,204	1	0,000	25,821
	İlkokul mezunu	1,663	,044	1455,284	1	0,000	5,276
	İlköğretim/ortaokul	-1,190	,055	462,440	1	,000	,304
	Lise mezunu	-,285	,042	46,429	1	,000	,752
Meslek ^b	Yönetici/müdür	,176	,046	14,593	1	,000	1,192
	Profesyonel meslek	,297	,054	30,709	1	,000	1,345
	Hizmet sektörü çalışanı	-,085	,048	3,189	1	,074	,918
	Tekniker	,016	,042	,135	1	,713	1,016
	Vasıfsız işçi	-,341	,048	50,284	1	,000	,711
Bölge ^c	Kent	,240	,031	60,184	1	,000	1,271
Gelir	Bin (TL)	,164	,028	35,399	1	,000	1,178
Sabit		,169	,077	4,807	1	,028	1,184

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Bağımlı Değişken: Eğitim homogamisi. Referans Kategoriler: a Yüksekokul veya daha yüksek, b Tarım çalışanı, c Kır

-2 Log likelihood: 51510,552^a Cox & Snell R Square: ,203 Nagelkerke R Square: ,271

Eğitim homogamisinin bağımlı değişken olduğu lojistik regresyon modeli sonucu Tablo 13'te verilmiştir. Yaş, eğitim seviyesi, bölge, meslek ve gelir bağımsız değişken olarak modellere eklenmiştir. Bağımsız değişkenlerin etkileri incelendiğinde 2002 verilerinde tüm değişkenlerin anlamlı değerlere sahip olduğu 2021 verilerinden farklı olarak modeldeki meslek değişkenindeki tekniker ve hizmet sektörü çalışanı meslekleri hariç tüm bağımsız değişkenlerin mesleki homogami üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmektedir. Bağımsız değişkenlerin etkilerine baktığımızda ilk olarak yaşın eğitim homogamisi üzerinde negatif bir etkisi olduğu görülmektedir. Her bir yaş artışı olarak homogami olasılığı yaklaşık

olarak %13 oranında düşmektedir. 2021 verileri ile karşılaştırıldığında benzer bir sonuç olduğu görülmektedir. Eğitim homogamisinin genç nesillerde daha fazla görüldüğünü söylemek mümkündür.

Eğitim seviyesi değişkeninde ilköğretim/ortaokul ve lise mezunu gruplarının referans kategori olan yüksekokul mezunu veya daha yüksek eğitim seviyelerine göre daha düşük eğitim homogamisine sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanında en düşük eğitim seviyesi kategorileri olan ilkokuldan az ve ilkokul mezunu kategorilerinde referans kategori olan yüksekokul mezunu veya daha yüksek kategorisine göre daha fazla eğitim homogamisi görülmektedir. Referans kategorisine kıyaslandığında en büyük eğitim homogamisi olasılığının ilkokuldan az eğitim seviyesinde olduğu görülmektedir. 2021 verilerine benzer olarak eğitim seviyelerinin uç noktalarında daha fazla eğitim homogamisi görüldüğü söylenebilir.

Bölge bağımsız değişkeninde kır referans kategorisine göre kent değişkeninde daha fazla eğitim homogamisi görülmektedir. 2002 bölge verilerinde eğitim homogamisi kırsal alanlarda yaşayan bireylerde kentsel alanlarda yaşayan bireylere göre düşükken, 2021 verilerinde Doğu Anadolu bölgelerinde yaşayan bireylerde diğer bölgelerde yaşayan bireylere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu anlamda yaşanan bölge verilerinin 2021 ve 2002 verilerinde benzer sonuçlar verdiğini söylemek mümkündür.

Meslek grubu bağımsız değişkenine baktığımızda ise hizmet sektörü ve vasıfsız işçi olarak çalışanların eğitim homogamisi olasılıklarının tarım çalışanlarına göre daha düşük olduğu görülmektedir. Ancak yönetici/müdür, profesyonel meslek ve tekniker mesleklerinde çalışanların eğitim homogamisi olasılığı tarım çalışanlarına göre daha yüksektir. Vasıfsız işçi kategorisi dışında diğer değişkenlerin 2021 verilerinde de benzer sonuçlara sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Gelirin eğitim homogamisi üzerindeki etkisi incelendiğinde 2021 verilerine benzer olarak 2002’de de pozitif ve anlamlı bir etki görülmektedir. Bireylerin geliri arttıkça eğitim homogamisi ihtimalleri de artış göstermektedir. Gelir her 1 milyar TL arttığında eğitim homogamisi ihtimalinin %18 oranında artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 3.13: Eğitim Homogamisini Etkileyen Faktörlere Dair Lojistik Regresyon Modeli Sonuçları, 2021

Değişkenler		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Yaş		-,028	,001	815,011	1	,000	,972
Eğitim Seviyesi ^a	İlkokuldan az	1,101	,061	326,781	1	,000	3,008
	İlkokul mezunu	,689	,031	490,485	1	,000	1,992
	İlköğretim/ortaokul	-,719	,032	498,778	1	,000	,487
	Lise mezunu	-,881	,026	1107,558	1	,000	,415
Bölge ^b	Marmara	,685	,026	693,216	1	,000	1,984
	Akdeniz	,659	,025	717,064	1	,000	1,932
	Anadolu/Karadeniz	,568	,028	422,429	1	,000	1,765
Meslek ^c	Yönetici/müdür	,228	,082	7,802	1	,005	1,256
	Profesyonel meslek	,253	,076	11,027	1	,001	1,288
	Hizmet sektörü çalışanı	-,187	,074	6,439	1	,011	,830
	Tekniker	-,266	,072	13,567	1	,000	,766
	Vasıfsız işçi	-,253	,074	11,636	1	,001	,776
Gelir	Bin (TL)	,054	,004	185,914	1	,000	1,056
Sabit		,627	,087	51,653	1	,000	1,873

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Bağımlı Değişken: Eğitim homogamisi. Referans Kategoriler: a Yüksekokul veya daha yüksek, b Doğu Anadolu, c Tarım Çalışanı

-2 Log likelihood: 79754,349^a Cox & Snell R Square: ,097 Nagelkerke R Square: ,129

Eğitim homogamisinin bağımlı değişken olduğu lojistik regresyon modeli sonucu Tablo 12’de verilmiştir. Yaş, eğitim seviyesi, bölge, meslek ve gelir bağımsız değişken olarak modellere eklenmiştir. Bağımsız değişkenlerin etkileri incelendiğinde modeldeki tüm bağımsız değişkenlerin eğitim homogamisi üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmektedir. Bağımsız değişkenlerin etkilerine baktığımızda ilk olarak yaş değişkeninin eğitim homogamisi üzerinde düşürücü bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Yaştaki her bir artış için eğitim homogamisi yaklaşık olarak %3 oranında düşmektedir.

Eğitim seviyesi değişkeninde ilköğretim/ortaokul ve lise mezunu gruplarının referans kategori olan yüksekokul mezunu veya daha yüksek eğitim seviyelerine göre daha düşük eğitim homogamisi olasılığına sahip olduğu görülmektedir. Bunun

yanında en düşük eğitim seviyesi kategorileri olan ilkokuldan az ve ilkokul mezunu kategorilerinde referans kategori olan yüksekokul mezunu veya daha yüksek kategorisine göre daha fazla eğitim homogamisi görülmektedir. Eğitim homogamisi üzerinde en yüksek etkiye sahip olan ilkokuldan az eğitim seviyesine sahip olmanın referans kategori olan yüksekokul ve üzeri eğitim seviyesine sahip olmakla kıyaslandığında eğitim homogamisini %200 oranında; ilkokul mezunu olmanın ise yaklaşık olarak %100'e yakın bir oranda arttırdığını söylemek mümkündür. Eğitim seviyelerinin uç noktalarında daha fazla eğitim homogamisi görüldüğü söylenebilir.

Bölge bağımsız değişkeninde de Marmara, Akdeniz ve Anadolu/Karadeniz bölgelerinde yaşayanların referans grup olan Doğu-Güneydoğu'da yaşayanlara göre eğitim homogamisi olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Meslek grubu bağımsız değişkenine baktığımızda ise yönetici/müdür, profesyonel meslek gruplarının referans kategori olan tarım çalışanı kategorisine göre eğitim homogamisi oranının daha yüksek hizmet sektörü, tekniker veya vasıfsız işçi olarak çalışanların eğitim homogamisi olasılıklarının tarım çalışanlarına göre daha düşük olduğu söylenebilir. Meslek grupları incelendiğinde mesleklerin eğitim, gelir ve statü anlamında bir sıralaması olduğu düşünülürse meslek sıralamalarının her iki ucunda da eğitim homogamisinin diğer meslek gruplarına göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Mesleklerin statü sıralamaları düşünüldüğünde yüksek statülü ve düşük statülü mesleklerde kapanmanın daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Gelirin eğitim homogamisi üzerindeki etkisi incelendiğinde de pozitif ve anlamlı bir etki görülmektedir. Bireylerin geliri arttıkça eğitim homogamisi ihtimalleri de artış göstermektedir. Gelir her 1000 TL arttığında eğitim homogamisi ihtimalinin %5,6 oranında artış gösterdiği görülmektedir.

SONUÇ

Bu tezin amacı Türkiye’deki homogami düzeyini tespit edip, homogaminin toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretilmesindeki rolünü incelemektir. Bu tez bireylerin partner seçimlerinin toplumsal eşitsizliğe etkisine odaklanmaktadır. Homogami benzer özelliklere sahip bireylerin bu özellik üzerinden bir araya gelmeleri durumudur ve topluluklarda sıklıkla görülmektedir. Zevkler, hobiler ve beğeniler, bireyler arasında ilişki kurma görevi üstlenirler (Bourdieu, 2015). Çeşitli araştırma sonuçlarına göre çiftler eğitim, ırk, din, meslek ve aile kökenlerinin sosyo-ekonomik statüleri gibi birçok açıdan benzerliklere sahiptirler (Mäenpää, 2015a). Dolayısıyla benzer zevklere sahip bireylerin birbirlerine yakınlık kurmaları ve ilişki içerisine girmeleri çok olasıdır. Gelişmiş toplumlarda partner seçimi kişinin özgür iradesine bağlı yaptığı bir seçim olarak görülse de homogamik ilişkilerin oranı bireylerin seçimlerinde pek çok yapısal faktörün de etkisi olabileceğini göstermektedir. Bireylerin bulundukları ortamlar da onların özelliklerine göre şekillenmekte ve benzer özelliklere sahip olan bireyler aynı ortamlarda daha fazla bulunmaktadır. Türkiye’de bireylerin eğitim seviyelerine göre ikamet ettikleri konumların dahi değiştiği görülmektedir (Friedman, Kurtuluş, & Koç, 2022). Aynı şekilde partnerlerin birlikteliklerinden önce de coğrafi olarak birbirlerine yakın yerlerde yaşadıkları bilinmektedir (Haandrikman, 2018). Benzer özelliklere sahip bireylerin daha fazla aynı ortamda bulunması, bireylerin özelliklerine göre coğrafi olarak bulundukları ortamların ayrışması gibi toplumsal hareketler sonucu, partner seçiminin tamamen özgür bir iradeye dayalı olması pek olası görünmemektedir. Bireylerin sahip oldukları özellikleri korumak, sonraki kuşaklara aktarmak gibi amaçları doğrultusunda farklı alanlarda kapanma göstermesi homogamik ilişkilere ve dolayısıyla bu kapanmanın doğurabileceği eşitsizliklerin de gelecek kuşaklara aktarılmasına neden olmaktadır. Bu çalışmada kastedilen ayrışma Marx’ın üretim araçlarına sahip olma üzerinden yaptığı ekonomik temelli bir ayrım değildir. Daha çok Weber’in açıkladığı ekonomik kavramların yanına eşlik eden sosyal statü, yaşam tarzı, eğitim seviyesi, saygınlık gibi bireyin birçok farklı yönden elde edebileceği ve özetle bir bütün olarak görülen toplumsal statüdür (Weber, 2014). Benzer toplumsal statülere sahip kişiler bir araya gelir ve statü gruplarını, bu gruplar ise toplumsal tabakaları oluşturur. Bu toplumsal tabakalar, eğitim seviyesi mesleki itibar, sosyal statü gibi birçok farklı statü

göstergesi üzerinden oluşturulabilir. Bireyler homogamik ilişkilerini de bu göstergeler üzerinden kurarak homogaminin alt türlerini oluştururlar. Bunlar; eğitim homogamisi, mesleki homogami ve sosyal homogamidir. Bunlar arasında ölçülmesi kolay olması açısından üzerine en çok araştırma yapılan eğitim homogamisi'dir. Mesleki homogami, o mesleği toplumdaki saygınlığının bir çeşit karşılığı olan mesleki itibar kavramı üzerinden ölçülür. Bu ölçümler ölçülmesi daha kesin sonuçlar veren eğitim ve ekonomik gelir üzerinden yapılmakta ve bu kavramlardan bağımsız olmamaktadır. Bu anlamda eğitim seviyesi ve ekonomik gelirin farklı sonuçlara sahip olduğu meslek grupları ortaya çıkmakta ve bu durum mesleki itibarın ölçülmesini kompleks bir durum haline getirmektedir. Sosyal homogami de benzer şekilde ölçülmesi kompleks olan bir kavram olan sosyal statü üzerinden ölçülmektedir. Bireylerin sosyal statüleri yine gelir ve eğitim seviyesinden bağımsız olmamakla birlikte sosyal statü genel olarak aileden gelen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırmada kullanılan ikincil verinin içeriği dolayısıyla yalnızca mesleki ve eğitim homogamisi kavramları incelenmiştir. Bu anlamda bireylerin ve partnerlerinin meslekleri ve eğitim seviyeleri incelenip aradaki farklılıklar ve benzerlikler üzerinden Türkiye'deki homogamik ilişkilerin genel yapısı incelenmiştir. Bu inceleme için TÜİK tarafından yapılan Hanehalkı İşgücü Araştırması'nın (HİA) 2002 ve 2021 verileri kullanılmıştır. Araştırma sorularının yanıtlanması için veriler kendi aralarında karşılaştırılmıştır. Türkiye'de homogami üzerine yapılan araştırmalar olsa da (homogaminin gelir eşitsizliklerine etkisi, Mercan, 2012; eğitim homogamisinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi, Acar, 2002) homogaminin toplumsal tabakalaşma ile ilgisi üzerinde durulmamıştır. Bu tezde homogaminin Türkiye'de meslekler, eğitim seviyeleri ve sınıflar üzerinden gelir eşitsizliklerinin ve toplumsal tabakalar arasındaki farkların artması yönündeki etkileri tartışılmıştır. Literatürde genellikle İskandinav ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri, Uzak Doğu ülkeleri gibi coğrafyalarda yapılan çalışmalar yer almaktadır (Mäenpää & Jalovaara, 2015; Kalmijn, 1994; Hu, 2016). Bu çalışma ile homogami üzerinde sıklıkla çalışıldığı coğrafyanın dışına çıkmıştır. Bu anlamda farklı toplumların perspektifinden incelenecek olan homogami kavramının eşitsizliğin yeniden üretimi üzerindeki rolü daha iyi anlaşılacaktır.

Tez boyunca birçok farklı soruya cevap aranmıştır. Bu sorular “Türkiye’de homogami alt türleri olan mesleki homogami ve eğitim homogamisinden hangisi daha çok görülmektedir?”, “Bireylerin partner tercihlerindeki bu homogamik yönelimlerinin altında yatan faktörler nelerdir?”, “2021 ve 2002 yılları arasında homogami oranları açısından bir değişim var mıdır?”, “Homogamik ilişkiler cinsiyet, eğitim seviyesi, meslek grubu gibi değişkenlere göre nasıl şekillenmektedir?” şeklinde özetlenebilir. Bu sorulara cevap aranırken TÜİK tarafından her yıl gerçekleştirilen HİA anketinin 2021 ve 2002 verileri incelenmiştir. Bu veriler üzerinden elde edilen betimsel istatistikler üzerinden yapılan lojistik regresyon analizleri bu araştırmanın yönteminin temelini oluşturmaktadır. Regresyon modellerinin bağımlı değişkenleri mesleki homogami ve eğitim homogamisi. Bağımsız değişkenler ise şu şekildedir: cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, yaşanılan bölge, gelir, meslek. Bu değişkenler kullanılarak bağımlı değişkenin iki durumlu olduğu bir regresyon modeli olan lojistik regresyon analizi SPSS 23 üzerinden yapılmıştır. Bağımlı değişkenler olan eğitim homogamisi ve mesleki homogami için her bağımsız değişkeni içeren lojistik regresyon analizleri yapılmış ve değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkileri incelenmiştir. Bu çalışmada genel olarak mesleki homogami ve eğitim homogamisi oranlarının yüksek olması beklenmiştir. Eğitim homogamisi beklenti doğrultusunda araştırmaya katılan çiftlerin yarısında görülürken mesleki homogami bunun altında kalmıştır. Ancak mesleki homogaminin yıllar içinde arttığı, eğitim homogamisinin ise yıllar içerisinde azalma gösterdiği göz önüne alındığında gelecekte farklı sonuçlar elde edilebilir.

Literatür incelendiğinde çoğu ülkede homogamik ilişkilerin arttığı görülmektedir. Homogami alt türleri arasında da en fazla görülen tür eğitim homogamisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Türkiye verisinde de benzer sonuçlar beklenmiştir. Türkiye’de 2021 yılında eğitim homogamisi %48,6, mesleki homogami %12,4’tür. 2002 yılında eğitim homogamisi oranı %52,8, mesleki homogami %10,7’dir. Yıllar içerisinde mesleki homogamide artış görülürken eğitim homogamisinde düşüş görülmektedir. Homogami türleri kendi içerisinde karşılaştırıldığında her iki yıla ait veride de eğitim homogamisinin mesleki homogamiden yüksek olduğu görülmektedir.

Türkiye mesleki homogami 2021 ve 2002 verileri incelendiğinde 2021’de mesleki homogami oranının %12,4, 2002’de mesleki homogami oranının ise %10,7 olduğu görülmektedir. Mesleki homogami incelendiğinde yıllar arasında yaklaşık %2 oranında bir yükseliş olduğu görülmektedir. Türkiye verisine ait bu sonuçlar literatürde geçmiş yıllarda belirli dönem aralıklarında yapılmış bazı çalışmalarla benzeşmektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri nüfus verileri 1970 ve 1980 yıllarında çiftler mesleki homogami açısından incelenmiş ve yıllar arasında mesleki homogamide artış olduğu ve mesleki homogaminin en çok tarım işçileri arasında yaygın olduğu görülmüştür (Kalmijn, 1994). Başka bir araştırmada da Avrupa’da 1975-1989 arasında takip edilen kohortlarda mesleki homogaminin artış gösterdiği görülmüştür (Smits, Ultee, & Lammers, 1999). İrlanda Cumhuriyeti ve Kuzey İrlanda’da da yapılan bir araştırmada da çiftler mesleki homogami anlamında incelenmiş ve çiftlerin mesleki homogami değerleri anlamlı bulunmuştur (Hayes, 1993). İrlanda Cumhuriyeti ve Kuzey İrlanda’daki çiftler yalnızca aynı meslek gruplarından partnerler tercih etmekle kalmayıp aynı zamanda fiziksel iş gücü gerektiren ve fiziksel işgücü gerektirmeyen gruplar arasında keskin sınırlar çizmişlerdir. Türkiye’de 2002 ve 2021 verileri incelendiğinde mesleki homogami en çok profesyonel meslekler ve tarım meslekleri arasında görülürken mesleki homogaminin en az görüldüğü gruplar ise teknikerler ve yöneticiler olmuştur. Benzer şekilde İrlanda Adası verilerinde de profesyonel meslekler arasında homogaminin yüksek olduğu görülmüştür (Hayes, 1993). Türkiye verisiyle benzer olarak Avrupa ülkeleri üzerinde yapılan bir çalışmada homogaminin en yüksek görüldüğü meslek grupları tarım çalışanları, profesyonel meslek mensupları ve teknik meslek mensuplarıdır (Smiths vd., 1999). Amerika Birleşik Devletleri’ne ait veriler kullanılarak yapılmış bir araştırmaya göre yüksek oranlarda homogaminin görüldüğü meslekler avukat, doktor, akademisyen ve dini çalışanlardır (Kalmijn, 1994). Bu meslek grupları Türkiye verisinde profesyonel meslek grubunu oluşturmakta ve benzer şekilde yüksek homogami düzeyini temsil etmektedir. Türkiye verileri incelendiğinde mesleki homogaminin en düşük olduğu meslek gruplarının tekniker ve yönetici grubu olduğu görülmektedir. Profesyonel meslek gruplarında çalışan bireylerin sayısının hızla artması bu gruplarda bireylerin potansiyel eş adayları ile aynı ortamda olmalarına yol açmaktadır. Benzer şekilde profesyonel mesleklerde olduğu kadar hızlı olmasa da vasıfsız mesleklerde de kadın-erkek arasındaki ayrım azalmakta ve potansiyel eş adayları aynı iş kollarında

daha fazla temsil edilmektedir. Bireylerin gün içerisindeki zamanlarının büyük bir kısmını işyerlerinde geçirdiği günümüz koşulları göz önüne alındığında cinsiyetler arasındaki temsiliyet farklarının azalması bireylerin kendi meslek gruplarından partner seçme ihtimallerini artırıyor olabilir. Bu artış meslekler arasında bir kutuplaşma ve mesleki kapanmaya neden olabilmektedir. Meslekler arasındaki bu kutuplaşmalar geniş vadede toplumsal eşitsizliklerin artması anlamına gelebilir.

2021 yılı anketlerine katılım gösteren çiftlerin %48,6'sı, 2002 yılı anketine katılım gösteren çiftlerin ise %52,8'i eğitimsel olarak homogamik ilişkiler içerisindeyler. Bireylerin kendilerinden düşük eğitim seviyesine sahip bireylerle ilişki kurduğu hipogamik ilişkiler incelendiğinde anket verilerinde 2021 yılında kadınların %12,9'u erkeklerin ise %38,4'ü kendilerinden düşük eğitim seviyesine sahip bireylerle partnerdir. Benzer oranlar 2002 yılında ise kendinden düşük eğitim seviyesinde bir partnerle birlikte olan kadınların oranı %8, kendinden düşük eğitim seviyesine sahip erkeklerle birlikte olan erkeklerin oranı %40 şeklinde görülmektedir. Hipogamik ilişkilerde erkekler daha yüksek eğitim seviyesine sahip olma eğilimindedir. Eğitim homogamisinin yıllar içerisinde gösterdiği değişim incelendiğinde 2002 ve 2021 yılları arasında eğitim homogamisinin yaklaşık %4 oranında azaldığını söylemek mümkündür.

Yıllar arasında eğitim seviyeleri frekans tabloları incelendiğinde 2002 yılından 2021 yılına gidildiğinde düşük eğitim seviyelerinde düşüş görülürken yüksek eğitim seviyelerinde yükseliş görülmektedir. Öyle ki 2002 yılında %9,9 olan ilkokuldan az eğitim seviyesi 2021 yılında %7,2'ye gerilemiştir. Benzer şekilde 2002 yılında %52,8 oranına sahip olan ilkokul mezunu eğitim seviyesi 2021 yılında %39,9'a gerilemiştir. Yüksekokul ve üzeri eğitim seviyesi 2002 yılında %10,1 oranında iken 2021 yılında %18,5'e yükselmiştir. Bu anlamda söylenebilir ki Türkiye'de 2002'den 2021 yılına gelindiğinde eğitim seviyesinde bir artış yaşanmıştır. Mesleki homogami ve eğitim homogamisini karşılaştırdığımızda eğitim homogamisi mesleki homogamiden daha yüksek oranlarda görülmüştür. Benzer şekilde Finlandiya'da eğitim homogamisinin ve sosyal homogaminin karşılaştırıldığı bir araştırmaya göre eğitim homogamisi oranları sosyal homogami oranlarına göre daha yüksek bulunmuştur (Mäenpää, 2015b).

Eğitim homogamisinin her iki yılda da en düşük eğitim kategorileri olan ilkokuldan az ve ilkokul mezunu kategorilerinin en yüksek eğitim homogamisi oranlarına sahip olduğu görülmektedir. Bu anlamda eğitim homogamisinin özellikle daha düşük eğitim seviyelerinde görüldüğü söylenebilir. Bu kategorileri her iki yılda da en yüksek eğitim seviyesi olan yüksekokul ve üzeri eğitim seviyesi takip etmekte olup eğitim homogamisinin eğitim seviyelerinin uç noktalarında daha fazla görüldüğünü söylemek mümkündür. Farklı ülkelerde yapılan çalışmalar Türkiye’de görülen bu sonuçlara benzerlik göstermektedir. Çin’de yapılan bir çalışma da bu sonuçları destekler niteliktedir. Çin Halk Cumhuriyeti verilerine göre yüksek eğitim seviyelerine sahip bireylerde eğitimsel anlamda homogami görülme ihtimali daha yüksektir (Huo & Chen, 2022). Türkiye’de en yüksek homogami düzeyinin düşük eğitilmiş bireyler arasında görüldüğü verilerin analizi sonucu ortaya konmuştur. İlkokuldan az yani en düşük eğitilmiş bireyleri eğitim homogamisi anlamında ise yüksekokul ve daha yüksek eğitim seviyesine sahip olan çiftler takip etmektedir. Bu anlamda düşük eğitilmiş bireyler arasında eğitim homogamisinin yüksek olduğu söylenebilir. Eğitim homogamisinin araştırıldığı ve Sahra altı ülkelerinde yapılan başka bir kohort çalışmasında ise eğitim homogamisinin özellikle düşük eğitilmiş, kırsal alanlarda yaşayan bireyler arasında artış gösterdiği görülmektedir (Pesando, 2021). Bu durum mesleki homogamide de tarım çalışanlarının en yüksek homogamiye sahip olması dolayısıyla kırsal alanda partner seçeneğinin düşük olması ve benzer yaşam şartlarına sahip bireylerin partner olmalarının daha yüksek ihtimal olmasından kaynaklanıyor olabilir. Düşük eğitilmiş bireylerin homogami seviyelerinin yüksek olduğunu ortaya koyan başka çalışmalar da vardır. Örneğin Finlandiya’da 1957-1979 arasında doğan kohortların incelendiği bir çalışmada homogaminin düşük eğitilmiş bireyler arasında artarken yüksek eğitilmiş bireyler arasında düşüş gösterdiği görülmüştür (Mäenpää & Jalovaara, 2015). Bu durum Finlandiya’nın daha açık bir toplum olmaya başladığı anlamına gelmektedir. Türkiye’de de benzer şekilde ilkokuldan az eğitim seviyesine sahip bireyler 2002 yılında homogami sıralamasında 1. sıradadır. Ancak Finlandiya’dan farklı olarak yıllar arasında bir değişim görülmemektedir. 2021 yılına gelindiğinde de 1. sıradadır. Lise mezunları arasında ise 2021-2002 yılları arasında eğitim homogamisinin düşüş gösterdiği göz önüne alındığında Finlandiya’dakine benzer bir yorumda bulunulabilir. Türkiye’de en yüksek eğitim homogamisi kategorileri incelendiğinde ilk sıralarda en yüksek ve en düşük eğitim seviyelerinin olduğu

görülmektedir. Benzer şekilde Güney Kore’de yapılan bir çalışmada 21-30, 31-40, 41-50, 61-60, 61-70 arasındaki yaş gruplarından bireyler inceleniyor. Bu bireylerin eğitim seviyeleri karşılaştırıldığında bireylerin eğitim homogamisi ihtimallerinin ilkokul mezunları ve liseden yüksek eğitim seviyelerinde daha yüksek olduğu görülmüştür (Seong, 2014).

Yapılan analizlerde 2002’den 2021 yılına gelindiğinde eğitim homogamisinde yaklaşık %4 oranında düşüş olduğu görülmüştür. Eğitim homogamisinin yıllar içerisinde düşüş gösterdiği bulgusu literatürde bazı çalışmalarda desteklenirken bazı çalışmalarda desteklenmemektedir. Türkiye verilerinden farklı olarak çeşitli ülkelerde yapılmış kohort çalışmalarında eğitim homogamisinde artış olduğu görülmüştür (Andres, 2022; Naszodi & Mendonca, 2022; Pesando, 2021). Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılmış iki çalışmada benzer şekilde eğitim homogamisinin arttığını göstermektedir (Kalmijn M. , 1991; Schwartz & Mare, 2005). Bu farklılaşmalar ülkelerin iç yapısından ver araştırmaların yapıldığı zaman aralıklarının farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Eğitim seviyelerinin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde bazı bölgelerin bazı eğitim seviyeleri ile özdeşleştiği ve temsiliyetlerinin büyük çoğunluğunu içerdiği görülmektedir. Bu anlamda bireylerin eğitim seviyelerine göre bölgesel bir ayrışma içerisinde ikamet ettiklerini söylemek mümkündür. Bu durum Türkiye ADNKS verilerine bakılarak yapılan bir başka çalışmada desteklenmektedir. Bu çalışmaya göre bulgulara benzer olarak bireylerin eğitimsel seviyelerine göre bölgesel bir ayrışma yaşadığı görülmektedir (Friedman, Kurtuluş, & Koç, 2022). Lojistik regresyon modellerinde eğitim seviyeleri kontrol edildiğinde dahi bölgeler arasında homogami düzeyleri farklılık göstermektedir.

Neredeyse tüm OECD ülkelerinde yüksek öğrenimde kadınların sayısı erkeklerin sayısını geçmektedir (Chudnovskaya & Kashyap, 2020). 27 Avrupa ülkesinin verileri kullanılarak yapılan bir çalışmada bireylerin eğitim seviyelerinde bir artış görülmekte olduğu ve kadınların eğitim seviyelerinin gittikçe artma eğiliminde olduğu görülmüştür (Erát, 2021). Türkiye’de TÜİK ve MEB verileri kullanılarak yapılan bir araştırmada da görülmektedir ki 2010’lu yıllardan itibaren yükseköğretimde kadınların sayısı erkeklerin sayısını geçmeye başlamıştır

(Özdemir, 2022). Hanehalkı temsilcisi ve hanehalkı temsilcisi eşinin eğitim seviyeleri farkı tablosuna bakıldığında hipergamik ilişkiler büyük bir oranda (2021 için %95,1 erkek; 2002 için %99,6 erkek) erkeklerin temsil ettiği hanehalkı temsilcisi lehine bir orandayken hipogamik ilişkilerde büyük bir oranda kadınların temsil ettiği hanehalkı temsilcisi eşlerinin oranı daha fazladır. Bu anlamda cinsiyetlerin temsiliyetlerine dayalı bir yorum yapılırsa erkeklerin (hanehalkı temsilcilerinin) kadınlardan (hanehalkı temsilcisi eşi) daha yüksek eğitim seviyelerine sahip olduğu evliliklerin fazla olmasının nedeni eskiden erkeklerin daha eğitilmiş olmasıdır. Bu yüzden de yaşlı gruplarda hala erkeklerin eğitim seviyeleri daha fazladır. Ancak nesil gençleştikçe kadınların eğitim seviyelerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Genele bakıldığında erkeklerin eğitim seviyesinin kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu görülse de yeni kohortlarla birlikte tablo yavaş yavaş değişecektir.

Mesleki homogami ve eğitim homogamisi karşılaştırıldığında Türkiye’de evli çiftlerde eğitim homogamisinin mesleki homogamiye göre daha fazla görüldüğünü söylemek mümkündür. Ancak, yine de bu hesaplamaların meslek ve eğitim sınıflandırmamızdan etkileneceği unutulmamalıdır. Hipogamik ilişkilerde erkeklerin daha yüksek eğitim seviyelerine sahip olduğu görülse de eğitim homogamisinin ankete katılım sağlayan partnerlerin neredeyse yarısında görüldüğü göz önüne alındığında eğitimde cinsiyetler arası bir eşitliğin oluşmaya başladığını söylemek mümkündür. Türkiye’de istihdam edilen kadınların oranı %30,4 erkeklerde ise %65’tir (TÜİK, 2022). Erkeklerin ve kadınların istihdam oranları arasındaki farkın bu denli yüksek olması mesleki homogami oranlarının eğitim homogamisi oranlarına göre düşük olduğunu açıklamak adına bir zemin oluşturmaktadır. Kadınların eğitim alanındaki yükselişi, çoğu alanda erkeklerle eşit olması eğitimsel anlamda kadınların önündeki engellerin kalkmaya başladığına işaret etmektedir. Ancak bu engellerin kalkma durumunu iş gücü piyasası için söylemek pek mümkün değildir. Veriler incelendiğinde yeni işgücüne katılma çağına gelmiş genç bireylerde istihdam oranlarının düşük olması dikkat çekerken özellikle yüksek eğitim seviyesine sahip kadınların işgücü piyasalarında diğer gruplara kıyasla daha fazla soğuk karşılandığı görülmektedir (Işık, 2022). Kadınların yeterli bir eğitim seviyesine sahip olsa dahi işgücüne katılımının erkekler kadar yüksek olmaması, bazı mesleklere girişlerinin de halihazırda

erkeklerin tekelinde olması dolayısıyla çok kısıtlı bir meslek skalasına sahip olmaları mesleki homogaminin Türkiye’de düşük olmasına neden olabilmektedir.

Eğitim homogamisi ve mesleki homogami oranları arasında bu denli bir farkın olması eğitim alanlarında cinsiyete dayalı bir farklar azken mesleki anlamda büyük farkların gözlemlenmesi olabilir. Birçok meslek toplum tarafından kadın mesleği veya erkek mesleği olarak damgalanmaktadır. Bu durumda da kadınlar ve erkeklerin büyük oranda temsil edildiği veya hiç temsiliyetlerinin bulunmadığı meslekler ortaya çıkmaktadır. Örneğin mesleki homogami bağımsız değişkenini etkileyen faktörlere dayalı yapılan lojistik regresyon analizlerinde her iki yılda da mesleki homogaminin en düşük olduğu meslek grubunun yönetici/müdür grubu olduğu görülmektedir. Bu durum toplum tarafından yöneticilerin güçlü bir erkek figürü ile eşleştirilmesi ve günümüzde kadınların iş hayatında çokça karşılaştığı “cam tavan sendromu” ile ilgili olabilir. Örneğin şirketlerde üst ve orta düzey yönetici olarak çalışan kadınların oranı 2021 yılında yalnızca %20,7’dir (TÜİK, 2022). Bunun yanında daha önce de belirtildiği üzere eğitimde kadın-erkek farkları giderek azalmakla birlikte kadınların bazı eğitim seviyelerindeki temsiliyetlerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz. 2008-2021 yılları arasında 25 yaş ve üzeri bireylerde en az bir eğitim düzeyini tamamlayan kadınların oranı %72,6’dan %87,3’e yükselmiştir. Aynı oran erkeklerde %89,8’den %97,1’e yükselmiştir (TÜİK, 2022). Daha önce de söylendiği gibi eğitim seviyesi olarak halen erkeklerin üstünlüğü görülse de kadınlar bu anlamda daha fazla bir artış göstermekte ve farkı kapatmaktadırlar. Hanehalkı temsilcilerinin ve eşlerinin eğitim seviyeleri arasındaki farkların incelendiği ve bu temsilcilerin keskin farklarla kadın ve erkekler tarafından temsil edildiği işaret edilen Tablo 2’de de görülmektedir ki bireylerin partnerlerinden daha yüksek eğitim seviyesine sahip olduğu eğitimsel hipergamik evliliklerde 2002 ve 2021 yılları arasında kadınlar lehine bir artış görülmektedir.

Türkiye Hanehalkı Bütçe Anketi 2002 ve 2018 yıllarına ait verileri incelendiğinde ailedeki üye sayısı arttıkça yoksulluk oranının arttığı görülmektedir. Yoksulluk oranlarının özellikle 2 kuşağın bir arada yaladığı hanelerde görülüyor olması önemli bir bulgudur (Işık, 2022). Bu durum eğitim homogamisi ve gelir eşitsizliği bakış açısıyla incelendiğinde söylenebilir ki düşük eğitilmiş bireyler daha

fazla çocuk yapmakta, erken evlenmekte ve geniş aileler ile daha çok yaşamaktadır. Bulgulara bakıldığında Türkiye’de 2002’den 2021’e gelindiğinde eğitim homogamisinin azaldığı gözlenmiş olsa da 2002’de %52,8 2021’de %48,6 gibi çiftlerin neredeyse yarısını temsil eden bir grubun eğitimsel olarak homogamik olduğu gözlemlenmektedir. Ülkedeki çiftlerin yarısına yakınının eğitimsel anlamda homogamik olması düşük eğitimli bireylerin kendi aralarında evlendiklerini ve evlilikleri ile daha önce de bahsedilen nedenlerden (erken evlilik, fazla çocuk yapma, geçim sıkıntısı nedeniyle kalabalık hanelerde yaşama vb.) dolayı gelir eşitsizliğini artıracak yönde bir etki yapabilir. Aynı şekilde yüksek eğitimli bireyler geç evleniyor, bu anlamda her iki partnerin de meslek sahibi olma olasılığı artıyor ve daha az sayıda aile bireyinden oluşan aileler kuruyorlar. Işık’ın (2022) da belirttiği gibi bu küçük aileler yoksulluğa daha dirençli olurken düşük eğitim seviyelerine sahip bireylerin oluşturduğu aileler yoksulluktan daha fazla etkileniyor. Bireyler benzer eğitim seviyelerinden kişilerle partner olduklarında eşitsizliği artıracak yönde etkide bulunuyor olabilir.

Bireylerin doğduğu hane türlerinin bireylerin sosyoekonomik seviyeleri üzerindeki doğrudan etkileri tekrardan incelenecek olursa alt gelirli hanelerde üst gelirli hanelere göre kalabalık hane türünün daha yaygın olmasının nedenleri alt gelirli hanelerde doğurganlığın yüksek olması, birden fazla kuşağın ekonomik nedenlerle bir arada yaşamaları gibi durumlardır. Türkiye’deki yoksulların %40’ı 18 yaş altı bireylerden oluşmaktadır. (Işık, 2022). Bu durum alt gelirli bireylerin doğum oranlarının yüksek olması ile ilgili olabilir. Amerikan verilerine göre kadınların eğitim seviyesi ve sahip oldukları çocuk sayısı arasında negatif bir ilişki vardır. Aynı zamanda kadınların ve partnerlerinin eğitim seviyeleri yükseldikçe sahip oldukları çocuk sayısında düşüş görülmektedir (Huber & Fieder, 2016, s. 2). Öyle ki halihazırda ekonomik etkinliği düşük olan bireyler daha fazla çocuk sahibi olmakta ve böylelikle ebeveynlerden kalabilecek olan miraslar da daha fazla bölünmektedir. Bu miras durumu yalnızca bireylerin ölümünden sonra geride bıraktıkları mal varlıkları olarak düşünülmemelidir. Bireylerin yaşamları süresince çocukları için yaptıkları her türlü yatırım da bu mirastan sayılabilir. Bireyler ne kadar az çocuğa sahip olursa miras o kadar az bölünür ve kişi başına düşen miras oranı daha yüksek olmaktadır. Yüksek gelir gruplu ailelerin doğum oranlarının da düşük olması gibi etkenlerden dolayı yüksek gelirli ailelerin çocukları ailelerine

göre daha yüksek gelirlere ulaşabilme ihtimaline sahip olabilirken düşük gelirli ailelerin çocuklarına bakıldığında bu durum tam tersi yönde bir ihtimale öncülük edebilmektedir. Eşitsizliğin yeni kuşaklara artarak aktarıldığı bu durumlar aile türlerinin sosyoekonomik eşitsizlikler üzerindeki doğrudan etkilerini gözler önüne sermektedir.

Özetle, kuşaklar arası eşitsizlik kendini sürdüren önemli özelliklere sahiptir Erikson ve Goldthorpe'a göre bu eşitsizlik, dezavantajlı pozisyonndaki bireylerin adaptif olarak oldukça rasyonel (örneğin, "işlevsiz" alt kültürlerin bir ifadesi olarak değil) anlaşılabilir seçimler yapmalarına ve davranmalarına neden olan koşullar yaratır, ancak bu davranışlar toplu olarak mevcut durumu sürdürmeye hizmet eder. Bu nedenle, yalnızca eğitimin yaygınlaşması ve/veya eğitim reformu, "daha adil bir oyun alanı" anlamında daha fazla fırsat eşitliği yaratmayı amaçlayan kamu politikalarının çok etkili araçları olarak görülmemelidir. Koşullardaki eşitsizlikleri ve özellikle ekonomik güvenlik, istikrar ve gelecek beklentilerinde sınıf eşitsizliklerini azaltmaya yönelik tamamlayıcı çabalar da gereklidir (Erikson, Goldthorpe, 2006).

Literatürde sosyal homogami ile ilgili yapılmış birçok araştırma ve bu araştırmaların sunmuş oldukları önemli sonuçlara ulaşılmaktadır. Bu çalışmalar genel olarak bireyler ve ebeveynlerinin verileri üzerinden yapılan ölçümlerle elde edilen sonuçlara dayanmaktadır. Bireylerin ebeveynlerinin ve evlendikleri partnerlerinin mesleki statüleri, sosyoekonomik düzeyleri arasında benzerlikler görülmektedir (Hu, 2016). Sosyal homogami araştırmaları için gerekli olan ebeveyn verileri tezde kullanılan veri olan HİA'da bulunmadığı için sosyal homogami üzerinden analizler yapılamamıştır. Literatür incelendiğinde ailelerin geçmişlerinin, sosyal kökenlerinin ve ekonomik gelirlerinin bireylerin oluşturacakları yeni aileleri üzerinde çok büyük etkileri olmaktadır. Bu anlamda sosyal homogami üzerine yeterli veri olmamasından kaynaklanan analizlerin yapılamaması bu araştırmanın sınırlılıklarındandır.

Gelir eşitsizlikleri Türkiye'de yıllar içerisinde artış göstermiştir (TÜİK, Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2022). Gelir eşitsizlikleri üzerine yapılan araştırmalarda görülmektedir ki gelir eşitsizliğindeki artışlardan biri de homogamidir ve bireylerin evlenirken tercih ettikleri partnerleri ve homogamik ilişkileri eşitsizliğin yeniden

üretimi üzerinde önemli bir role sahiptir (Hu, 2016; Kuhn & Ravazzini, 2017). Eğitim seviyesi yüksek bireylerin eğitim süreci ve tercih olarak geç evlenmesi, eğitim seviyesi düşük bireylerin iş hayatına erken girmesi ve tercihleri gibi nedenlerden dolayı erken evlenmesi eğitim homogamisinin gelir eşitsizlikleri üzerindeki etkilerinden biridir. Bu araştırmanın en önemli katkısı bir bireyin yalnızca evleneceği, birlikte olabileceği bir partneri seçerken yapmış olduğu bu seçim sonucu ile gelecekte ülke içerisindeki gelir eşitsizliklerini etkileyebileceğini göstermesidir.

Bu tezde, homogaminin mesleki tabakalaşma ve eşitsizlikler üzerindeki etkilerini TÜİK verileri ile sınırlı olarak değerlendirilmektedir. Bu eşitsizlikler üzerinde birçok farklı faktör olduğu görülmektedir. Verilerin yetersiz olması nedeniyle bütün değişkenlere yer verilememiştir (nesiller arası meslekler, gelir seviyesi; bireylerin eşlerinin ve ailelerinin sosyal kökenlerinin karşılaştırılması). Giriş bölümünde de belirtildiği gibi, homogaminin ve gelir eşitsizliklerinin sosyal kökenle yakından ilgisi olduğu bilinmektedir. Ancak, bu çalışmada kullanılan veriler, sosyal köken, ebeveynlerin gelirlerini ve mesleklerini kapsamamaktadır. Türkiye üzerine yapılacak gelecek çalışmalarda bireylerin ailelerinin sosyal kökenlerine, gelirlerine, mesleki sınıflarına ve aynı şekilde bireylerin eşlerinin geçmişlerine sosyal kökenlerine, gelirlerine ve meslek sınıflarına ulaşılabilir. Başka ülkelerde yapılan araştırmalarda olduğu gibi Türkiye için de bireylerin meslekleri ve eşlerinin ailelerinin meslekleri gibi karşılaştırmalar yapılarak eşitsizliğin yeniden üretiminin geçmişe nasıl dayandığı üzerine kanıtlar sunulabilir.

Geleceğin şekillenmesinde başrol oynayan popülasyon bireylerin kurdukları ilişkiler ile oluşmaktadır. Dolayısıyla evliliklerin üzerine kurulduğu temeller ve ortak paydalar gelecek için çok önemlidir. Bireylerin partnerleri ile sosyo-ekonomik, eğitim, meslek ve bunların ortak paydası olan gelir düzeyi üzerinden benzeşmesi toplumun ayrışmasına neden olabilmektedir. Tez içerisinde daha önce de birden çok kez tekrarlanmış olan bireylerin eğitim, gelir ve sosyal sınıflarının ebeveynlerinden çok ayrı olmadığı sonucu ailenin kişi üzerindeki önemini göstermektedir. Bireylerin ailelerinin sahip olduğu değerlerin çok da uzağına gidemediği göz önüne alındığında homogamik ilişkilerin kısır bir döngü içerisinde eşitsizliği yeniden üreteceği öngörülmektedir. Ekonomik ve

eğitim düzeyi düşük olan ailelerin daha fazla  ocuk yapması, kalabalık aileleri daha fazla tercih etmeleri ve mirasların daha fazla bölünmesi gibi nedenlerden dolayı sosyo-ekonomik düzeyi düşük aileler sürekli artış göstermektedir. Bu durumdan farklı olarak tabakanın üst kısmında olan eğitim ve ekonomik düzey olarak yüksek ailelerde ise geç evlenme, daha az  ocuk sahibi olma ve toplumsal kapanmanın daha fazla görülmesi gibi faktörler üst tabakalardaki kişi sayısının azalmasına ve paylaşılan mirasın daha çok olmasına neden olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında zaman geçtikçe üst tabakadaki birey sayısı azalmakta ve buna ters olarak sahip olunan ekonomik g   ve statü değişkenleri artmaktadır. Alt tabakalarda ise tam tersi bir düzen görülmektedir. Türkiye’de sosyal politika anlamında eğitim seviyesinin devlet destekli yükseltilmesi gün geçtikçe etkisini kaybetmektedir. Öyle ki eğitim seviyesi toplumsal olarak artış gösterirken aynı şekilde işsizlik de artış göstermektedir. Bu anlamda  niversite veya daha üstü eğitim seviyelerinin meslek sahibi olmayı yordamadığı aynı zamanda toplumdaki profesyonel meslek sahibi bireylere olan ihtiyacın oldukça üzerinde kaldığı görülmektedir. İhtiyacın üzerinde olan bu profesyonel meslek mensupları ise oldukları konumu korumak adına daha fazla mesleki kapanma göstermekte ve bireyler arasında meslek homogamisi görülmektedir. Homogaminin her çeşidinin bir şekilde toplumsal eşitsizliklere yol açtığı açıktır. Bu anlamda sosyal politika alanında yapılabilecekler bireylerin partner seçimlerini, “ zg r irade”lerini nasıl değiştirebileceği bir araştırma sorusu olarak gelecek araştırmalarda kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, S. (2022). Üniversite mezunlarında eğitim homogamisi ve gelir eşitsizliği: Türkiye örneği. *Dünden bugüne iktisadi ve finansal konular üzerine tartışmalar* içinde (1 b., s. 209-219). Gazi Kitabevi.
- Aktaş, G. (2015). Türkiye'de aile sosyolojisi çalışmalarına genel bir bakış. *Sosyoloji Konferansları*, 52(2), 419-441.
- Alimi, O. B., Maré, D. C., & Poot, J. (2022). Who partners up? Homogamy and income inequality in New Zealand cities. *Journal of Regional Science*, 62, 171-193.
- Aluş, Y. (2015). Kültürel ve toplumsal gerçekliğimiz açısından aile anlayışlarının ve Türk aile yapısının değerlendirilmesi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 1(1), 15-24.
- Andres, L. (2022). Higher education and the marriage market: educational attainment, educational homogamy, and inequality. *Canadian Journal of Higher Education*, 52(1), 53-69.
- Armstrong, E. A. (2021). Classed pathways to marriage: hometown ties, college networks, and life after graduation. *Journal of Marriage and Family*, 83(4), 1004-1019.
- Arum, R., Roksa, J., & Budig, M. J. (2008). The romance of college attendance: Higher education. *Research in Social Stratification and Mobility*, 26, 107-121.
- Bai, Y. (2018). *The consequences of educational assortative marriage for children's academic proficiency in the United States and China*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Pennsylvania, ABD: The Pennsylvania State University, The Graduate School.
- Bai, Y., & Byun, S. (2020). Educational assortative marriage and its consequence for children's academic achievement: Evidence from PISA 2012. *Korean Families Yesterday and Today* içinde (s. 95-118). University of Michigan.
- Barban, N., De Cao, E., Oreffice, S., & Quintana-Domeque, C. (2016). Assortative mating on education: a genetic assessment. *University of Oxford Department of Economics Discussion Paper Series*(791), 1-42.
- Becker, G. S. (1974). A theory of marriage: Part II. *Journal of political Economy*, 82, 11-26.

- Bernasco, W., de Graaf, P. M., & Ultee, W. C. (1998). Coupled careers: Effects of spouse's resources on occupational attainment in the Netherlands. *European Sociological Review*, 14(1), 15-31.
- Bilge-Zafer, A. (2013). Cumhuriyet ile birlikte değişen Türk aile yapısı ve kadının durumu. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(24), 121-134.
- Blossfeld, H. P., & Buchholz, S. (2009). Increasing resource inequality among families in modern societies: The mechanisms of growing educational homogamy, changes in the division of work in the family and the decline of the male breadwinner model. *Journal of Comparative Family Studies*, 40(4), 603-615.
- Bodenhorn, H. (2006). Colorism, complexion homogamy, and household wealth: Some historical evidence. *American Economic Review*, 96(2), 256-260.
- Boertien, D., & Permanyer, İ. (2019). Educational assortative mating as a determinant of changing household income inequality: A 21-country study. *European Sociological Review*, 0(0), 1-16.
- Borkotoky, K., & Gupta, A. K. (2016). Trends and patterns of educational homogamy in India: A marriage cohort analysis. *International Journal of Population Research*, 2016, 1-8.
- Bouchet-Valat, M. (2018). Educational and socioeconomic homogamy, development level, and metropolisation across 149 European regions. *Revue europeenne des sciences sociales*, 56(1), 53-84.
- Bouchet-Valat, M., & Grobon, S. (2019). Homogames un jour, homogames toujours ? Rencontre pendant les études et proximité de diplôme et de carrière au sein des couples en France. *Population*, 74, 131-154.
- Bouchet-Valat, M., & Grobon, S. (2019). Homogames un jour, homogames toujours ? Rencontre pendant les études et proximité de diplôme et de carrière au sein des couples en France. *Population*(74), 131-154.
- Bourdieu, P. (2015). *Ayrim: Beğeni yargısının toplumsal eleştirisi*. (D. Fırat & G. Berkkurt, Çev.) Heretik.
- Breen, R., & Luijkx, R. (2004). Social mobility in Europe between 1970 and 2000. *Social Mobility in Europe* içinde (1 b., s. 468). Oxford University Press.
- Breen, R., & Salazar, L. (2011). Educational assortative mating and earnings inequality in the United States. *American Journal of Sociology*, 117(3), 808-843.

- Burley, N. (1983). The meaning of assortative mating. *Ethology and Sociobiology*, 4(4), 191-203.
- Büyükkeçeci, Z. (2015). *Income homogamy across time and countries*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tilburg, Netherlands: Tilburg School of Social and Behavioural Sciences.
- Cha, Y. (2021). *Social stratification via advanced degrees: Who earns them, who they marry, and how they invest in children*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. University of Pennsylvania.
- Choi, K. H., & Qian, Y. (2023). Differences in occupational homogamy by race, ethnicity, and national origin: A social mobility strategy for Asian Americans. *Demographic Research*, 48(18), 483-512.
- Choiron, N. F., & Eliyanah, E. (2020). Who marries whom on silver screen? Religion, social class, and marriage Patterns in contemporary Indonesian films. *Jurnal Studi Pemuda*, 9(2), 104-119.
- Chudnovskaya, M. (2016). Educational expansion and educational homogamy among the highly educated in Sweden. *Stockholm Research Reports in Demography* (23), 2-40.
- Chudnovskaya, M., & Kashyap, R. (2020). Is the End of Educational Hypergamy the End of Status Hypergamy? Evidence from Sweden. *European Sociological Review*, 36(3), 351–365.
- Connelly, R., Gayle, V., & Lambert, P. S. (2016). A Review of occupation-based social classifications for social survey research. *Methodological Innovations*, 9, 1-14.
- Courtioux, P., & Lignon, V. (2022). Educational homogamy across generations: Effects on inequalities in living standards in France. *Population*, 77(2), 307-328.
- Davis, K. (1941). Inter-marriage in Caste Societies. *American Anthropologist*, 43(3), 376-395.
- de Graaf, P. M., Ganzeboom, H. B., & Kalmijn, M. (1989). Cultural and economic dimensions of occupational status. *Similar or different?: Continuities in Dutch research on social stratification and social mobility* (Cilt 1, s. 53-74). içinde SISWO publication.
- DiMaggio, P., & Mohr, J. (1985). Cultural capital, educational attainment, and marital selection. *Annual Journal of Sociology*, 90(6), 1231-1261.

- Eckland, B. K. (1968). Theories of mate selection. *Biodemography and Social Biology*, 15(2), 71-84.
- Erát, D. (2021). Educational assortative mating and the decline of hypergamy in 27 european countries: An examination of trends through cohorts. *Demographic Research*, 44(7), 157-188.
- Erikson, R., & Goldthorpe, J. H. (2002). Intergenerational inequality: A sociological perspective. *Journal of Economic Perspectives*, 16(3), 31-44.
- Ermisch, J. F., Francesconi, M., & Siedler, T. (2005). Intergenerational economic mobility and assortative mating. *IZA Discussion Paper*(1847), 1-37.
- Esping-Andersen, G. (2007). Sociological explanations of changing income distributions. *American Behavioral Scientist*, 50(5), 639-658.
- Esteve, A., McCaa, R., & López, L. Á. (2012). The educational homogamy gap between married and cohabiting couples in Latin America. *Population Research and Family Review*(32), 81-102.
- Eyce, B. (2000). Tarihten günümüze Türk aile yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1(4), 223-243.
- Falcon, J., & Joye, D. (2017). More gender equality, more homogamy? A cohort comparison in six European countries. *Swiss Journal of Sociology*, 43(3), 453-479.
- Fan, W., & Qian, Y. (2019). Rising educational gradients in mortality among US whites: What are the roles of marital status and educational homogamy? *Social Science & Medicine*(235), 1-9.
- Figueredo, A. J., Sefcek, J. A., & Jones, D. N. (2006). The ideal romantic partner personality. *Personality and Individual Differences*, 41(3), 431-441.
- Flemmen, M. P., Toft, M., Andersen, P. L., Hansen, M. N., & Ljunggren, J. (2017). Forms of capital and modes of closure in upper class reproduction. *Sociology*, 51(6), 1277-1298.
- Ford, K. S. (2019). Marrying within the alma mater: understanding the role of same-university marriages in educational homogamy. *Social Research Online*, 25(2), 1-19.
- Friedman, S., Kurtuluş, A., & Koç, İ. (2022). Residential segregation by educational status in Turkey, 2013: Examining the association with political preferences. *Population, Space and Place*, 28(3), 1-15.

- Ganzeboom, H. B., De Graaf, P. M., & Treiman, D. J. (1992). A standard international socio-economic index of occupational status. *Social Science Research*(21), 1-56.
- Gelissen, J., & de Graaf, P. M. (2006). Personality, social background, and occupational career success. *Social Science Research*, 35(1), 702–726.
- Giesecke, J., Groß, M., & Stuth, S. (2020). Occupational closure and wage inequality: How occupational closure effects vary between workers. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*(72), 157–195.
- Goldthorpe, J. H., & Hope, K. (1972). Occupational grading and occupational prestige. *Social Science Information*, 11(5), 17-73.
- Gonalons-Pons, P., & Schwartz, r. (2017). Trends in economic homogamy: Changes in assortative mating or the division of labor in marriage? *Demography*, 54(3), 985-1005.
- Grusky, D. B., & Hill, J. (2018). Poverty and Inequality in the 21st Century. *Inequality in the 21st Century* içinde (s. 1-7). Routledge.
- Gugushvili, A. (2012, September). Ascriptive Inequality and Life Chances in Georgia. Kasım 06, 2023 tarihinde <https://hdl.handle.net/1814/25654> adresinden alındı
- Günaydın, G., Selçuk, E., & Hazan, C. (2013). Finding the one: A process model of human mate selection. *Human bonding: The science of affectional ties* içinde (s. 103–131). The Guilford Press.
- Haandrikman, K. (2018). Partner choice in Sweden: How distance still matters. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 51(2), 440-460.
- Haller, M. (1981). Marriage, women, and social stratification: A theoretical critique. *American Journal of Sociology*, 86(4), 766-795.
- Hamplová, D., & Bičáková, A. (2022). Choosing a major and a partner: Field of study and union formation among college-educated women in Europe. *European Journal of Population*(38), 861-883.
- Han, S., & Qian, Y. (2021). Concentration and dispersion: School-to-work linkages and their impact on occupational assortative mating. *The Social Science Journal*, 1-18.
- Hayes, B. C. (1993). Occupational homogamy within Northern Ireland and the Republic of Ireland: A log-linear analysis. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 13(1/2), 99-117.

- Henz, U., & Mills, C. (2018). Social class origin and assortative mating in Britain, 1949–2010. *Sociology*, 52(6), 1217-1236.
- Hu, Y. (2016). Marriage of matching doors: Marital sorting on parental background in China. *Demographic Research*, 35(20), 557-580.
- Huber, S., & Fieder, M. (2016). Worldwide census data reveal prevalence of educational homogamy and its effect on childlessness. *Frontiers in Sociology*, 1(10), 1-7.
- Huo, C., & Chen, L. (2022). Does individual educational attainment affect educational homogamy?- Evidence from cgss. *International Studies of Economics*(17), 82-107.
- İslam, N. (2021). Gender differences in mate selection criteria among university students in Bangladesh: A study from the social homogamy perspective. *Heliyon*, 7(2021), 1-8.
- Işık, O. (2022). *Eşitsizlikler Kitabı* (1. b.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1991). Türkiye'de aile kültürü. *Kadın Araştırmaları Merkezi*, 1(1), 49-57.
- Kalmijn, M. (1991). Shifting boundaries: trends in religious and educational homogamy. *American Sociological Review*, 56(6), 786-800.
- Kalmijn, M. (1991). Status homogamy in the United States. *American Journal of Sociology*, 97(2), 496-523.
- Kalmijn, M. (1994). Assortative mating by cultural and economic occupational status. *American Journal of Sociology*, 100(2), 422-452.
- Kılıç, S. (2015). Binary logistic regression analysis. *Psychiatry and Behavioral Sciences*, 5(4), 1-191.
- Kuhn, U., & Ravazzini, L. (2017). The impact of assortative mating on income inequality in Switzerland. *FORS Working Paper Series*, 2017(1), 1-22.
- Liao, T. F., & Stevens, G. (1994). Spouses, homogamy, and social networks. *Social Forces*, 73(2), 693-707.
- Mäenpää, E. (2014). Homogamy in socio-economic background and education, and the dissolution of cohabiting unions. *Demographic Research*, 30(65), 1769-1792.
- Mäenpää, E. (2015). Homogamy in educational level and parental social class in Finland: A log-linear analysis. *European Sociological Review*, 31(3), 253-267.

- Mäenpää, E. (2015). Socio-economic homogamy and its effects on the stability of cohabiting unions. *Finnish Yearbook of Population Research*, 50, 166.
- Mäenpää, E., & Jalovaara, M. (2013). The effects of homogamy in socio-economic background and education on the transition from cohabitation to marriage. *Acta Sociologica*, 56(3), 247–263.
- Mäenpää, E., & Jalovaara, M. (2015). Achievement replacing ascription? Changes in homogamy in education and social class origins in Finland. *Advances in Life Course Research*, 26, 76-88.
- Mare, R. D., & Schwartz, C. R. (2006). Educational assortative mating and the family background of the next generation. *Sociological Theory and Methods*, 21(2), 253-278.
- McClendon, D. (2018). Crossing boundaries: "some college", schools, and educational assortative mating. *Journal of Marriage and Family*(2018), 1-14.
- McClendon, D., Chen-Lan Kuo, J., & Raley, R. K. (2014). Opportunities to meet: Occupational education and marriage formation in young adulthood. *Demography*(51), 1319-1344.
- Mercan, M. A. (2012). Assortative mating and Turkish marriage market. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(1), 281-293.
- Mercan, M. A. (2019). Assortative mating and women's working-hours decisions in Turkey. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 39(2), 411-423.
- Merton, R. K. (1941). Inter marriage and the social structure. *Psychiatry*, 4(3), 361-374.
- Mijs, J. J., & Roe, E. L. (2021). Is america coming apart? Socioeconomic segregation in neighborhoods, schools, workplaces, and social networks, 1970–2020. *Sociology Compass*, 15(6), 1-16.
- Naszodi, A., & Mendonca, F. (2022). Changing educational homogamy: Shifting preferences or evolving educational distribution? *Journal of Demographic Economics*(2022), 1-29.
- Oppenheimer, V. K. (1988). A theory of marriage timing. *American journal of sociology*, 94(3), 563-591.
- Özdemir, C. (2022). Türkiye'de eğitimin niteliği, yetişkin becerileri ve sürdürülebilir kalkınma. H. Kaya, D. Savaş Alma, & Y. Savaş (Dü), *Sürdürülebilirlik: Güncel Multidisipliner Yaklaşımlar* içinde (s. 41-58). Ankara: Orion Akademi.

- Park, M. H. (1990). *Educational assortative mating and social stratification in Korea and the USA: 1950-79*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. University of Wisconsin-Madison.
- Permanyer, Í., Esteve, A., & Garcia-Roman, J. (2015). Marriage market polarization in the time of college educational expansion. *Papers de Demografia*(454), 1-33.
- Pesando, L. M. (2021). Educational assortative mating in sub-Saharan Africa: Compositional changes and implications for household wealth inequality. *Demography*, 58(2), 571-602.
- Pop, C. (2015). Social mobility patterns in Romania. *Humanistica*, 13(13), 29-58.
- Popenoe, P. (1937). Assortative mating for occupational level. *The Journal of Social Psychology*, 8(2), 270-274.
- Ravazzini, L., Kuhn, U., & Suter, C. (2017). Do opposites attract? Educational assortative mating and dynamics of wage homogamy in Switzerland, 1992–2014. *Swiss Journal of Sociology*, 43(3), 567-586.
- Roikonen, P. (2021). *Patterns of inequality: Income inequality, homogamy and social mobility in Finland, c. 1700 – 2019*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Helsinki, Finlandiya: University of Helsinki, Faculty of Social Sciences.
- Schumacher, R., & Lorenzetti, L. (2005). "We have no proletariat": Social stratification and occupational homogamy in industrial Switzerland, Winterthur 1909/10–1928. *International Review of Social History*, 50(S13), 65-91.
- Schwartz, C. R. (2013). Trends and variations in assortative mating: Causes and consequences. *Annual Review of Sociology*, 39(45), 1-70.
- Schwartz, C. R., & Mare, R. D. (2005). Trends in educational assortative marriage from 1940 to 2003. *Demography*, 42(4), 621-646.
- Schwartz, C. R., Wang, Y., & Mare, R. D. (2021). Opportunity and change in occupational assortative mating. *Social Science Research*, 99(1), 1-53.
- Seong, M. (2014). A study on educational assortative marriage. *Journal of Digital Convergence*, 12(3), 1-6.
- Seong, M., & Sato, Y. (2015). Patterns and trends of educational assortative marriages in South Korea and Japan among 1930s-1970s birth cohorts. *Indian Journal of Science and Technology*, 8(19), 1-9.
- Shafer, K., & Qian, Z. (2010). Marriage timing and educational assortative mating. *Journal of Comparative Family Studies*, 41(5), 661-691.

- Shen, Y. (2021). The nonlinear linkage between earnings homogamy and earnings inequality among married couples. *Demography*, 58(2), 527-550.
- Smiths, J. (2003). Social closure among the higher educated: Trends in educational homogamy in 55 countries. *Social Science Research*, 32(2), 251-277.
- Smits, J., Ultee, W., & Lammers, J. (1999). Occupational homogamy in eight countries of the European Union. *Acta Sociologica*, 42(1), 55-68.
- Stevenson, G., & Hoisington, E. (1987). Occupational prestige and the 1980 US labor force. *Social Science Research*, 16(1), 74-105.
- Sudo, N. (2017). The effects of women's labor force participation: An explanation of changes in household income inequality. *Social Forces*, 95(4), 1427-1450.
- Sungur, M. A., Duyar, N., Yıkılmaz, H., Boyacı, R., Urhan, H. M., Çetin, G., . . . İspaha, T. (2017). Evlilik ve eş seçme tutumuna kuşakların etkisi: X ve ye kuşaklarının karşılaştırılması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 69-91.
- Theunis, L., Schnor, C., Willaert, D., & Van Bavel, J. (2018). His and her education and marital dissolution: Adding a contextual dimension. *European Journal of Population*(34), 663-687.
- Tian, F. F., & Davis, D. S. (2019). Reinstating the family: Intergenerational influence on assortative mating in China. *Chinese Sociological Review*, 51(4), 337-364.
- Toft, M., & Jarness, V. (2021). Upper-class romance: Homogamy at the apex of the class structure. *European Societies*, 23(1), 71-97.
- Torche, F. (2017). Is a college degree still the great equalizer? Intergenerational mobility across levels of schooling in the United States. *American Journal of Sociology*, 117(3), 763-807.
- Tranmer, M., & Elliot, M. (2008). Binary logistic regression. *Cathie Marsh for census and survey research paper*(20), 1-43.
- Tsai, S. L., & Kuan, C. M. (2003, Mart). Assortative mating and income inequality in Taiwan: A quantile regression approach. Tokyo, Japonya.
- TÜİK. (2022). *Gelir Dağılımı İstatistikleri*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-Dagilimi-Istatistikleri-2022-49745> adresinden alındı
- TÜİK. (2024). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2022*. TÜİK: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2022-49437> adresinden alındı

- TÜİK. (2024). *İşgücü İstatistikleri*. TÜİK: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC-%C4%B0statistikleri-Ocak-2024-53525&dil=1> adresinden alındı
- Uchikoshi, F. (2022). Explaining declining educational homogamy: The role of institutional changes in higher education in Tapan. *Demography*, 59(6), 2161-2186.
- Ünalın, T. (2005). Changing family structure in Turkey, 1968-1998. *Population, Resources and Development: Riding the Age Waves - Volume 1* içinde (1 b., 181-201). Springer.
- Van Zantvliet, P. I., Kalmijn, M., & Verbakel, E. (2014). Parental involvement in partner choice: The case of Turks and Moroccans in the Netherlands. *European Sociological Review*, 30(3), 387-398.
- Vandecasteele, L., & Esche, F. (2015). Women's Labour Force Exit: the Role of Her Partner's Socio-Economic Position. *Journal of Applied Social Science Studies*, 135(1), 35 – 45.
- Verbakel, E., & de Graaf, P. M. (2008). Resources of the partner: Support or restriction in the occupational career? Developments in the Netherlands between 1940 and 2003. *European Sociological Review*, 24(1), 81-95.
- Verbakel, E., & de Graaf, P. M. (2009). Partner effects on labour market participation and job level. *Work, Employment and Society*, 23(4), 635-654.
- Verbakel, E., Luijckx, R., & de Graaf, P. M. (2008). The association between husbands' and wives' labor market positions in the Netherlands. *Research in Social Stratification and Mobility*, 26(3), 257-276.
- Visser, M., & Fasang, A. E. (2018). Educational assortative mating and couples' linked late-life employment trajectories. *Advances in Life Course Research*(37), 79-90.
- Wagner, S., Boertien, D., & Gørtz, M. (2020). The wealth of parents: Trends over time in assortative mating based on parental wealth. *Demography*, 57(5), 1809-1831.
- Weber, M. (2012). *Ekonomi ve Toplum*. (L. Boyacı, Çev.) Yarın Yayınları.
- Weber, M. (2014). Sosyoloji yazıları. *Sınıf, Statü, Parti* içinde (T. Parla, Çev., 14 b., 289-311). Metis Yayınları.
- Weeden, K. A. (2002). Why do some occupations pay more than others? Social closure and earnings inequality in the united states. *American Journal of Sociology*, 108(1), 55-101.

- Wolbers, M. H., de Graaf, P. M., & Ultee, W. C. (2001). Trends in the occupational returns to educational credentials in the Dutch labor market: Changes in structures and in the association? *Acta Sociologica*, 44(1), 5-19.
- Xie, Y., Cheng, S., & Zhou, X. (2015). Assortative mating without assortative preference. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112(19), 5974-5978.
- Xing, L., Campbell, C., Li, X., Noellert, M., & Lee, J. (2020). Education, class and assortative mating in Rural Shanxi, China in the mid-twentieth century. *Research in Social Stratification and Mobility*(66), 1-15.
- Zhang, Y., & Santtila, P. (2022). Social status predicts different mating and reproductive success for men and women in China: evidence from the 2010–2017 CGSS data. *Sociobiology*, 76(7), 1-101.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Hatice Ecem AHISHALI
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Aldığı Sertifikalar : Oyun Terapisi, Aile Danışmanlığı, MMPI, WISCR
Uzmanlık Alanı : Çalışma psikolojisi, Çalışma sosyolojisi

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Psikoloji	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	2017-2021
Lisans	İşletme	Anadolu Üniversitesi	2020-
Y. Lisans	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	2021-2024

Eserler:

A. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler: Ahışalı, H. E. (2023). Mesleki Tabakalaşma ve Homogami İlişkisi. *I. Uluslararası Karaelmas Disiplinlerarası Sosyal Bilimler Kongresi* içinde (107). Zonguldak/Türkiye: Zonguldak Bülent Ecevit Yayınları, 1-153

İş Deneyimi:

- Haziran 2017–Eylül 2017 Ön Muhasebe Elemanı
Baran Muhasebe, Çorum
- Haziran 2018-Eylül 2018 Ön Muhasebe Elemanı
Baran Muhasebe, Çorum
- Haziran 2019-Eylül 2019 Ön Muhasebe Elemanı
Baran Muhasebe, Çorum
- Nisan 2020–Haziran 2020 Stajyer Psikolog
Çorum Adalet Sarayı, Çorum
- Kasım 2020-Aralık 2020 Stajyer Psikolog
T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü, Çorum

- Temmuz 2021–Ekim 2021 Sigorta Elemanı
Esra Akman Sigorta, Çorum
- Haziran 2022 – Eylül 2023 Ön Muhasebe Elemanı
İbrahim Ahışhalı Mali Müşavirlik, Çorum

